I

Ἐλεημοσύνῃ μου, ὦ κύριε,
πάντοτε καὶ θανόντα

Hieronymi Wolfii
Oettingensis
Augustae Vindelicorum
1561. XIX. VIIIbris
empta 4. 32

2100.

MAGIÆ NATVRALIS, SIVE DE MIRACVLIS RERVM NATVRALIVM, LIBRI IIII.

IO. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVCTORE.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA CHRISTOPHORI PLANTINI:

M. D. LX.

PRIVILEGIO REGIS.

Regali Priuilegio concessum est Christophoro Plantino, vt ille possit imprimere, & distrahere Librum, qui inscribitur

Magiæ Naturalis, *siue*, De Miraculis rerum Naturalium Libri IIII. Ioan. Baptista Porta Neapolitano Auctore.

Datum Bruxellis, 25. Octob. 1559.

Ph. de Lens.

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO,

IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANVS. S. D.

O SEMPER INGENIO FVI Inuictissime Rex, Vt si quid vsquam vel magnum, vel admirabile esset, in quo animi vires frangerentur, & vilescerent, eo me oblectarem, eique totum addicere vellem. Diu mecum ab ineunte pueritia indefesso quodam studio cogitaui, quænam esset scientia, neque animo hoc meo indigna, neque non illustris & Regia. Tandem comperi nullum esse maius sapientis opus, quàm mirabilia opera efficere, quo quidem non animus solùm intelligendo enutritur, sed corporis quoque sensus omnes affectionibus alliciuntur, & recreantur. Hæc sublimis scientia in rerum, causarumque cognitione versatur, & dum naturæ arcana persequitur, & inuestigat, non vulgaria solùm opera, vt in plerisque apparet, sed omni abdicata superstitione Naturæ monstra quædam, & miracula parit, & ita reliquas omnes excellit (diuinam tamen Philosophiam mitto) vt illi cæteræ artes, atque scientiæ tanquam reginæ famulari videantur. Iurè ergo vt longè difficillimam, ita quoque excelsam, regiamque præ cæteris statuo. Cicero enim inquit: Neminem apud

 per-

Persas regno potiri solitum, qui prius Magiam non percepisset. Plato verò sic in Alcibiade ait: Imbuuntur Persarum Regum filij, vt ad mundanæ Reipublicæ exemplar, & ipsi suam Rempublicam administrare, distribuereque condiscant. Quid commemorem toto ferè orbe clarissimos Pythagoram, Democritum, Empedoclem, atque Platonem, cuius illi sic desiderio flagrauerunt, vt ad hanc discendam orbem nauigationibus peragrauerint, exilijs potius, quàm nauigationibus susceptis, hanc deinde reuersi prædicauerint, hanc in arcanis habuerint. Quid Reges Magos narrem ad adorandum Christum venientes, cæterosque multos in hac arte præclaros, quorum nominibus antiquorum monumenta completa sunt? In quibus quanto labore, quantisq; vigilijs versatus sim, non quærendo, sed periclitando, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo digno munere aliquando venerari possem, tum ex antiquorum fontibus hauserim multa, tum ex ingenij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, profectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia libros (quanquam tibi non respondeant, non enim tanti sum, sat tamen erit voluisse) vti tuis auspitijs incœptos, tibi vni Rex PHILIPPE dedico, tum vt hæc nostra antiquis Regibus exculta scientia à tuo nomine, atque à tuo fauore splendorem, & ornamentum accipiat, tum vt ab ijs, qui humiliore ingenio, tardoque sunt, meis studijs iniquiores erunt, per te fortissimum præsidium, & patrocinium consequantur.

VALE.

PRÆFATIO AVCTORIS

AD LECTORES.

EN præcox opus Lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo constitueram, fortasse pleniori obsequio abditarum naturæ rerum, literarumq; præauidos demererer. Hæc enim dum experiri cœperunt, nonnulli ex aliorum laboribus gloriam aucupantes, cum tale sibi ascriberent munus, diuersa, vndique scripta cudebant, & tam maleuolorum potuit liuor, vt cùm auidius inuestigarentur, mutilata, inordinataque in homi-num lucem citius prodirent, quàm putaramus, vti studiosus quisque animaduertere poterit, sic multa de philosophorum famigerato pharmaco illo, non iniucunda, inutiliaque omittuntur, pensiq; maioris, quæ cùm longum expostulassent tempus, in via erant. Multaq; præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tolluntur, non sine meo dolore, quæ potius admirando, & philosopho ingenioso dignissima, quàm profani erant operis: vnde cùm illud non possim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.

Mihi cùm ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendique innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius, atque pernox, si qua extarent nostrorum maiorum monumenta reuoluerim, & si verbum protulerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus sedulas, si qui hæc percallerent, vel ea cognosci aliquo modo possent, & lecta, auditaque diuturna experientia explorabam, ne intentatum aliquod remaneret, cùm sæpe Ciceronis sententiæ meminissem, qui sic inquit: Par est eos, qui generi humano res vtilissimas, & perpensas, exploratasque memoriæ tradere concupierint, cuncta tentare, & nun-

quid ea experientiæ responderent, denotabam: animo potius vera, quàm falsa reperiendi: cùm planè perspicerem non vana eos lucri spe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ posteritati scriptis mandasse, quæ perpetuò essent duratura, sed vt vera eruerent naturæ secreta, patefacerentque, haud sine minimo scribendi, inueniendique labore, & vbi veritati retulisse consona reperiebamus, non sanè id mihi tam erat carum, quàm quod eandem curam animos illi anxisse, ac sollicitauisse comperierim. At post longum naturalium rerum periculum, crebra est animaduersione perspectum, clareque nouimus in scribendo potius, quàm explorando auidiores eos extitisse, cùm à veritate multa longè aliena scribant, ex alijs alio commutuante, ac si ardua esset eorum operatio.

Narrat Cato hederaceum vasculum suapte natura vinum propalare, an habeat immixtam aquam, cum vinum id, quod aquam habere putas, eodem mittas: si enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cùm vinum hederacea materia non contineat: & antiquitus vasa fingi solita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes excogitata. Transcribunt ab eo Plinius, & omnes ferè, neque est aliquis tam longa successionis serie, qui id experiatur, nam contrarium apparet, nec scimus qua ratione, aut experientia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quod tritum ocymum celerrimè scorpiones generet; ipse enim inanibus experiens ollis, quotidie ad Solem concalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehendit, & tamen leniter contusum lateribus humido loco, Soli expositum, eos procreat paruulos, qui tum in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra ligna authores Plinium, & Albertum sæpissimè falli? quorum alter nobilis, rusticus alter mendax dicatur, cùm ille aliorum testimonio fretus transcribat, hic suapte authoritate mentiatur, nec in dicendo sibi satis constet, nec quæ dicat de his, nouerit, & paginas sæpe repleat, cuiusmodi solent vetulæ effutire? Quid cæteros commemorem authoritate clarissimos viros, qui si qua protulerint, ea non præsenti solum inspectione, res & simplicia nouerunt opus subingredientia, sed alienis traditionibus connato, & importuno quodam adijciendi studio edocuerint, sic successiuè errores propagantur, & in immensum postremo augescunt, vt ne vestigium quidem eorum appareat, & ægrè à primis cognoscantur, atque vt non solum difficilis experimenti, sed ne sine risu quidem frequenti legi possint? Præterea multos omittimus, quos in præsentia recensere opus esse non duximus, qui circa salem, fabam,

&

& enigmatum quibusdam inuolucris, parabolis, & verborum commentis, data opera maximas tenebras offuderunt, dum mira ad posteros noscenda transmittunt, & montes pollicentur aureos: quis enim sciet, vtrum talia nouerunt, vel aliud, & diuersum sæpenumero scribant, quàm creditum ab eis sit? vnde ingenia, quæ sublimiora, & discendi cupidiora sunt, longißima temporis intercapedine detinentur, & tandem eorum animaduertentes inscitiam, quod se illa assequi posse diffidant, seseque operam, & oleum contriuisse intelligant, desperatione actos, conteritos serò pœnitet: alij deinde alieno periculo sapientes facti, prius hæc odisse discant, quàm nosse. Multi quoque dum mira narrant, ne verbum quidem proferunt vnum, vnde aliquid occurset lucis, vel ingeniosi habeant, vnde inuestigent: sed vti habent (credo) ex alijs, ita exhibuêre, cauti, ne vno detecti verbo, suam imperitiam prodant. Quod si me tali via vsurum existimetis, multa profectò repleuissem volumina, & in infinitum excresceret eorum numerus: quare hoc absit, sed quæ ex nostris naturalibus scientijs elegimus, quantulacunque fuerint vobis dedimus, nec tam pro eis vtilia, quàm ansam maiora excogitandi, conficiendique præbeant: incomprehensarum enim rerum infinita est multitudo, & in immensum se porrigit, maiorq; est, quam ab omnibus considerari poßit. Ipsi enim omni ambitione omissa ambiguitateque, sine fuco, & fallacijs ea prodimus, quæ tacuerunt diu, vel scientis inuidia, vel noscentis inscitia, & quo tegebantur, dilacerauimus velum: vt quæ hactenus prodigiosæ naturæ gremio, & promptuariis testatißimorum virorum delituerant, in lucem emergant, & quomodo explorari quæque poßint, vbi non iactantiam, non verborum inuolucra audietis, non aliorum authoritati confisus sum, nec nobis est visum honestè errare, optimos sequendo duces, sed rudius, & planius, vt potuimus, sumus loquuti, simplicia circumlocutionibus, & distinctionibus nominauimus, sine quo, multum tenebrarum effundi solet: legant hæc omnes, quanquam me scio ex hoc, calumnia non cariturum, sed doctiorum aures offensurum, ait enim Plato ad Dionysium: Philosophiam videntur ridiculam facere, qui agrestibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reiiciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generosi enim animi non sunt, & vincat posteris iuuandi voluntas, scio enim eis profutura, nec parum fructum studiis allatura. Transfert Cicero à Platone nobis solùm non esse natos, ortusq; nostri partem patriam, partem parentes, partem amicos vendicare. Id tamen non inficior, obticuisse me, aliqua transposuisse, verborumque anfractu celasse, non sic tamen, vt ingeniosus quisque non detegat, & per-

Nota dicta.

& percipiat: nec ab re id me potius fecisse censeatis, ne prophana turba, nec dum philosophiæ sacris initiata assequi ea poßit, néue ad eorum manus delata vilescant, id præcipuè in noxijs, quæque maioris fuerint ponderis. Vos autem, qui thesaurum præ manibus habetis, addite, demite, & quod facile vobis fuerit, germanum sensum eruite, & si experimenta occurrunt, aut vilia, aut nota, sine nausea prætermittantur, vobis enim non scripsimus, sed aliis, vt quæsitum quisque hauriat sibi cibum.

Accipite igitur, studiosi Lectores, labores longos non sine studio, vigilijs, sumptibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, & intellectus, animique ambiguitatem omnem, atque inuidiam, tollite, quæ mentis aciem præstringere solent, & veritatem impedire, rectoque iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ scripsimus, nam veritatem comperientes, meis fortasse studijs æquiores fueritis. Quanquam me non lateat inscios multos non defore, & omni seria re feriatos qui hæc horrescant, iisque inuideant, & hæc non solum falsa, sed ne posse quidem fieri temere affirment, dumque argumentis, & infinitis disputationibus verum eruere nituntur, faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant, & eorum prodatur inscitia: isti veluti prophani à Magiæ nostræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem non adhibent, ij modo quodam philosophiam conantur abolere, quod si aliqua prætermisimus, & inconcinnè diximus, scio nil esse tam ornatum, quod expoliri non poßit, nec tam plenum, quod incrementum recipere nequeat.

EXPERIMENTORVM
MAGIÆ NATVRALIS
INDEX.

Argen-

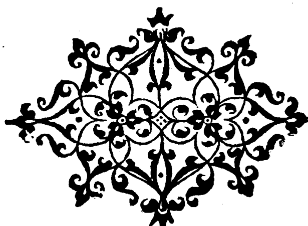
Equina

Homines

è Per-

Somnos

Veneris

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER PRIMVS.

Quid sit Magia naturalis.

CAPVT I.

MAgiam à Perside nomen, & originem duxisse, Porphirius, & Apuleius inter Platonicos astruunt non obscuri: quanquam Suidas à Maguseis traxisse putet, illosque Magos appellitant, quos Latini Sapientes, Græci Philosophos ab vno Pythagora, Indi Gymnosophistas græcè, Aegyptij Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonij, nec non Assyrij Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bardos, qui & Semnothei appellabantur: & tandem Magia diuersas apud gentes diuersis scatet nominibus. Plerosque in ea fulsisse viros rerum naturæ callentissimos reperimus, qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa Pompilius apud Romanos, Thespion apud Gymnosophistas, Hermes apud Aegyptios, Budda apud Babylonios, Zamolxis apud Thracas, Abbaris verò apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciunt, infamem alteram, ac immundorum spirituum incantationibus concinnatam, & nephariæ curiositatis esse afformatam, quam reconditioris literaturæ Græci γοητείαν vel Theurgian vocant, cui omnes aduersantur, vt quæ præstigia, & phantasmata porrigat, quorũ mox vestigium non remaneat. Na-

A tura-

turalem alteram, quisque veneratur, & colit, vt nil altius, nilue bonarum literarum candidatis plausibilius: nec aliud esse putent, quàm naturalis Philosophiæ consummationem, summamque scientiam. Hæc plurimæ compos potestatis, abditis scatet mysterijs, ac delitescentium rerum contemplationẽ, qualitatẽ, proprietatem, ac totius naturæ cognitionem elargitur, vt apex, & fastigiũ totius Philosophiæ. Docetque rerũ adminiculo, & earum mutua, ac oportuna applicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationem, humanumque captum excedentia. Ideo maximè in India, & Aethiopia vigebat, vbi animantium, herbarum, lapidum, cæterorumque ad id spectantium multa suppetebat facultas. Vnde qui visuri acceditis, nil aliud Magiæ Naturalis opera credatis, quàm naturæ opera: ars autem illius est ministra, ac naturæ sedulo famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi deesse noscit, per vapores, numeros, qualitates oportunis illud instaurat temporibus. Vt in agricultura ipsa Natura herbas, plantulas, & segetes parit: ars autem præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ ministrum, non artificem vocat. Quali autem fungatur officio, et literaturæ minister hic, in sequenti demonstrare intendimus.

De Magi Institutione, & qualem oporteat esse Magiæ naturalis professorem.

CAP. II.

N*Vnc peruulgare fas est, quæ meminisse, & nouisse toto hoc opere Magum oporteat, vt omniquaque instructus, latentes, & mirabiles Naturæ effectus pertingere auspicetur. Iam ipsam actiuam, & naturalis Philosophiæ absolutam portionẽ de-*

μαγεία

ἐνδείξις ἀποδείξις

descripsimus. Iure quidem primùm qui tanta debet maiestate pollere, exactum, & consummatum in Philosophia, rerumq; Naturæ disertißimum optarem. caussas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, combinationem, vnde mixtorum scaturigo, et interitus, meteoriam, maris æstus, cæcos motus terram concutientes, animantium, quadrupedum videlicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium vita fruentiũ, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus oportet multùm versatum esse, vti legentibus liquidũ fiet. nam nominum diuersitate, similitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus operibus, vehementerque laborauimus. Neque enim id artifici inconuenientius esset, quàm instrumenta ignorare, quibus operatur.

Medicinæ quoque haud ignarum, hæc enim huic arti multum congener, & simillima est, eamque sub hanc speciem irrepsisse, & hominum mentes sic allectasse aiunt: & præsidia multa præstat: docet enim mixtiones, temperies, & compari modo, ad ea peragenda componere, & applicare. Inde profluit stirpium notitia, vt herbæ diligenter inspiciantur aduenæ, indigenæque, necessaria admodum, vt hinc omne dependeat. Mathematicas nouisse disciplinas oportet. nam sidereo calore, multiuagis cælorum flexibus, & habitudinibus, quas docet Astrologia, multa sunt, quæ operandi, patiendique vim protrahunt, rerumque occultæ manant proprietates, & virtutes. Magia Opticam continet facultatem ad oculos pertinentem, quomodo subinde oculos fallat, visiones in aquis, procul, in speculis, in orbem conglobatis, concauis, extensis, diuerseque efformatis,

è quibus pars magna naturalis Magiæ dependet. Omnibus perpensis, has ipsa asseclas, & adiutrices artes sibi adsciuit: quique has ignorauerit, penitus hinc secludendus est, nec Magum esse quempiam existimandum, nisi disciplinis his insigniatur. Sit Magus natura dono artifex, & sciens valde: nam sine artificio sciens, aut ignarus artifex, si quid naturale forte non habeat, adeò coniuncta sunt, vt frustra terat operam, nec optato potiatur. Sunt autem quidam ita Naturæ muneribus in ijs rebus habiles, et scientes, vt à Deo facti esse videantur. Neque hæc ita dico, vt ars aliquid limare non poßit, et quæ bona sint meliora fieri non posse, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi posse. Lynceis oculis perpendens, quæ se sibi demonstrant, vt re inspecta sedulo operetur, hoc dicere volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed suam culpet inscitiam. hæc non tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nam si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi versabuntur: derogatur scientiæ fides, fitque, vt fortuita videantur, quæ verißima, ac necessarijs eueniũt causis. Sic debita actiua paßiuis addes mira produces: & si mirabiliora quæsieris, haberique vis, eorum sufficientis causæ cognitionem tollito. Nam qui causas nouerit, nimiũ authoritati derogat, illud enim mirum: cuius causa latet spectantem, eatenus rari, insuetique illud retinens, quatenus causæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum videri desijt (inquit Galenus) cum sulphure contactum reperiere. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, vnde videtur esse miraculum.

Sit

Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes non suppetunt, oportet enim ditari, vt philosophemur, non autē philosophari, vt ditemur. Sumptibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dumque attentius, examinatiusque perquirit, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus parcat: ociosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde rectè Epicharmus dictitabat: Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni non respondet effectus, aliquid defecisse scito, non enim rudibus, & tyronibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabilium operationum causas. CAP. III.

QVos sæpè intuemur Naturæ effectus, in causarum dignotione sic accendit priscorum philosophorū animos, vt in eo non parum insudarint, & hallucinati sint, ac varij varias dixerint opiniones, quas antequam vlterius progrediamur, referre censuimus. Principiò, vt ab vltimis opiniones repetā, Aegyptij omnes, quos primùm liquet cælorum effectus scrutari, & metiri ausos, postquam perpetuæ serenitatis obsequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod contemplationi cæli officere possit, æterna semper clara, perspicuaque sidera deprehendentes, omnem curam in siderum cognitione influxuum posuerunt. cumque ociosos valde perterreret causarum aucupium, cælo, & sideribus ascripsere cuncta, vt inde duceret vnumquodque fatum, cælique influxum in exortus hora, & interitus, stellarum reciprocatio-

nibus effectus producebant miros. Vnde certis sub horis, statis temporibus, & aspectibus omnia parari, colligíque cœpêre: nec vltra progressi suam tuentur opinionem. Alij deinde Philosophi ab elementis omnia progredi, eaque statuerunt principia, & causas: vti Hippasus Metapontinus, & Heraclides Ponticus ignem: Diogenes Appolloniates, & Anaximenes aërem: Thales Milesius aquam: Hesiodus terram: Hippon verò & Critias horum vapores: Alij qualitatibus ascripsêre: vti Parmenides frigido, & calido: magnaque medicorum pars per frigidum, humidum, calidum, & siccum: quando simul conferuntur ex eorum victoria, has mirabilium radices statuêre: quæque in medium protulêre experimenta, ijs componi, ac causas reperiri posse credunt. Addidit Empedocles Agrigentinus elementis, vti non sufficientibus concordiam, & litem, ex vna res gigni, & corrumpi ex altera. Citticus Zeno materiei Deum: quorum efficiendi vnum, patiendi alterum fecit principium. Recentiorum verò philosophorũ ætas, inspecta re, id tueri non posse iudicauêre, nam contraria sæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, & qualitates, aliquid aliud esse coniectarunt. Plato enim, & Aristoteles, qui philosophiæ culmen tetigêre, finemque imposuerunt, altius rimati, multaque reperierunt ex elementorum qualitatibus, vti virtutes substantialibus formis connatas: sic per se vnum, per accidens aliud, & multa, quæ in sequentibus aperiuntur.

Vnde rerũ vires patentes, abditæque eueniant. CAP. IIII.

Iam

IAm antiquorum quisque in patentibus, abditisque rerum virtutibus est digladiatus: nec eos redarguere opus esse censui, cùm communi omnium præceptore, ac summo peripateticorum Principi fuerint affatim confutata. Nunc autem, vt enucleatius patescant omnia, æquum est meminisse, à quibus vires nanciscamur, non minimum in reperiendis nouis, componendisque profuturum, vt separare, & discernere discant, ne omnem veri seriem conturbent. Cùm ex eodem mixto plures fluitent effectus varij admodum & diuersi: ex vno autem peroriri principio est omnibus in confesso, cuiusmodi multa in processu leguntur exempla. iamque vnde proficiscantur apertè dicturis paulo altius exordiendum est. Cuiuscunque naturalis substantiæ (nam substantiam voco id, quod est ex vtraque compactum) compositioni materia, formaque vti principia eueniunt: nec qualitatum functiones eijcimus, quæ ex primordijs in elementis latitabant, ternumque simul replent numerum. Cùm elementa ipsa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatum qualitates praeexcellentes aliquas, è quibus quanquam cuncta in effectuum productione concurrant, à superioribus totum peruenisse creditur, cùm sibi reliquorum vires ascribant: si enim æquè omnes decertarent, inconspicua esset eorum virtus. Nec materia quodammodo viribus est viduata: non illa princeps, simplexque est, qua de memoro, sed quæ ex elementorum vi, substantijsque enata est, è duobus maximè patibilibus, terra videlicet, & aqua. & quas aliquando solet Aristoteles secundarias qualitates, & corporeos effectus appellare: nos materiei functiones,

siue vires, siue alio vocabulo gaudent, cognominemus: vti rarum, densum, asperum, leue, durum, fissile, materiei gremio penitus constituta, ab elementis tamen omnia veniunt. Rectius igitur censui ne confundantur, qualitatum effectus à temperatura, materiæ verò à consistentia effluere. At formæ tanta vis inest, vt quos omnes intuemur effectus, ab ipsa primum progigni nemini sit non cognitum, diuinumque habeat exordium, veluti superior, & præstantissima per se, sine alterius adminiculo, eis vti instrumentis vtitur, vt citius & commodius actionem expediat. quique animum minimè addictum, assuetumque speculationibus habet à temperamento, materiaque omne effici posse putat, cum iis tanquam per instrumenta fiant. Opifex enim si in alicuius constructione simulachri aliquo vtitur stylo, vel scalpro, non vt agens vtitur, sed suppeditando vt nauius expediat. Tres igitur cum in vnoquoque sint efficientes causæ, non feriari, aut cessare putes, sed fœtificantes omnes, remissiùs vnam, validius reliquam: omnium verò maximè forma ipsa id efficit, reliquas corroborans. & si deficeret, irritas faceret, & frustrarentur: cùm non sufficiant cœlestibus muneribus capiendis. Et quanquam sola exprimere eos non possit, quin reliquæ suos depromant, tamen nec confunduntur, nec diuersæ fiunt, sed ita inter se colligantur, vt mutuo indigeant opere. Qui rectè id rationis indagine cernere nouerit, obscuritatis nihil habet, nec veri scientiam confundet. Vnde vis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamento, sed ab ipsa euenit forma, & vt omnium præstantissima, cōpari quoque euenit loco: à suprema igitur vertigine, proximè,

huic

huic ab intelligentijs illis, denique ab ipso Deo, sic quæ forma eadem est, & proprietatum origo. Nam Deus, vt sentit Plato, cùm primitus cælos, sidera, ipsaque rerum primordia ortus, & interitus vicißitudine marcescentia, sua diuinitatis omnipotentia, apto modulamine condidisset, dein animantium, stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem cum cælo conditione forent, cælorum, elementorumque viribus accitis, per gradus aßignauit, inferiora supernis ancillari fatali lege sanciuit, & formam vnicuique suam sidereo lapsu viribus cumulatã immisit: & ne continua rerum desisteret procreatio, singula semen proferre iussit, & formã præparatis fœnerari. sic ab ipso cælo deuenientes formas diuinas, & cælestes esse necessariò pronunciabis, in qua formarum exemplar, & nobilißima consistit causa, quam Plato idem Philosophorum Princeps mundi animam vocat, summus item Aristoteles vniuersalem naturam: Auicenna autem formarum datorem. Ipse non de re vti caduca, sed ex se eliciens, & immittens, primo intelligentijs, stellisque impartitur, deinde elementa tanquam per instrumenta materiam disponentia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam malè à Natura informatus, vt si hæc ab elementis, cælo, intelligentijs, & denique ab ipso Deo veniat, cælestem dicat, quod naturam illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem non redoleat, & quum tanta sit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari poßit? Multa fastidientis lectionis argumenta relinquimus, siquidem singulatim vires vberius sumus explanaturi.

Quid

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAP. V.

HÆC *igitur rerum combinatio, hæc series, & ordo diuinæ deseruiens prouidentiæ, ut quæ reguntur inferiora hæc omnia, ab ipso Deo primitus seriatim procedant, & operandi virtutem suscipiant. Deus enim (vt Macrobius ait) qui prima causa, & rerum princeps, & origo, suæ maiestatis fœcunditate mentem creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote cælo, & sempiternis ignibus impartitur: (ideo enim diuinis dicuntur animatæ mentibus) partim quoque, & sentiendi, & crescendi caducis rebus vim largitur: id Maro sentiēs mundi animā his mentem vocat.*

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Homo igitur cùm medius in vtroque consistat, & à cælo nobilitate recedens, et rationis particeps, qua meretur cæteris præstare animalibus, & sentiendi vim retinet. reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantum retinet remanentia, sentire, & crescere. Arbores autem quia sensu, rationeque carent, cùm crescēdi tantùm indigeant vsu, hoc potiri, solumque crescere, & hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poëta paulò pòst:

Vnde hominum, pecudumq; genus, vitæq; volantum
Et quæ marmoreo fert mōstra sub æquore pōtus. &c.

Cùm ergo ab ipso Deo mens, à mente anima proficiscatur, & ipsa omnia quæ sequuntur animet, vt conueniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum sensu, hic autem reliquis intellectu, sic vt à prima

θεὸς
νοῦς.
ψυχὴ
δαίμονες
φυτικόν.

ma causa, tanquam funiculus à cælo ad infima vsque hæc tensus, mutua quadam colligantia, & continuitate, vt superior virtus radios spargendo, ad hæc veniet, quod si extremum vnum tangatur, tremat, & reliquum moueat, iurè hunc nexum anulos, vel catenam dixerimus, & Platonis anulis, & Homeri aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

Εἰδ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδιόνδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ'.

Vt primò Deus rerum opifex ipsius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia necessaria quadam naturæ lege à superioribus regantur. Hæc noscens Magus, vt agricola vlmos vitibus, sic ipse cælo terram, vel vt apertius loquar, inferna hæc superiorum dotibus, mirificisque virtutibus maritat, & inde arcana, naturæ gremio penitus latitantia, veluti minister in publicum promit: quæque assidua exploratione vera nouerit, vt omnes cunctorum artificis amore flagrantes, sui conentur omnipotentiam laudare, & venerari.

De elementis, eorumque virtutibus.

CAP. VI.

HActenus de substantialis formæ ortu, rerumque serie. Nunc autem quæ occulta eueniunt proprietate, dissident simultate, & amicitiæ nexu conuinciuntur, & quo modo experienda per similitudinem, & reliqua docere conandum: sed ne ordinem conturbemus, à rerum elementis orsi, quæ pri-

mige-

migenia rerum semina statuit Natura, ad cætera paulatim deueniemus, quæ nostro opere cognosci, & sciri necessaria videbuntur. Rerum hac cunctarum semina elementa, simplicia corpora (nunc autem illegitima, spuria, & adulterina: nam alijs mixta vti magis & minus transmutantur) materiale principium naturalis sunt corporis, perpetua vicißitudine alterabilia, & vertibilia agitantur, atque intra ingentes cæli fornices ita sunt conglobata, vt totum hunc sublunarem repleant mundum. Ignis enim leuißimus, purißimusque, vt visum effugiat, in altum se sustulit, & superiorem sibi adsciuit locum, quem æthera appellant. Huic proximum elementum spiritus, quem Aërem vocant, paulò igne ponderosior, immensa amplitudine circumfusus, per cuncta meabilis ad suam nos reddit qualitatem, nunc in nubes densatur, nunc cogitur in nebulas, & resoluitur. Succedit his aqua, inde vltimum ex defæcatis elementis abrasum, coalitumque, quod terra dicitur, cunctisque substernitur, vasta, impenetrabilis, & solidißima, vt nil tangi possit solidum, quod terræ sit expers, & nil vacuum sine igne. Ipsa medij spatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis sola residens, alia nanque rotata vertigine motu orbico circunferuntur: Singula tamen vicinia, veluti quibusdam vlnis complectuntur, & contrarijs dißident qualitatibus. At natura sagax rato modulo, miraque oportunitate hanc machinam architectata est. Cùm binæ essent in vnoquoque qualitates, in aliquibus iugabilis societas, in aliquibus verò discrepantia, talem singulis de duobus alteram dedit, vt cui adhæreat, agnatam sibi, & similem habeat qualitatem:

litatem: Vti aër, et ignis, alter enim calidus, & siccus, alter verò calidus, & humidus: siccum enim & humidum contraria sunt, conciliatione tamen socij caloris copulantur: Sic terra frigida, & sicca est, aqua autem frigida, & humida, quæ & si per siccum & humidũ sunt aduersantia, connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis esset eorum concordia: sic ignis paulatim in aërem vertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terrã per frigidum, & terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidißimè gradiuntur: inde ordine præpostero, denuo transmutantur, & ex se inuicem fiũt, faciles tamen transitus, cùm communem nacta sunt qualitatem: vti ignis, & aër per caliditatem: quæque autem ambabus sunt opposita qualitatibus, vt ignis, & aqua tardius difficiliusque vertuntur. Hæc igitur tanquam fundamenta statuãtur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorum, & eorundem operationibus. CAP. VII.

Quatuor iam præfatis corporibus quatuor insunt qualitates elementariæ, quæ mutuò inter se commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitũ agnoscunt, gignuntur, & perimuntur: scilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. & principes dicuntur, cùm ab elementis elabantur primò, & ex ijs secundarij emanent effectus, quarum duæ effectrices sunt, caliditas, & frigiditas: quæ plùs ad agendum, quàm patiendum natæ sunt, patiuntur alia humiditas, & siccitas, non quòd prorsus oriantur, sed quia ab alijs conseruentur & inducan-

qualitates primores.

ducantur. Secundaria dicũtur, quasi primis inseruientes: & secundo operari dicuntur, vt emollire, maturare, resoluere, tenuiorem reddere, vti cùm calidum in mixtũ aliquod agens, educit impurũ, & dum suæ actioni idoneũ reddere tentat, vt simplicius fiat, euadit tenue: sic frigidum conseruat, constringit, & cõgelat: siccum inspissat, & exasperat: nam dum exedit in illius superficie humidum, qua consumere non valet, indurat: vnde superficiei scabrities inducitur, nam vacuitate depressa, & eleuata duritie, partium fit asperitas, & prominentia euenit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per se vnum facit, per accidens aliud: vt ex maturatione, constrictione, expulsione, & ijs similibus lac, vrinam, menstruum, sudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitates, sic secundis inseruientes, vt illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus consulere: quas & nonnulli quartas vocant. Hinc multa eueniunt experimenta, vt paßim in opere conspicitur: ad explendam tamen historiam earum ab re non fuit cõmonuisse, ne aliquid desiderari poßit, vt instructus artifex ritè noscat vires, & operandi semitam.

Abstrusæ rerum proprietates variæ, quæ ab ipsa eueniunt Forma. CAP. VIII.

MVltæ sunt rerum ἰδιοσυγκρισίαι, *id est occultæ proprietates, viresque: non ex elementorũ qualitatibus, sed à forma ipsa vti diximus, & cùm ab ea eueniãt, materia exigua maximum demonstrat effectũ, quod materiei contrariũ est: vt enim promptius agat, maiorẽ exposcit materiẽ. occultæ sunt, quia certis demonstrationibus sciri non poßunt. Ideo anti-*

antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, vltra quem rationibus progredi non possent, cùm multa sint in Naturæ penetralibus, occulta plena energia, quorum causas indagare nec potest, nec capit humana coniectura mentis: Natura enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiusque hæc admirari quàm sciri voluit. Vnde ait Theophrastus: Qui de omnibus rationem quæritat, simul cum ratione scientiam tollit. & Alexander multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenij excedentia, Deo duntaxat cognita immortali, qui omniũ parens rerum atque author est: quæ cùm elementorum naturam, & vires superẽt, demonstrationibus arctari minimè possunt: sic quæ à veteribus Philosophis reperta potius admirati relinquere, quàm rationem efferre conati sunt. Nec solum mirati animalia quæque creasse, & varijs differre figuris & magnitudinibus, sed secundùm speciei quoq; varietatem vnicuique proprietatem quandam, & peculiarem tribuisse, quæ cæteris moribus & operationibus distent. exempla proponemus eorum multa, quæ fortassè lectoribus voluptuosa, et non iniucunda erunt. Veluti cùm ferox Taurus fico arbori alligatur mitescit, domaturq́: & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine concidit. vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterum placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadem arbore pependerit. Vultures & Scarabeos rosarum odore extingui tradit Aristoteles: Si capræ barbam, quàm aruncum vocant, è grege manibus apprehenderis trahens, tota subsistitur grex, pabuloq́ue relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinunt, quàm rei gnarus

ille

ille reliquerit, vt Aristoteles ait, decepti multi de eringio herba protulêre, aruncum enim ηρύγγιον Graci dicunt, & vocabuli conformitas erroris causa fuit, cùm experientia non respondeat. Hyæna si hominem canemúe soporantem aspexerit, suum iuxta illud protendit corpus, siq́ue dormientis corpus superarit, delirũ efficit, & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerem arripit fugam: vti Nestor in sua tradit Panacæa. Si quoque sæuiens hyæna occurrit, caue ne illam à dextra excipias: stuporẽ enim inducit maximũ, cui obsistendi non amplius facultas dabitur, nec tibi ipsi poteris auxiliari, si è læua inuaseris, stupore obreptã enecabis: eius vmbra canes elingues reddit, & obmutescere facit, quod sentiens insecuta aduerso sideris lumine currit, & infestantum ora canũ verberat vmbra. Febricitans leo vorata simia liberatur. Capræ, hirciq́ue culturæ veneno sunt: nonnullas enim satas oleas, vitesq́ corrumpunt, vt sterilescant, sic non iniuria factum, vt Liberò patri vitis repertori hircus immolaretur, et Mineruę capra vt capite pœnas daret. Olea virginea manu decerpta, & plantata vberiores præbet fructus: si à meretrice sterilescit. Serpens vel vipera calamo percussa torpet, si denuo percusseris, sese recolligens aufugit. Apuleius sic ait: Serpens cauernã subiens, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negocio, si verò dextra extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eam cõiecto, obstupet. Formicæ, ne condita frumenti aceruа foras pullulent, medullã extrahunt. Struthiocamelus occultiore vi ferrum concoquit, & in alimoniã cõuertit. Gallinacei, surculo è sermentis collo ipsorũ addito, non canunt. Sic marina stella tam

con-

concoquendi vi prædita est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. ἐχενηΐς à Latinis Remora, & Remiligo, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens, velificantes naues, & secundo vento concitatas, robusto fræno remoratur. is, ruant venti, sæuiant procellæ, vires omnes compescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmisque vinculis alligarentur. Torpedo tantam vim stupefaciendi habet, vt è longinquo capta, fuscina, hamo, seta, arundine contingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibusque quibuslibet, quos cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota, dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni, & Aeliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, vt facilè vomituriant, prægnantibus noxam abortiendo defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, & eorum dolores lenit. Laurus & ficus è cælo nō tanguntur, nec vituli marini tergus, nec hyænæ pellis, nec alba vitis: quare nautæ iis vela muniunt, ne fulmine icta deflagrent, & decidant. hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, quam pro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: non enim solùm fulminis impetum euadunt, sed aduersam, fulminis ictum retorquentem naturam habent, & Tarcon albis vitibus domum sepserat. Corpus, quod fulmine icitur, incorruptum permanet, vnde cadauera ipsa siderata, veteres vrere non curabant, nec terra obruebāt, cùm corruptionem non sentiant: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus: qui

B cæle-

cæleſtis aurigationis rectorem Phaëtontem de cælo tactum, in vallibus computruiſſe cecinerunt. Rupicis auiculæ conſpectu regius ſanatur morbus. Tanta eſt lyſimachiæ vis, vt diſcordantibus iumentis iugo impoſita, aſperitatem cohibeat. Bugloſſon herba in vinum coniecta, animi voluptatem auget, vt Euphroſianum dicant. Ocymum, vti Theophraſtus prodidit, maledictis, & conuitijs laceßitum, dum ſeueris, vberius & celerius naſcitur. Vnde ex eodem fonte manaſſe puto id, quod prouerbij loco apud nos iactatur, Ocymum ſerito, & fortaſſe Perſius huc alluſerit ſenariolo.

Cum bene diſcincto cantauerit ocyma vernæ.

Nec minus Rutam iniurijs ſiquis proſequitur, prodeſſe certißimum eſt: immò melius furtiua prouenit: vt veteres crediderunt. Idem euenit apio, quanto magis pedibus proculcatur. Adamas Indicus, duris quibuſlibet reſiſtit, dum hircino ſanguine proluitur, molleſcit, & frangitur. Rhabarbarum ex humoribus ſolam purgat bilem, Etiphymum atram, Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habent: quæ ex medelis animaliũ medicorum cura ſunt reperta: vti canis vomitione ex herbis quibuſdam aluum purgat, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta venenatis infixæ ſagittis, & ſauciæ herbam quærunt, quam Dictamũ vocant, eamque guſtantes, ſagittas è corpore eijciunt. Marinæ aues exulceratis roſtris, cunila medentur. Teſtudo ſerpente depaſto infirmata, eius venenum origani eſu aufert: & contra eum dimicatura hoc ſe munit. Cùm mandragoræ mala vrſi guſtauerunt, eunt obuiam, ne malum in perniciem conualeſcat, & moriantur, formicas comedendo. Et ceruus vbi venenata aduertit pa-

bula,

bula, sibi cinara medetur herba. Elephas chameleonte iam depasto, qui frondibus concolor immoratur, suo veneno occurrit, oleastrum desumens. Pantheræ veneno deuorato carnibus insperso à venatoribus, ne extinguantur, humanum stercus inueniunt, quo sibi medentur. Palumbes, graculi, & merulæ laurifolio. Columbi & gallinacei helxine pasti, annuum fastidium deducunt. Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauerunt, vexatis pullorum oculis illa medentes. Sic putrescēte terra animalia quædam in alienigenam deficiunt naturam. Eruca ascitis alis in papilionem desciscit. Erucæ in fico enatæ, in cantharides mutantur. Hydrus iam lacubus, vel stagnantibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniūt: vti accipiter, vpupa, erythacus, & phænicurus in æstate mutantur sæpe. Ficedula, & atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò commeant, vt quæ fuerit ficedula autumno, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticum in lolium, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico loliū, in hordeo parum inuenit. & multa quoque refert, hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerum virtutes experiri, & reperiri possint.

CAP. IX.

E*X proprietatibus quoque occultis animantibus, vegetabilibus, & speciebus omnibus inest (vt*

ita dicam) compaßio quædã, quam Græci συμπάθειαν, & ἀντιπάθειαν, nos tritius consensum, dissensumq́; dicimus: quædam enim mutuo connubio sibi associantur, & tanquã fœdere deuinciuntur, aliqua verò sibi ipsis infesta, & simultate dissentiunt, cæcisq́ue laborant discordijs: vel horribile aliquod, & destructiuũ habent, quod rationibus vllis & probabilibus, nec quæri, nec arctari possunt: nec prudentis erit huiusmodi causarum aucupio probare, nisi quod spectaculo eo fuerit Natura ipsa delectata, nec aliquid placuit esse sine pari, & nil esse in Naturæ occultis, quod arcana quadã proprietate non vigeat, & peculiari: quorum admiratione ductus Empedocles, omnia per litem, & concordiam fieri, & dißipari affirmauit, ac illa rerum omnium semina esse, & reperiri in elementis, per qualitates sibi inuicẽ dissidentes & consentientes, quas diximus: ac denique in ipso cælo, vti Iuppiter, & Venus planetas omnes diligunt præter Martem, & Saturnum: Venus amica est Marti, cui Planetæ cæteri aduersantur. Est & alia amicitia, inimicitiaque, per oppositiones domorum, & exaltationes. Flagrant enim odio signa, & amicitiæ nexu conuinciuntur, vt canit Manilius.

Quin etiam proprijs inter se legibus astra.
Conueniunt, & certa gerunt commertia rerum,
Inq́ue vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium, fœdúsue gerunt, conuersaq́ue quædam
In semet proprio ducuntur plena furore, &c.

Et latius patent in Astrologorum libris, sed magis in animantibus perspicuæ. Vti homines, & serpentes adeò irreconciliabili dißident simultate, vt statim viso serpente homo expauescat, & fœminæ vterum ge-

renti occurrens, partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis saliua scorpiones interimit. Crocodilus Niliacus, & panthera sæua homini sunt: hæc illum deuorat, sed ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim est hostis à Natura datus: apricanti enim insidiatur: nam hic rictu immenso dum os gerit patulum, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per latum guttur in aluum delabitur, & exesis visceribus, è mortui ventre progreditur: dißidet tamen cum phalange, & cũ aspide belligerans, sæpe interit. Homini sic lupi visus est noxius, vt quem priorem contemplatus fuerit, vocem adimat, & anticipatus obtutu nocentis, licet clamare desideret, vocis tamen ministerio careat: si se præuisum senserit, conticescit, & ferocitate torpescente, grauem virium iacturam facit: vnde natum prouerbium: Lupus est in fabula, à Platone in Politijs traditum. Et lupus, si equum mordicus læserit, equus eximia pernicitate cursus pollebit, & si luporum vestigia conculcet casu, obstupescit, & crura torpore hebescunt, vt Pamphilus ait. Habet & cum oue internecinum bellum, & sic eum formidat, vt occisæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, si ex his vestes conficiantur, longè, quàm cæteræ sint ad procreandos pediculos aptæ. & carnes, quæ lupinos sensere morsus, tenerescunt, & suauiores fiunt. Cauda, caputque lupi, si in præsepe pendulum fuerit, mœrore oues afficiet, vt relicto pascendi studio, præsidium implorent. Lupo canis inimicus, homini amicus, & equus, cui gryphes, & vrsi aduersantur. Araneus cum bufone, & serpentibus dißidet, vt conspecto hoste, filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem

 deferat.

deferat. Leo ferarum generosissimus, animalibus cunctis tremendus, expauescit, eumque terret galli gallinacei cantus, albi præcipuè, & crista. Simius testudinem horret, statimque visa fugit, & vociferat. Elephas animalium terrestrium maximus, magnitudine stupenda, subrumi suis grunnitum maximè perhorrescit: vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone continua dimicatio. Gallinaceus pullis ipsum non curat, & tantam eius molem in ludicra vertit: milui tamen vmbram timet, eumque expulit. Elephas quoque, nec minus ariete timet. dum enim feritate effertur, ariete viso mansuescit, ac conflaccescit impetus: quibus Romani machinamentis Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam verterunt, amplaque victoria sunt potiti. Salo asinum odit, & cum eo prælium est illi: nam fruticetis, vel vepribus scabendi causa sese atterens, vt quas adhuc tenellas frondes deuoret, nidos dissipat: vt oua deijciat, & pulli è nido decidant, metu: at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnunculus, cuius conspectum, vocemque formidat accipiter, nec eas hoc latet, quòd vbicunque residet tinnunculus protectoris fiducia è loco non facessunt. Cornix, & noctua perpetuum gerunt bellum, inuicem fœtibus insidiantes, ouaq; absumunt, & exedunt, noctuq; hæc, interdiu altera, tunc cùm sit luce potentior. Cum noctua auiculæ omnes, dum circumuolant, & percutiunt. Cornici inimicus est mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præstantior, & vnguibus validior, prædam eripit. hic quoque vulpi. sic anas gauiæ, harpa aranea, & stellioni, pipo ardea-

deolæ, æsalo, & coruus vulturi, florus equo, coluta asino: dormiens enim in præsepio, narem subiens asini, impedit esum. ardeola cum aquila, alauda cum vulpe, aquila cum dracone, trochilo & oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem se confodiunt, vt simul emoriantur. Et aquatilia odio flagrant, vt mugil, & lupus, vt sæpe mugili à lupo cauda abscindatur: sic conger, & muræna caudas sibi mutuò prærodunt. Locustæ polypos horrent, vt brachijs vinciantur, & emoriantur. Est & vermiculus in mari œstrum nuncupatus, scorpioni similis, aranei magnitudine, thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, vt interdum in nauigia insiliant dolore nimio. Serpit & hæc simultas inter plantas: vti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dißident, vt si quercus in olíueto nata fuerit, fugiat, introrsum commeet, & exarescat: vel olea in querceto radices maximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse est, aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis vmbra satis omnibus inimica, & quæcunque attigerit, veneno inuadit illico, nocet & stillicidij ratione, cùm humor è frondibus diffunditur. Pernicialia sunt braßicæ, & vitis odia, ac spectanda earum dimicatio: vitis enim cum intortis clauiculis omnia complecti soleat, solam refugit braßicam: nam propè sentiens, in aduersam partem se torquet, vt si quis eam admoneret hostem esse in propinquo, dumq́ue coquitur braßica, vinum vel si paucißimum instilles, nec coquitur, nec ipsius color constat. Ipsumq́ue olus, quo vitis fugatur aduersum cyclamino, & origano perarescit, vt vnum vireat, alterum

pereat necesse est: iuxtaque consociata sæpe aridæ spectantur. Sic quoque vitis laurum odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicunt, quamobrem cùm germen eò accesserit, retrograditur, inimicum fugiens odorem. Mira quoque arundinis, & filicis discordia, & pernicacia, vt altera alteram necet: nam filicis radix contusa è cannis spicula, corpori infixa, deijcit: & si quis arundinem penitus non nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic filices arundine sectas, minimè renasci cognoscet. Cucumeres oleum mirè oderunt, vt contra ipsum refugiant, & si pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur: nec id satis omnibus gratum, emoritur enim stirps, quæ fuerit eo peruncta, vnde oleosæ arbores, cæterarum insitiones, & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collacbrymantes, vel quippiam oleaginum plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, punica mala myrtus dicuntur. In picea verò, & pinu insitus termes non comprehendit. Orobanche eruum necat amplexu, & fœnum græcum radici adnascens, & fabas maximè iuxta nascens inanescit, & necantur, & iuxta eas maximè nasci amat. Lappa lenti aduersatur: Aegylops, & æra, tritico, & hordeo. Cicer herbas omnes enecat, & seipsum, & tribulum celerrimè. Cytisus vicina omnia strangulat, eo valentior auro est, nam cytisum ipsum interimit Serpentes fraxini vmbram fugiunt, quãquam in longum porrectam, vt si locum in agro circundes igne, serpentes citiùs in flammam, quàm ad arboris vmbram confugiant. Rhododaphne folijs, & floribus iumentis omnibus perniciosa est, homini verò contra serpentes præsidium.

ſidium. Veratrum, & cicuta homini peſtifera: illo coturnices, hac ſturnos veſci conſtat: quod eleganter expreßit Lucretius.

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta (alibi: Barbigeras pecudes, hominumq́ eſt acre venenum. & Præterea nobis veratrum eſt acre venenum,
At capris adipes, & conturnicibus auget.

Ferulæ aſinis gratißimo ſunt pabulo, cæteris verò iumentis præſentaneo veneno, vnde id animal Libero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ venenũ, platano radicibus infuſo gaudium. Scorpio ſi repit per aconitum, ſtupet, & torpeſcit. Eſt quoque herba nomine Ceraſtis, cuius ſi quis ſemen manibus, digitisúe tractauerit, impunè ſcorpium conterat. Feles cohortales gallinas, & aues non inuadunt, quarum ſub alis agreſtis rutæ ſurculis adhæreat. Muſtela cum ſerpente dimicatura, hoc ſe cibo prius munit, & loricat. Leo ilicis frondes calcans, vel ſupergreſſus obſtupet. Lupus ſcyllæ bulbos euentu contingens, reſolutus fatiſcit, ideo vulpes latebris ſuis ſcyllas opponunt. Platani folia veſpertiliones abigunt, ideo contra eos ciconiæ ad nidos afferunt. Apium ſilfas, & blactas, hirundines contra eas nidis inſpargendo ſe muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes apponunt laurum, accipitres ſylueſtrẽ lactucam, quam inde hieraciam vocant, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantum; cornices ſupinam verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde græcum adagium:

Ἐν κορύδου κόιτῃ σχολιῇ κέκρυπται ἀγρώστιος,
Graminis intorti luſtro Galerita recumbit.

Et

Et cygni parituri viticem quoque in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infesta narrauimus, quid mirabilius, si multa, & amico consortio, & naturali affectu beneuolentiæ deuincta conspiciamus? miro Naturæ arcano, nec nisi aliis fœderis nexu coalescũt. Si serpens homini inimicus, lacerta homini amica, cuius conspectu lætatur, contemplatur, vt saliuam elambat, quid homini amicius quàm canis? & inter aquatilia delphinus? vt φιλάνθρωπος dicatur: & venerios quoque & amasios constat: vt Appion scriptum reliquit, & aliquot seculis antè apud Naupactum (vti Theophrastus tradit) amatores flagrantißimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis fortè conspectos, aut in vadis littorum miris, & humanis modis exarsisse. Vulpes cum serpente amicè degit. Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, & psittaci simul.

Vnde Ouidius:

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem sibi auxiliantur contra vulpium genus communibus inimicitiis. Sic galgulus & ledus, iunco & alauda. Sic harpa & miluus contra triorchem communem hostem. Nec minus inter pisces, qui gregatim degunt. Estque inter balænam, & pisciculum quendam magnitudine & gobij forma tantus amor, vt lubens antegradiatur, viamque dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, vitæque spem habeat, & quiescente quiescat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur velit ei inseruire. Sic inter plantas amant vites vlmum, & populum, quòd nimis propemodum in eis luxurient, vt ipsis nupta maritæque per earum ramos scandentes, adeo capreolis, & sequacibus

cibus loris amplexentur, vt auelli, diuelliq; nequeant, & lætissimæ multum afferant fructum, quod in alijs non sic euenit. Palmæ vehementiori se prosequuntur amore, vt altera alteram desideret, et adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillantur pruritu, vt pronæ comas simul inclinent, vel complicentur, si propius hærent, at funis nexu religatæ, tanquam mutuo per eam contactu complexentur, & Veneris munere fungantur, vt capitum vmbracula hilariter erigant. huic vesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fructuosam reddunt. Narrat & ardentius amoris desiderium Leontius, Veterum verbis fortasse fisus, quod sic cõsociari cupit, sic Veneris est animus, vt nec desiderio stimulata cupiditate prius quiescat, quàm ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam conspicere cuique licet, suis incumbere comis, impatientemq́ue suum grauari stabilimentũ, & quasi viduam infructuosam degere: & nisi subuentum sit, emori, quæ res non latet agricolam, quòd amoribus affligetur: nec ille remedij inops, vt in quem maritãdi cupidine deflagret, penitus cognoscat, cùm plures con sociatæ ambiant, eas contingens denuò afflictæ amanti affert, cùm autem manus tanquàm osculo affricare senserit, vti desiderio satiato denunciet, blandioribus comis demulcens, nutat: vnde maris flores trunco erutos: amasiæ capiti circumponit, sic amantis munere iam onusta, dat sobolem, & hoc amoris pignore exhilarata, fœcundabitur. Nec fructus in fœmina palma perdurare potest, nisi florem maris cum puluere super eam concusserit. Amor est quoq; magnus inter oleã, et myrtũ: & vt refert Androcius myrti brachia, virgultaq;

per

per oleam prorepunt, & commiſcentur, & radices mutuò complicantur, nec alia præter ipſam iuxta eam ſeritur, ſic & fico, cæteris inimica. Nec minus myrtus, cùm punico mutua conſuetudine ſupra modum oblectatur, quòd ſi conſortio fruuntur, fertiliores euadunt, & quanquam radices aliquo diſtent interuallo, cõplexu tamen exhilarantur, ſed coniugio lætantur magis, vt inſita myrto punica maiora largiatur poma, Didymus. Et magna eſt cum arundine aſparagi conſociatio, vnde corruda optimè in arundinetis ſeritur, & lætior proſiliet. Sola amygdala minus ferax, aſſociata verò, celeriùs dat fructum. Multa quoque arbores ſterileſcunt, ſi in propinquo palum, vel maſcula non adfuerit, vt inito quodam fœdere pariant. Oleæ ſterilitatem tollit oleaſtri talea. Vnde carmen.

Fœcundat ſterilis pingues oleaſter oliuas,
Et quæ non nouit, munera ferre docet.

Inter allia, roſas, & lilia arcanum eſt commercium, vt propiùs naſcentia, ſimul gratificentur, & lilij, roſæque flores ſuauiores oleant. Lætiora omnia prouenient, cui ſcylla fuerit adſita, et olera omnia in vniuerſum iuuantur, ſi iuxta ea eruca cõſeratur. ex Frontonis dictis. Cucumeres aquas diligunt, vt oleum oderant, vt eis imminentes, vel modicè diſtantes adrepant. Ruta nuſquã lætior proſiliet, quàm ſub ficus vmbras, vel ſi eius cortici inſeratur. Cattus radicis odore phu impensè delectatur, quod illius oculi corroborentur. Vnde nomen gattaria inditum, vt maximè perfodiant, & caput ſæpius reuolutent. ſic, & nepta. atque hæc ſufficiant, longiori enim oratione aures detinuimus.

Quod

Quod particulari indiuiduo maximè insint è cælo dotes. CAP. X.

HAudquaquam dotibus indiuidua carent luculentis, & mirificis: sed magnam in operationibus retinent potestatem, & maiorem: quàm ab ipsa habeant specie, cælesti stellarum situ, occultaque proprietate. Inquit Albertus: Omne indiuiduum, quod substato nascitur horoscopo, cælestique influentia, congruam haurit proprietatem, & mirabilẽ operandi, patiendiue energiam, nõ specificam, sed propriam & peculiarem. Vnde varij indiuiduis asscribuntur effectus, & inclinationes, vario ab influxu, cælestique habitudine, quæ omnia nouisse Magum oportet, vt multis ostensis operandi vijs, eligat commodiorem, suoque inseruiat vsui, si inops aliquando eorum fuerit. Nostrum enim tunc absoluimus pensum, cùm indagandi componendique methodum tradidimus, ne quid nostris in historijs desiderari poßit. Sed redeat, vnde oratio fluxit. Refert quoque Albertus, gemellos extitisse, alteri quorum latus erat, tactu cuius claustra & portæ paterent omnes, alter è diuerso rependẽs claudebat, quæ aperiebantur. Alij cati, muris, aliorumq; animalium sic perhorrescunt aspectum, vt non poßint non ægrè ferre, & in animi deliquium cadere. Sic aliquibus strumas sanandi, & diuersa curandi vlcera est impressa cælitus potestas. & quod chirurgũ fatigauit multum, pharmaco curari non valuit, nec vlla profuit medicina, solo saliuæ tactu sanatur. Nec minus considerari debent, quæ non generi toto, sed quæ solis conueniunt indiuiduis, & insunt. vti meretricibus audacia, ganeonibus petulantia, furibus timiditas, & huiusmo-

huiusmodi passiones multæ, quæ passim literarum monumentis memoriæ produntur.

De rerum viribus, quæ animalibus in vita tantum insunt. CAP. XI.

PErpendere ac intueri par est functiones præinsignes aliquas, imo maiorem eorum partem, quæ in vita tantum operantur, post autem interitum hebetantur, & euanescunt, & rarò aliquibus inseruiunt. Luporum oculi vocem, catoblepa verò & basiliscus confestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorum impetus, struthiocamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quòd nil penitus liquidò agunt: emoritur enim & deperit virtus illa, vita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendæ. Ideo in Naturalis Magiæ præceptis non temerè sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, ijs iam viuis demere, fueritque præstantius, si id fieri potest, in vita supersint, animanti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit virtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multùm, quæ in animalibus gignuntur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalis, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longe secus operari sunt solita, viresque luculentiores habent. Obseruatur id multùm medicorum astipulatu, cæterorumque, qui huiusmodi studio nauant operam. Si extrahentur posthac è ranis linguæ, è pastinacis radij, lapides ex animalium capitibus, aut oculi, vt aliquid opportunè operêtur, nõ enim è mortuis illis, sed adhuc vita fruentibus, viuaque in aquam proijciantur, & viuant, vt non insita eius virtus depereat, & flaccescat, sed vir-

tutis

tutis exuperantia, ad agendum promptiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini, quod verbis parcentes, breuiter enarraturi sumus.

Quòd post mortem vires aliquæ corporibus quoque inhæreant. CAP. XII.

NEc minus in rebus vita carentibus perspicere licet: remanent enim proprietates aliquæ sic consociatæ, vt operari non desinant, immò & valentius multò. Lupi sic ouibus sunt exitio, vt odium post interitum seruent, nam si lupina pelle tympanum accommodabis, inter cætera ex ouibus pulsatum audies, silentibus sonoris omnibus, & obmutescere ea faciet: ex vrsi vel lupi corio confectum, & pulsatum longè, equos abigit & fugat. Et si ex omnibus eorum intestinis chordæ in lyris tendantur, obstrepent, nec temperamentum vnquàm efficient. Dißidet hyæna cum panthera: vnde qui hyænæ corio se loricat iam mortuæ, fugiunt quæque, nec congredi quidem sustinent. & si eorum pelles è regione aduersantes suspendes, pantherarum pellis pili defluunt. Leonis pellis cæterorum animalium pelles absumit, & erodit: lupinæ verò quoque agnorum, & reliquorum alituum pennæ aquilinis permixtæ, in tabem resoluuntur, & per se decidunt. Aduersantur sibi florus & ægithus, & tam est eorum pertinax odium, vt mortuorum sanguis simul commisceri non posse dicatur. Amant sic columbæ tinnunculum, vt referat Columella, si quis tinnunculi pullos in fictilibus ollis defoderit, & stipantia opercula superposuerit, & gypso oblinita vasa, in columbarij quatuor angulis suspendantur: auibus amorem loci conciliare, quæ desiderio captæ nunquam mutent sedem, sic post

mortem

mortem amicum amant. Nec herbæ, simpliciaque cætera operari desinunt, quia iam detruncata, aut sicca deperreant, sed iam validè eis quoque vires præualent. Tu autem considera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quòd aliqua tota substantia, & partibus operentur.

CAP. XIII.

INsunt præterea naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt operanturque: quarum exempla in reliquis obseruato, & iis vtitor. Impudentissimæ meretrici, nō audacia solum, sed virtus etiam inest, vt quæ tetigerit, vel secum habuerit, vim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: vnde, qui illius se sæpius contemplatus erit speculo, vel induerit exuuias, ei redditur, & in impudentia, & in libidine similis. Nec solùm ferrum à magnete contactum trahitur, sed cætera allicit ferrea, ac vti dicemus, anulus vnus quem rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquam catena pendere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vsi, & lugubrem, & moribundum reddunt hominem. Idemque in cæteris obseruare licet. Animaduersione quoque dignum puto, rerum virtutes aliquibus substantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet, vt diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè suis, sed tota sui substantia, exemplaque plurima passim leguntur. Multa secundùm partes operantur aliquas, oculis scilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt vespertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput: fugiuntque

vsu-

vpupæ cor, non tamen caput, vel alas: id in reliquis animaduertes. Nunc quomodo per rerum similitudinē operari oportet, clarè doceamus.

De rerum similitudine, & qui per eam virtutes operari, inuestigarique debeant.

CAP. XIIII.

QVæ ex totius substantiæ proprietate iam euenire diximus, si conferantur, aut affinitate genuina deuinciri, aut dißidio præliari vidimus. Nunc autem, quæ similitudine quadam operantur, dicemus. nec est principium magis in dicendis profuturum, nec radix vnde secretorum & mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximam, & talem adhibeas diligentiam, qualem accuratißimè veteres adhibuisse in eorū scriptis reperimus. vt hinc pars maior eorum secretorum constet. Vnde vt in compositione & noscere, & aßimilare discas. Vniuersas rerum species, & qualitates ad se aliqua secundùm totum eorum posse inclinare, trahere, & allicere, & ad suum conuertere simile videmus, & si ex actione præcellentes fuerint, id facilius eueniet: vti ignis ad ignem mouet, ad aquā aqua. Et asseuerat Auicenna, quòd si quid diu in sale steterit, salsilaginem totum resipiet, & si quid in fœtido, fœtidum, & si cum audace & timido, audax & timidus fiet. cum hominibus si quod animal conuersari solitum humanum, & cicur euadit. Huiusmodi multa astruunt Medicorum dogmata: vti corporum partes aliquæ similibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dentes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis, vel gallinæ cerebrum memoriæ, & ingenio confert,

eiuſdemq́ue calua recens epulis immixta iuuat epilepſiam. Muſtelæ oculus dexter in anulo poſitus, liberat à faſcinatione, quæ per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculum ſecum detulerit, ægrè nõ videbitur. Si eorum linguas, minus inuidorum nocent linguæ, vel verba, Gallinæ ventriculum ante cœnam ſi comederis, & ſi ægerrimè concoques, ventriculum tamen confirmat. Cor ſimiæ cordis prohibet pulſum: & audaciam, quæ in corde reſidet, adauget. Lupi virga aſſa, & inciſa, ſi editur, venerem excitat, ſi langueſcunt vires. Leporis vterus ad fœcunditatem valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagrici pedi imponas, vel læuum læuo, articulorum lenit dolores. & tandem membrum quodlibet membro ſimili prodeſt. pleraque ex Medicorum ſcholis condiſces: non eſt enim noſtri conſilij omnium meminiſſe, quorum iam ipſi meminêre. Colligendum præterea, multumque aduertendum, quibus inſit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius exceſſus, & non communis, vel affectio, vel huiuſcemodi perturbationes, & num ille exceſſus caſu, natura, vel arte inſitus ſit: vt calorificus, frigorificus, amor, audacia, ſterilitas, fœcunditas, triſtitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operentur, & quam minimè impunè puto, vt ſi mulierem ſterilem reddere deſtinaueris, ſterile conſiderato animal, quodq́ue excellenti paſſione illa ſuperet omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mula: cuius ſudor, vrina, cor, matrix, vulua, & maris teſticuli, ventri impoſiti, ſi hauſti, vel condimento aliquo eſi ſunt, vel ſuffitu, per infundibulum hianti ore rapti, prohibeant cõcipere mulierem,

lierem, concipiendiq́; spem adimāt. Sic salix inter plantas si elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiuiduum aliquod, quod nunquam fuerit infirmū, ægritudinibus confert omnibus. Si audacē, vel impudentem aliquem reducere curaueris, fac illum secū afferre leonis pellem, oculos, vel galli, animosus, & inuictus perget inter inimicos, et eis timorē inducet. Si amorem inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maximè retinent desiderium, & diligunt. Vti passeres, columbæ, turtures, & hirundines. & hora, qua præcipuè his vacant, arte, vel euentu. & operæprecium fuerit, si partes accipies, vbi maximè vigent: vti cerebrū, cor, testiculos, vuluam, matricem, sperma, menstruum, vel secundinam. & si mulieribus paras insidias testiculos, vel sperma. si viro menstruum, vuluam, vel matricem. Si loquacem aliquem optabis, dant linguas, modumq́ue optato potiendi, ranæ aquaticæ, syluestres anates, anseres. et si quæ sunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obstrepera, & loquacitate non incelebria, quorum linguas, si pectori, vel capiti dormientis mulieris supposueris, quia loquaciora noctu sunt, cordis secreta propalat. Plæraque, quæ potius luxuriātis, quàm proficientis essent lectionis. Quonam modo ritè ministrentur, inferius docebimus, cùm de ijs profusiùs agemus. Nunc autem de cælorum operationibus proferamus aliqua.

A cælo, & sideribus vim nasci, multaque inde euenire. CAP. XV.

NOn dubium reor inferna hæc supernis illis ancillari, et ab æthereea natura illa vim quandā illabi, vt quæ mutationi obnoxia sint, rata lege, &

ge, & continua serie corrumpantur, atque gignantur. Vnde non temere Aegyptios puto cælorum influxibus ascripsisse cuncta, cùm hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemaeus, qui cælestes influxus ad normam expangere, et inde multa præsagire est ausus: & verbosa ait probatione non indigere. Nec minus & siderum omniũ verbere, animantia, germinaq; omnia crescere, decrescereq;: ex aliquibus crebriùs, manifestiusq;, alijs verò incertiùs, & interuallis rariùs. Aristoteles dum superiorem lationẽ cunctorũ causam, & principium esset contẽplatus, quæ si desisteret, hæc illico deperirent: Necessitate (inquit) fuit hic mundus superioribus lationibus contiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur. Tantamq; à Sole vim diffundi nouit, quòd denuò concinnè protulit: In obliquo circulo flexuosus solis meatus progenies, & interitus caducorum omnium est, & accessu, recessuq; temporũ interualla causari. Plato cælestes quosdam circuitus causam esse fœcunditatis, sterilitatisq; ait. Ipse Sol temporum rector, vitæq; regimen est. Vnde Iamblicus Aegyptiorũ doctrina fretus inquit: Quicquid boni adest, id solari potestate adesse certum est, & si quid ab alijs habemus ab ipso tamen absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontem cælestis lucis: Orpheus vitæ lumen: Plato cælestem ignem, sempiternum animal, astrum animatũ, maximum, & diurnum: Physici cor cæli vocant. Affertq; Plotinus ab antiquis Solẽ Dei loco esse veneratũ. Nec minus Luna sua, Solisq; virtute operatur, cùm nobis affinior, & peculiarior sit. Albumasar per Solem & Lunam omnibus vim infundi, insinuariq; dixit. Doctissimus Hermes post Deum, Solem, & lunam viuen-

uentium omnium vitam esse. Hæc terris citima, cæteros vicinitate exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam habent affinitatem, vt animata, inanimataque sui incrementa, & damna sentiant. maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè fluctuant, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocando perpetua agitatur vicißitudine, nec id nisi Lunæ motui ascripsere cuncti, vt nunc auido haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo refluat: nec apparet vnde aliter euenire poßit. Munificentiùs prouocat animalia, tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucillius) alit ostrea, echinos, spondylos, conchylia, cancros, cæteraque. quia noctu tepido fulgore mitificat, gibbosa autem, vel in cornua vtrinque falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam, quod modò retulimus sidus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quique plurimum humoris abundant aquei, vt adolescente gliscant, & senescente decrescant. vt referat Athenæus maxima perspici posse Soli auersa, & aduersa eorum incrementa, & decrementa. Nec plantarum germina cæli statum respuunt: quòd norunt agricolæ, cùm sæpius exploratum habeant in insitione: nam crescens lignum, non fructus incrassat, silens verò fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum, & menstruum Lunæ cursum plantis sic necessarium iudicauêre, vt pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit existimata. Luna quoque dum per Zodiaci signa peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes injiciunt: si per aërea migrans commora-

morabitur, arbos diffundet ramos, folijs luxurians, & magis sursum, quàm deorsum concrescens. Immò quod certius reperiri poterit signum, quàm quòd in punico malo cernere est, vt quot diebus ab interlunio discesserit luna, tot annis sobolem det? Et fertur allium, & si luna sub terris posita seratur, & item sub terris latente vellatur, odoris fœditate cariturum. Cadua omnia, vti trabes, lignaque, dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatent plurimo, & quasi per humoris conceptionem emollita vermiculantur, & marcescunt. Vnde iubet Democritus, nec Victruuio displicet, statuta ratione innocentiùs in decremento cædi, vt materies tempestiuè cæsa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variando, varios demonstrat effectus, nam à Solis coitu vsque dum cornicularis, & diuidua fuerit, humectat, & calefacit, humectans magis, signo, quod humida omnia gliscant, & humificam virtutem ab ea recipiant. dum verò prætumida, & in orbem sinuata fuerit, æquè calidum, humidumque habet: sentiunt id arbores, et mineralia. Decrescens verò vsque dum medio orbe cæsa, calida humidaque, plus tamen caliditatis, cùm plus habeant lucis: vnde contingit pisces per aquarum superficiem commeare: in eo tamen occultus tepor, quia humecta diffundit, & humore aucto putredo prouenit, vnde in tabem ea resoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba apparere desierit, calida, & præstantiorem tunc cæli statum Chaldæi astruunt sapientes. Sic lunarem quoque esse herbam, rotundis folijs, circinatis, & cæruleis tradunt, quæ lunæ dies nouit: Nam crescēs vnum

in

in die producit folium, & decreſcens deponit. Latiùs & crebriùs apud nos id perſpicere licet in manſuetis animalibus, & plantis, continuoque id experimur viſu. Sentit formica minimum animal ſiderum vices, vt interlunio ceſſet, & quieſcat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero reſpondent, vt tumido orbe creſcant, cauo autem decreſcant. Capilli reſecti, & vngues tonſæ poſt interlunium celeriùs, ante verò ſeriùs renaſcuntur. Aelulorum pupillæ eaſdem Lunæ vices nouère, vt nunc ampliores, nunc arctiores cernantur: quòd qui huius rei periculum facere quæſierit, in eodem ſit lumine: maius enim eximiè arctat, minus verò laxiores facit. Scarabæus ſiderum ætates, & tempora manifeſtat, ex ſtercore pilulã in orbem conglobat, humoque effoſſa ſcrobe vigintiocto diebus obruit, tantiſper condens, dum ambiat ſigniferum Luna: & ad interlunium reuertatur: tunc orbẽ aperiens, nouam dat ſobolem. Cæpa (quod multo mirandum eſt magis) inter olera omnia ſola ſiderum viciſsitudines aduerſas nouit, & contrarias habet augendi, minuendique vices, reuiuiſcit enim, & cõgerminat decedente Luna, contra autem decreſcit adoleſcente: quàm ob cauſam Aegyptij ſacerdotes eam non comedunt, vti apud Plutarchum IIII. *in Heſiodum cõmentario legi. Tithymali genus vnum, quod vocant, Helioſcopiũ, quaſi Solſequũ comam ad Solis normã circumagit, vt expergiſcatur, et occubet crepuſculis ſopitum, deſiderio quodam excitum, & vt eius ortũ manè ſpectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & ſolares herbæ multæ, vti heliotropion: iubare enim exorto interdiu ſemper prono vertice ſpectat, vt nuſquam vi-*

deatur eius intorsisse folliculum, fœdere amoris quodã, seseque eodem inclinat, quo sidus defertur: sic maluæ flores, & chichorium. Lupinus quoque abeuntẽ Solem intuetur, vt caulem nusquam intorqueat, quotidie agricolis horam nubilo etiam obumbrante, vti horarum index demonstrat, eisque est confecti sideris signum: & in Euphrate ait Theophrastus: Loti florem non solùm aperiri, & claudi, sed etiam caulem aliâs abscondere, aliâs patefacere à Solis occasu, ad mediam noctem. Sic olea, salix, tilia, vlmus, & populus alba solstitium demonstrant, frondes obuertunt, albaque lanugine canescentem dorsum ostendunt. Irium, & arentis herba pulegij, tametsi radice careant, ligno suspensa, & affixa florent, & æquidium ostendunt. Selenites perinde ac si Lunæ iubar diceres, lapis est, quem alij aphroselinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eamque reddit in singulos dies augescentem, & decrescentem. Et lapis alius est nubeculam continens, quæ Solis instar, emergens, demergensque circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in exortu, quod stans manus in cælum tollit, & regium insigne in capite gestat: talemque habet cum Luna consensum, vt in eius congressu, ex quo affici solet, cum inter menstrua, non pernox, & blando colore illustrans omnia, sed opaca, silensque est, mas cynocephalus quoquam non intueatur, nec comedat, sed in terram demisso vultu Lunæ, raptu indignè lugens, mœreat: fœmina vero illuni nocte non contenta, nusquam oculos contorquens, eadem cum mare patitur, & è genitali sanguinem mittit. Ideo adhac vsque tempora cynocephali in sacris nutriuntur, vt ex ipsis tem-

sis tem-

sis tempus coniunctionis Solis, & Lunæ sciri poßit. ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens imbres & pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiem aguntur. Vipera & serpentes furunt, stagna mouentur, in cellis vina fluctuant, & maximi sentiuntur in terra effectus. Ocymum sub eius ortu pallescit, & coriãdrum siccescit, à Theophrasto traditum. & caniculæ ortum quotannis obseruabant diligenter, & ab ea coniecturam capiebant, vti scribit Ponticus Heraclides, salubris ne, an pestilens annus futurus esset: nam si obscurior, & quasi caliginosa fuerit, pingue & concretum esse cælum, vt eius qualitas grauis & pestilens futura sit. Si clara & pellucida apparuerit stella, cælum significat esse tenue, ac purum, & propterea salubre. quam sic metuebant veteres, vt ei canem sacrificare instituerint. Columella.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.

& Ouidius:

Pro cane sidereo, canis hic imponitur aræ.

Præsentit eam fera, quam Oringem appellat Aegyptus: nam Solis radios tunc contuens caniculam adorat. Molestas dicit Hippocrates purgationes ante, & post eam, nec secandas venas: plerasque demonstrat Galenus operationes in diebus decretorijs obseruandas, & necessarias admodum: nec minus in serendis segetibus, iactis seminibus, & plantarum propagationibus. Nec te magnorum siderum configurationes lateant: è signis discessus, vt aqueæ igneæque impreßiones in aëre videantur. Quòd si hæc æquo animo conspexeris, quis non omnium inferiorum causas sidera ipsa esse conijciet?

qui

quibus iam ignoratis maxima ſecretarum operationum ſcientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia ſtatis exerceri temporibus, & pariter parari debent. CAP. XVI.

PRopterea nos ſtatis omnia parare debere temporibus, nec prætereundum id eſſe cenſuimus: nam vti cælum varias reddit anni conſtitutiones, ita & plantas variat: ad incrementum autem alimentumq́; plurimùm cæli temperies (vti dixit Theophraſtus) & in totum anni conditio iuuat. Vnde non ab re eſt, quod prouerbio dicunt: Annum producere fructũ, non aruum. Ita vt operationes retineant noſtra ſimplicia validiores, ſcito aliqua multùm retineri, aliqua verò breui temporis proceſſu vim expirari, vti omnibus conſpicere licet, & cautum eſt medicorum regulis, quæ multis ſeruentur annis, quæúe inutilia ſint habenda. Sic ſæpe, quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experimenta, cùm fortaſſe incidant in manus aliqua vetuſtate collapſa & conſumpta, præcipuè quæ in gemmis & in lapidibus. Inſunt prætereà in herbarum radicibus, folijs, floribusq́ue potiores virtutes, ſi ſtato decerpantur tempore: Nam radices omnes autumno ſunt euellendæ, tunc cum humore & virtute ſcatent plurima, aliter enim exareſcendo euaneſcunt, & tunc decidua ſunt folia, vis ipſis occulitur, verno tempore flores, cum illo enaſcantur tempore, & vim retineant magnam, æſtatis tempore folia, ſic in cæteris obſeruandum iubemus, cui ſimilis eſt Dioſcoridis ſententia. Verùm (inquit) in primis curam impendere oportet, vt ſuis tẽporibus ſingula, & demetantur, et recondantur: certè enim pro horũ ratione, aut valet viri-

bus

bus, aut euanido, nulloque munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt, sic si non suo tempore, & oportunè colliguntur, minus viribus valent, aut si per imbecillitatem intabuerint.

Quòd Regiones, & loca maximè sunt consideranda, vbi nascantur simplicia.

CAP. XVII.

NEc eis raro errare contingit in plantis, metallicis, & ijs similibus, qui loci situ spreto, ea propinant, quæ in vsum & manus veniunt. Si quis verò id integrè assequi velit, non parùm conducit, si cæli status & loca spectentur propria: vti enim locus diuersas sortitur temperaturas, ita & diuersitatem in plantis operari potest, & tantam aliquando in plantarum virtutibus mutationem causatur, vt non solũ huius disciplinæ rudimẽtis initiati sæpenumero fallantur, sed in earum virtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parùm Philosophiæ studijs nauant operam. Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturãs loca terræ virtutibus diuersis, vt in eis sigillarentur virtutes diuersæ: vt in plantis, & rebus alijs, quales merentur secundùm genus eorum. Cui consimilis & Porphirij sententia: Quod est (ait) locus generationis principium sicut & pater. Clarum est & Dioscoridis authoritate: quòd magni quidem refert, si loca, in quibus prodeunt cliuosa, & ventis exposita sint, & proflata frigidaque, & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur: contrà, quæ in campestribus riguis & opacis, cæterisque locis à vento silentibus enascuntur, plerunque degenerant, & minus viribus valent. Et Achaia apud Cabyniam

maxi-

maximè ita refert Theophrastus: Vitis quoddam genus habetur, cuius vinum abortum facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoque abortu periclitari necesse est, & in gustu, nec vua sensum alium, quam cætera vuæ faciũt, nec vinum à cæteris vinis distare percipitur. Nec solùm plantarum naturas regio ipsa permutat, sed hominum mores & formas. Quis non cernit Asianos, Lybicos imbelles, & timidos è contra Europæos animo & corpore prorsus varios, audaces, bellicosos, magnanimos, & solertes. Scytas effœminatos, eunuchos, & ad concũbendum impotentes: forma autem alijs crassam carnosam, alijs verò gracilem? Nec in his tantùm regionibus solum variatur, sed in eorum quoque partibus: vt Hippocrates refert in libro de aëre, aquis, & locis, & Platoni, & Galeno quoque placitum video. Vnde si per regiones multùm à primis distare videntur, neque pares retinent vires, eò deferantur loci, & vnde maximè vim illam sortiri videntur. Neque enim æquè efficiunt, quæ ad Septentrionem, vel ad Austrũ vergũt, vel quæ Solem exorientem, occidentémue spectant. Incolunt montes, pinus, abies, & terebynthus: fluuios platanus, populus, salix: syluas ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæue stagnãtes aquas, fluentes, palustres locos, vmbrosos specus, fontium & parietum aspergines, & saxa manantia. quibus non inficior alios scaturiri locos, virtute non tamen pari, in vno enim intensiùs, in alio remißiùs operantur, secundùm Naturæ dispositionem, quæ hîc vel alibi nasci amat. Cicutæ succus Athenis venenum, pœna Atheniensiũ publica inuisus: quẽ quũ Socrates præsumpsisset, præsentanea de medio morte sublatus est. hic autem

impu-

impunè magis sumitur, & bestijs manducatur. Et in Perside ferunt lætalem nasci arborem, cuius sunt poma præsentis veneni, vt ilicò vescentes interimant: quapropter in supplicijs tantùm ijs vtebantur. Regibus tamen in Aegyptum translata, & Persiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & salubria defert poma. Columellæ de hac extant versus.

Stipantur calathi, & pomis, quæ Barbara Persis
Miserat (vt fama est) patrijs armata venenis:
At nunc expositi paruo discrimine læti,
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Locorum & fontium proprietates aliquæ, quæ operi nostro conferre possunt.

CAP. XVIII.

NEC minus locorum diuersitas in varijs rerũ effectibus operatur: Locus enim quoque terrarum, aquarumq; miracula retinet multa, quæ rectè scire & noscere Magum oportet, nam sæpenumero videmus aliqua situs ratione solùm operari, & miracula afferre ob cæli inclinationẽ, & Solis impetum longiùs, & propiùs accedendo recedendoque. Si enim terra vna ab altera non differret, non solùm in Syria, & Arabia in harundinibus, iuncis, herbisque essent odores, & thuriferæ arbores, neque piperis baccas, neque myrrhæ glebulas darent, sed in omnibus terræ locis generis eiusdem omnia procrearentur. Ex fontibus quoque proprietates hauriuntur aliquæ, quæ non aliter possent fieri, nisi cũ terrenus humor suis proprietatibus saporum in radicibus infusus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci, & sui generis fructus saporem. Zama Afrorum est ciuitas

uitas, ab ea passuum millia viginti est oppidum Ismuc, & cùm Africa parens & nutrix sit bestiarum, & maximè serpentium, in eis agris oppidi nulla nascitur, & si allata ibi ponatur, statim moritur, & terra illa aliò translata idem efficit. In Tarquinensi lacu magno Italiæ nemora circumferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellentibus, quadratam verò nunquam. In agro Cispadano, in tractu eo, qui Monsterax dicitur tritici species, quam siliginem vocant, tertia satione in frumentum vertitur. Iuxta Harpasam Asiæ oppidum cautes est horrenda, quæ vno digito mouetur, & eadem si toto corpore impellatur, resistit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis scatent ignibus: vti in Sicilia Aethna mons sæpe flagrat, & in Phaselide mons Chimæra, & tradit Ctesias ignem eius aqua accendi, extingui verò terra: & in Megalopolitano agro, & in subiectis. Arciæ aruis si deciderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Ephesti montes tæda tacti flagrant, vt lapides & arenæ in aquis ardeant, vnde si quis baculo sulcos traxerit, ignium riuos sequi narratur. Nec de aquis minora narrantur: dũ enim per subterraneas partes procedũt, per alumen, bitumen, sulphur, & cætera metalla transeunt, nunc internas percurrendo partes illicò corpus contabescit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi solet. Sunt & genera aquarum multa, nec paucas habent proprietates. Est enim in Sicilia Himera flumen, quod in duas diuiditur partes: ea enim, quæ contra Aethnã profluit, infinita est dulcedine, quæ verò per sal currit, salsum habet saporem. Est & inter Mazaca, & Tuaua Cappadociæ vrbes lacus quidam, in quem si harundinem

dinem immiseris, vel lignum, paulatim lapidescit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuium aqua, quæ in Tophum lapidescit, ita, vt qui aquæductus deriuant, integra struant ex illis septa. Sunt Bœotiæ flumina Cephysos & Melas, & cùm pecora suis temporibus ad conceptionem partus per id tempus ex eo cõtinuè bibunt, inde quamuis sit alba, procreant alijs locis leucophæa, alijs pulla, alijs verò corecino colore. Sic ex Peneo Thessalico, & ex Astace Pontico fluminibus bibendo nigrescunt oues, sunt & genera aquæ mortifera, quæ per maleficum terræ siccũ, vim recipiunt in se venenatam: vti Terracinæ fons, qui Neptunius vocabatur, ex qua qui biberãt, vita priuabantur, quapropter antiquos eũ obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo non solùm qui biberint, sed qui se lauerint moriuntur. Stillantes sunt è saxo frigidissimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur: quam neque argentum neque æneum vas potest sustinere, sed dissilit & dissipatur, nec illam aliud continere potest, nisi mulina vngula, quæ memoratur ab Antipatro in prouinciam, vbi erat Alexander per Iollam filiũ perlata, & ab eo aqua illa regem esse necatum. In agro Phalisco via campana in Corneto campo est lacus, in quo fons oritur, vbi anguium, lacertarũ, reliquarumq́ serpentium ossa iacentia apparent, quæ si extrahere volueris, nil reperies. Item sunt nonnullæ acidæ fontium venæ: vti Lyncesto, & in Italia virena Campania, Theano, alijsq́ue pluribus locis, quæ virtutem habent, vt calculos in vesicis potionibus discutiant. Fons est vnus Paphagoniæ, ex quo etiam sine vno potentes fiunt

temu-

temulenti. In insula autem Chio fons, è quo qui biberint impudenter fiunt insipientes, & saxei redduntur sensus. Susis autem funticulus est, è quo qui biberint amittant dentes. Nili aqua adeò est fœcunda, vt ex ea animentur gleba. In Aethiopia fons scaturit, qui circa meridiem adeò friget, vt sit inhabilis potui, vbi autem media accesserit nox, sic feruet, vt tangi non sustineat. multi præterea sunt, quorum meminit Ouidius.

Medio tua corniger Hammon
Vnde die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit.
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus
Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroque capillos.
Quodq; magis mirũ est, sunt qui non corpora tantum,
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenæ Salmacis vnda?
Aethiopesq; lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit
Haud aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ Pheneum dixêre priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.

Aliæ sunt quoque locorum & fontium proprietates, quas qui quærit, libros legat, quos scripsit Theophrastus

Timæus,

Timæus, Poßidonius, Hegesias, Herodotus, Aristides, Metrodorus, qui vigilantia & infinito studio locorum proprietates exquisiuerunt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio, Solino, multisq; historijs narrata.

Vt misceri & componi simplicia debeant, mixturas subingredientia nostras.

CAP. XIX.

IAM compositiones simplicium, vel mixturas necessarium tradere indicauimus, vt postquam latentes Naturæ effectus studiosi inuestigare didicerint & omnia seligere, in lucem vt mira illa depromant, & componendi methodum discant: quam & medicis obseruatam summopere video. Quia sæpe vnico nō indigemus effectu, sed duplici & triplici, sic & simplicium mixtura vtendum est, vt quæsitos depromant effectus. & ad hoc eam inuentam iudico. vel enim sæpius euenit, vt remißè operentur aliquando: nos verò vt promptiùs agant, citiusq; actionem expediant multiplici præsidio corroborare solemus: & cōtrà, si intensè nimis effectum depromant, eorum vires hebetare, & extinguere. Sæpißimè autem euenit, vt cùm statutum membrum ferire volumus, caput videlicet, cor, vel vesicam, associemus aliqua, vt illud directè vulnerent, & omnibus prouideant: vnde euenit, vt contraria quoque permisceātur. Incœptum igitur sermonem exequamur. Cùm aliquod opus aggrederis, illud primùm considerato, quod maximè intendimus, & ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, compositionis basim vel fundamentum substituamus, à qua compositum dicatur: & tanta sit quantitatis, quanta materialis formæ actiones esse debent. Nam vt agant, debi-

D tam

tam expoſcũt determinatamque quantitatem, alia autem vti adiuuantia & primi condimenta addantur, nec abſque ijs ſic faciliter, nec tardiùs citiusque operentur. Sic commiſcetur odoriferum fœtido amarum dulci, ſaporis vel odoris gratia, nam ſi amara fœtidaq; fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reijcitur, quibus dirigitur, & animales ſpiritus eam fugiũt & abhorrent, vt eo abſorpto virtutis læſio ſequatur. Sic tenuibus & mollibus partibus craſſæ & duræ iucunditatis gratià permiſcentur. Euenit aliquando vt tam exiguã ſit pars vt antequam corpus calefaciat, à corporis abſumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationem non impediens, cõueniens pabulum præbet calori, ne citius, quàm fuerit opus, conſumatur materia, ſitque operationi idonea. Si exempli gratia conſopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis præſtat nux methella talium compos virium, vt ſomnos conciliet, ſtupidos reddat, & cerebri grauitate ſomno dentur: eã mixtionis baſim reliquis ſubſternimus. Vt viuidius inde operetur, opium, & merifaces adiungimus. Si dura ſint, et fluere volumus, vt eò aptius legumina vel alia ſaturentur, vt dicemus in preparationibus, eis quoque aues ineſcabimus mandragoræ itaque ſucco, vel cicutæ, vel bouis felle diſſoluantur: neue fœtida, vel amara videantur: mel, caſeum, vel farinam immiſcemus, vt eſculentior fiat res, eò madeant legumina, eisq; comeſſenda exhibeantur: nam cùm cibum guſtauerint, ad terram conſopite procumbunt, nec volare audent, apteque manibus capi poſſunt. id in cæteris obſeruandum iubeo.

Quo-

Quomodo mixturæ pōdus inuestigati debeat. CAP. XX.

EST quoque animaduertendum maximè, vt recta mixturæ dosis percipiatur, ponderumque proportio reperiatur: quòd operationum bonitas rerum omnium non nisi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebunt mixturæ quos pollicētur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. Vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per se priscos illos semper vti consueuisse comperimus, nil nisi eorum delectu & pondere. & sic experientia comprobata nobis conscripta. Igitur maximam tu qui his operam impendis, primùm simplicis medicinæ pondus reperias, quātùm res ferat, secundùm quæsitæ rei proportionis imaginationem: & tecum finge medicamen illud ex quibuslibet componētium, respiciendo qua se habeat ad totum proportione. in toto enim ea esse debet, & quæ in partibus reperitur, & si plus suæ dosis positum esse reperies, habitis componentibus à toto id abstrahatur. Sic iam scito pondere pro fundamento illud statuatur, & tantùm alijs ponderibus subsistat, & ab eo remoueatur, quantùm inde alijs secum mixtis completæ suæ æquiualeat dosi, cùm plures res medicamentum subingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura percipiantur. Sic de composita mixtura nunquàm illud des, quod dosim excedat, etiam si simplex esset in virtute. Sed computatis gradibus omnibus non in quantitate maior vel virtute esse debet, vt diuersam habeat qualitatē virtutemq; : nam eam non addimus, vt dosim augeamus, sed vt faciliùs opus expediat. Est id quoque præcipuè animaduersione dignū sic in mixturis & medicami-

nibus ponderum proportionem variare debere, uti & regiones & clymata diuersa fiunt: nam & operando diuersam nanciscuntur virtutem: ibi enim viuidius, hic autem vegetiùs operantur, uti monuimus. Tu æqua mente librato, & secundum simplicium operationem, ponderum ratio mutetur, demendo, adiungendo, & tui ingenij solertia accommodando: vt illud operentur quod quærimus. Id autem in nostro opere ratione optima vsi fuimus in experimentorum descriptione, per partes pondera describendo, nec temerè, & vt faciliùs percipiantur: quia fortasse diuersa ponderum nomina, quæ ab alijs obseruari vidimus, artificem ab operatione impedirent: atque vt quisque quæsita & optata quantitate vtatur, ijsdemque vidimus Cornelium Celsum vsum fuisse: sic enim accommodatiùs omnibus satisfactum est.

De simplicium præparationibus.

CAP. XXI.

Componere iam, & pondus inuestigare docuimus: superest præparationes simplicium quasdam enarrare, quæ operi accommodatæ, & necessariæ visæ sunt maximè, longeque reliquis maioris artificij. nec tam in simplicibus operationes consistunt quàm in eorum præparationibus, sine quibus parum, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur plurimis quidem artificijs præparari solent, vt vsui aptiora commodioraque sint. Quæ sunt præcipuè nobis vsu frequentiores sunt hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combustio, in Calcem redactio, Incineratio, Distillatio, Arefactio, & ijs consimiles. Tunc enim aliquid maceramus, quum humore aliquo immergimus,

mus, vt tam interius quàm exterius res madescat & maceretur: vti diximus, & subtilior pars in expressione eliciatur, & terrestris relinquatur: vt quæsitum humorem in meditullio recipiat. Elixamus autẽ tunc cùm succus ex aliquo non poßit euocari: nam elixando à centro ad circumferentiam extrahimus. Vbi maceratione, vel infusione non inuenit: ipsa tamen tenues resoluit vapores. Sic adustione, torrefactione, et in calcem reductione vtimur, vt partes penitus humore priuemus omni: quod euenit cùm in calcem reducimus, vt faciliùs resoluantnr, vel in liquorem vertantur, alijsque rebus immisceantur. Sic Torrefacimus, cùm res conteri nequeunt, vt in puluerem vertantur: id animaduertendo, ne res comburatur, & combusta quæsitas omittat vires, & assetur, vt tenuitatem recipiat. Res vel simplicia distillantur, & vt potentioris virtutis eliciatur aqua, quò faciliùs res & commodiùs operetur: & quia tenuiores medicamenti partes requirimus, craßioribus reiectis, quæ nostro officiunt instituto: & sic de alijs operationibus intelligendum est. Hæc nostro operi oportuna, & necessaria esse censui. Si quis autem id fusiùs exoptabit, medicorum libros cõsulat. Sed nunc ab his promoueamus stilum.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIÆ NATVRALIS LIBER II.

PROOEMIVM.

Actenus in cauſis, earumq́ue actionibus, quòd primo volumine præcepiſſe videmur, latiùs euagati ſumus, quàm par fuerat. Nũc autem, quas polliciti ſumus ſæpe operationes aggredi non intẽpeſtiuum videtur. Sed monſtrificas primùm plantarum tranſmutationes doceamus, multa etenim retinet agricultura inter cætera experimenta huiuſmodi, nec iniucunda viſu. Sed antequã de eis cõficiendis diſſeram: præfari aliqua in totum neceſſe habeo. Plures demonſtrat natura vias, quibus facilè votum aſſequimur, cum certò ſciamus facilè plantas in alienigenam tranſire naturam, varijsq́ue obnoxias eſſe permutationibus. Ab hoc igitur auſpicato principio, viuunt aliquæ cultu plantæ, coliq́ue iubent, aliæ autem negligunt, reſpuuntq́ue: quibus ſi his detrahes, ijs adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior fit, immiteſcitq́ue: pinaſter & celaſtrus degenerant: & immiteſcunt vrbanæ neglectæ, miteſcunt autem ſylueſtres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruſcam, & ſi ſymbrium niſi cultura coërceatur figura in nepetam deſciſcit. Sic ſi eam ſtercorabis

bis

bis, quæ amputationem quærit, & fimi aspernatrix fuerit, illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Præterea operæprecium fuerit si eorum nosces ortum: vti è Theophrasto, alijsque condisces. hæc semine apta est exoriri; illa sponte, alia radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, & ligno minutatim conciso: nam albæ populi cortex contusus, stercoratis sulcis subactus, edules dat toto anno fungos, earum quoque ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice nasci compertæ fuerint, vel spontaneæ, semel plantabis, quæ autem semine radicibus deposueris, quæ talea, tu surculo seres: insuetos largietur fructus, eosque contra Naturæ ritum euenisse cernes. Iam scimus *ficus* sationem talia fieri, si semen *ficario* seres, aliquam efficere diuersitatem scito, cum genuina non sit eius satio: vnde nigræ ficus semina sata, ficus præbebunt albas, & albæ nigras: vel nullum penitus genus procreatur, nisi caprificus, aut syluestris ficus. Et ex nigra vua candidam prodire dicunt, quam capuciam vocant. Et populus alba in nigram commeat, vel bonæ frugis arbor nunquam perfectè reddetur. Dulcis amygdala, si fructu seratur, fit amara, dura, & sapore degenerat. Et è semine dulcis punici acida proueniunt, cùm ex virga prodeat, & germen citet: & ex acinis illius glaucis vilia exeunt. Est & in Creta Cæpæ genus quoddam, vt ait Theophrastus, quod semine satum in radicem crassatur, depositum verò caulescit, & in

ſemen totum funditur ſine capite, ſaporeq; dulce eſt: Id enim è contrario, quaſi cæteris habet: Omnes nanque depoſitæ, melius, celeriusque perficiuntur. Si rapæ deponuntur raræ, effœminantur, ſi autem denſæ ponantur, maſculeſcere eas omnes aiunt. Et ex rubro lauri, & myrti fructu, nigrum fieri conſtat. Nec incongruum fuerit, cæli clementiam, temporumque viciſſitudines conſiderare, vt in ſuis inter eas commutentur temporibus, & ocyùs, & tardiùs ſerantur. Vetus enim ſemen in quibuſdam valet, vt naturam commutent. Cucurbitæ, atque cucumeris ſemina, ſi recentiora fuerint, maturiùs gignuntur. ex veteri autem ſemine celeriùs proueniunt apium, & naſturtium: & ex ſemine braſſicæ cùm inueteraſcit, naſci aiunt rapam, & contrà, è raporum ſemine braſſicam. Tiphæ ſemen in triticum mutari ſolere, ſi piſtum ſeratur, id autem non protinus, ſed anno tertio. Si ergo irrigaueris, quæ irrigationē negligunt, diuerſitatem efficiūt. Mala punica acida fieri creduntur, ſi aſſiduè irrigaueris: ſiccitas enim in his ſuauitatem præſtat, & copiā. Sic mutatis quoque in omnibus alimentis, Theophraſtus ait, arborum quoque genera permutari, & immutatum quoque ſemen terræ commiſſum tam plantā, quàm fructus permutare poteſt: ratio eſt: quale nanq; principium ſit, tale illud quoque ſequi, quod ab eo ipſo principio prodit, neceſſe eſt: ſic præcoces, ſerotinos, maiores, mōſtruoſos ſeriatim docebimus. ſat mihi nunc ſit modū demonſtraſſe.

Flores,

Flores, & Fructus quomodo præcoces, vel serotinos producamus.

CAPVT I.

Rs naturæ æmula, & imitatrix, dum eam sequitur sublimiora facit. Vnde Magus, vt secunda Natura, illius habitu indutus, oculorum argumentis, & animi coniectura perscrutãs, quod abdita maiestate re ipsa efficit, multiformi ambage, obscurisque tegens inuolucris, & hominũ paratu multa quia noscit prouenire, & quod faueat natura, insolitos partus, & inconueniens producens germen, qua sine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ serò operatura, maturè cogit producere, suo iussu parere, & virtute ipsa, qua cælitus pollet: noscens quoque temporum diuersitate, & ex irrequieto cælestis caloris circuitu flores, fructus variari, ac nascentia omnia quæ in mundo visuntur, vt si cordi fuerit ea immorari, & festinantiùs adducere, vt chariora sint, id mentitis temporum interstitijs exequatur, & in ver, hyemem, & æstatem permutare. Affert præterea non parum commodi insitio ipsa, nobisq; multum in his suffragatur. Vnde si libet

Flores & fructus temporiùs adducere:

Elige florem quem mauis, nam quòd vni, omnibus conuenit: sit rosa: tempore anticipato circiter Octobris calcem inter fictilia vasa serito, in terram, cribro succretam, & stercore admixto liquidiorem factam, bis in die calida fouebis aqua, & si aër vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domum,

mum, nec noctu subdio relinque. Vbi verò gelicidia, & hyberni imbres cessauere, & aëris euocatur mollities, Soli expone, si diei permittit apricitas. hoc dum tempus expostularit, & primum ver affulserit, & calyce germinare incipiente, calidiori aqua infundatur: iugi enim & lenta scaturigine gaudet. sic prima erumpet quæ erat inter vernos flores nouissima. Considerandum præterea, intempestiuã fieri germinationem, placida hyeme, austróue sequente, non horrida & niuali, vti è Theophrasto elicitur, cùm vis generandi, humorq́ue fœcundus aggregatur, aliàs per se, aliàs ex parte residua humoris progressi, quo fructus prodierant. Nec dissimili ordine habebimus

Cucumeres & cucurbitas valde præmaturas: Vere nondum ineunte semen implantabis, vt in antelatis liquet, ex Quintiliorum placitis: & postquam conualescere cœperit, & frigora cessabunt, in locum subactum, & crebris irrigationibus excultum, scrobibus effossis vas frange, ac labro tenus abde, donec summa terra coæquetur, & si luxuriantia, adhuc virgulta sustuleris, longè celeriùs fructus edent: non enim satis tutò in hortis, & subdialibus locis relinques ob temporis sæuitiem, commodiùs autem cubicularibus rhedis consita, incumbente frigore, in occultis & specularibus munitis locis immorentur, & sic hyemis rigorem arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæsari præbebantur singulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda est causa si Inarimes, & Puteolorum tellus celeriùs, quàm cæteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuersum scatet solum, arbores fouet

vt

vt citiùs concoquant. Id in cæteris faciendum iubeo; ne largiùs euagemur. Leuiori verò, & diuerso quoque artificio

Vuas vere producere

Possumus. Si verno tempore (vt apparet) Cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc vuas optamus, sic non deerit copia, vti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis: Quando ab ijs gummi effluere desijt, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginem quandam quæ obuallat arborem: officiet enim insitis multùm. Sit insitio, quam emphyllismon vocant: sic enim faciliùs coalescit: Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum, & librum adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur: sic verè consueto cerasiorum tempore fœnerabit vuas, cùm cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. Idem quoque pyro, & malo facies, si diuersis libet temporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus, & biferas, & sæpe vuas autumno edimus. SIC *perpetuò fructus habemus, vt docuit Didymus, si malum in citrium inseratur, cum perpetuæ fœcunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus alijs, & tempestiuiùs, & tardiùs habebis. Notato id quoque hæc illis tantùm euenire arboribus, quæ humidæ, & fertilißimæ sunt, siccis verò minúsue fertilibus nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his suppeditant. Vt pote*

Fructus & flores maturiores omnes

Habiturus, maximè rosam, post vindemiam plantabis,

bis, ſeres, putabis, & ſingulis menſibus, ſine temporis intercapedine roſæ euadent floriferæ, vt docuit Dydimus. LILIA, *vt viciſsim flores pariant, ſerantur bulbi, alij duodecim, alij decem, octo, vel quatuor digitorum altitudine.* CINARÆ *quoque ſæpe plantentur, & ſæpe fructus depromẽt.* FICVS *præcoces, & maturiores habebimus, ſi columbaceum ſtercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nam putreſcẽtibus granis, ficarij quidam culices generantur, ac in ipſis alimento fraudati ad cognata volant, & crebro morſu, auidoq́ue aperientes earum ora, ſolem ſecum inducunt, apertaq́ue feneſtra cereales auras immittunt, & lacteum humorem abſumentes maturitati præparant. Vel truncus fici ſcarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus agiliter concoquitur.* SI *ficetis quoque circa arborum radices obruantur arietina cornua: & ſi iuxta ſcylla ſeratur ocyùs dabunt fructus. Ceraſa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactiùs perſcrutari auſa eſt: adeò indagine experientiæ ſolertiore Naturæ penetralia aperire non diffitetur, vt audeat non ſolùm ocyùs, ſed*

Apium hortenſe ocyſsimè producere,

Cuius ortus inter ſata non eſt contumacior, quinquageſimo enim die, vel quadrageſimo ſolet erumpere, vti Theophraſtus, cæteriq́ue aſſerunt, qui hoc poſteris legendum reliquêre, noſtrates petroſelinum vocitant. hic ſedulus operator eſto: nam tantillum erroris committens, optàto defraudaberis: Sint ſemina hornotina, ac æſtate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquantiſper tepente loco, ſubinde ſemina in ſolutam

terram

terram conuolue, cui combustarum fabalium cinerem admisce: vbi verò leui imbre ardentis aqua (quam vocant) irroraueris, & crebris irrigationibus: panno operi, ne calor euanescat: sic pauculo temporis curriculo, paucis elapsis horis terram discutiet, amoue pãnum, irriga, & caulis elongabitur, maximamque spectantibus admirationem ingeret. Nec dissimiliter

De cucumeribus idem

Eueniet, si eorum semina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æstiuo tempore humano cruore immerseris, non infirmi, sed sani, adulti, & fului viri: retinet enim in se calidiorem, efficacioremque vim: crebrò permuta ne tabescat: sed immarcidus maneat oportet: morentur per hebdomadam, sic insolata semina scrobiculis effossis, in fœcundam & pulueratam terram pangantur: & caue ne inuersa: nec obfuerit si viua calx substernatur: subinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, ne calor elatus euolet, eum serpere spectabis, si propiùs non admiseris cui caducus hæreat, & in immensam monstrificè crescet magnitudinem: quanquam breui temporis processu, vitam ascititiã expirabit. Quæ sic enim præcoces pariunt, imbecilliora alijs sunt, vt differre non valeant illuc facto humoris impetu. Iam diximus quomodo præcoces fructus et præcocissimos efficiamus: nunc superest vt serotinos doceamus, quos efficere à contrarijs disce: vt quæ prius calefaciebas, nunc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratia, exempla subnectam aliqua. Si velimus

Cucumeres, & fructus oés serotinos efficere.

Scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac frigora

frigora pertimescere: Vnde semina in æstate plantabis lætamine circumaggerata, sic frigori maximè obstabunt, nec ab eo necabuntur. ALITER quoque vegetes perdurare valent: apud puteum serantur, & iam tempestiuos in puteos dimitte, ac supra rectè operi, ne Sol ventique noxam exiccando deferant, iuuant & aquæ surgentes vapores, vt diu viridi maneant habitu: VEL stercoroso loco et aprico, vbi semina positurus eris, si rubos aut ferulas habemus post autumni æquinoctiū his iuxta terram recisis, excauatis, & ligneo stylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris semē addimus: hinc nasci apparet fructus, qui poßit et inter frigora non necari. SIC quæ edimus æstate fragra, si hyemali vel verno optamus tempore, cùm candicant, nec exacto purpuræ colore rutilant, cum folijs in arundines immittimus, pingui oppletas ore lætamine, & obruimus si tempore quoque rubescant cupimus, Soli ostendimus. CITRIA si toto vis habere anno, eum seruabis morem, qui in Aßiria peculiaris, multisq; etiam locis frequens est. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali rescindas stirpe, & luxuriem ferro corriges, partem relinques, qua parte strinxeris genuina arboris feracitate, alia substituet, eisq; adultis potèrunt & priora illa decerpi atque noua fœtura inuitari. AT si quam voles ficum serotinam facere, cùm erunt iam minuti grossuli, eos decutito: sic alterum edens fructū in hyemem differt seram maturitatem, dummodo tempus suffecturum partui supersit, & generare aliàs possit. VVAS possumus quoque non dißimiliter, & rosas serotinas habere ad hūc modum à Florentino edoctum: Si tunc ceraso vuæ surculum inseruisti, nunc rosam ma

lorum

lorum cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice concrescens & adolescens, quo dabat arbor fructus tempore, dehiscet rosa, mira odoris iucunditate & pulchritudine redolens, omnibus contemplari & spectari sinit. CERASA *si tardiora quærimus in vindemijs, horum surculum in cerasum inserimus mala producentem, quæ ab ingrato insignique amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter quater denuo effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc acremento respuũtur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucundiora euadent: sic diuersi flores, diuersique fructus, diuersis quoque temporibus impartimur: ijs pro voto vtaris,*

Fructus è diuersis compositus quomodo fiat.

CAP. II.

IN *monstrificis Naturæ cõpositionibus, ac transmutationibus, haudquaquam alia, quàm insitione ducitur via meliori, hanc satis laudauimus, longè secus laudaturi posthac, mutuo postquàm diuersorũ complexu indissolubilem vnum efficiat nexum, mirandique præbeat rationem: & si insitiones laboriosas, ac impoßibiles aliquis existimabit (scio enim multos nõ defore, qui hæc irrideant & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impoßibiles insitiones solerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experientia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficum platano inseri, et moro. Morũ castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas, nuci, & quercui. Punicam varijs gaudere adulterijs & omnibus immisceri lætatur. Cerasum persico & terebintho. Ceraso terebinthum & persicum.*

cum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleam fructus dare & elæostaphylos appellari, quos oleuuam latinè dicimus: quam Florentinus Vndecimo Georgicorum libro se apud Marium Maximum vidisse perhibet, fructum gustasse & æstimasse, quòd verò asinum & olei baccam simul gustaret. Myrtum salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & cæteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse autumat Columella & docet. Hinc omnis fructuum compositio: hinc omnis eorum adoptatio, hinc insueti largiuntur fructus & frondes. Vnde in Georgicis Poëta:

Mirataque nouas frondes, & non sua poma.

Et adeò valet quod nouum reperit adulterij genus. Vti è nuciperfico, & persico mixtura, progenies maioribus nostris inuisa, inaudita, nec prorsus excogitata, vt

E persico & nuciperfico malum componere:

Hoc per insitionem efficies, quam emplastrationem vocant agricolæ, vt si è persico, & nuciperfico ramos abstuleris nouellos feraces, & qui adolescendi magnumque germinandi præsagium dabunt, ipsis duobus digitis circũsignatis, gemmæ vt in medio collocentur, sic cortices acuto scalpro à ligno leniter ne lædantur euellas: has per mediũ findito, vt simul cõpactæ ritè coalescant, & cicatricis locus non appareat, sed gemma vna videatur, alterutro insere ex ea arboris parte, quæ maximè nitida ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac circũcidito eiusdem gemmæ quantitatis, ac ita gem-

mam

mam aptato, vt circumcisæ parti par sit: circa eam vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturam, quam nunquam arbores peperêre: erit enim malum persicum, & nucipersicum æmula facie repræsentans. SIC *mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur.* ET *mala pyris odoratis comprehendi iubet Diophanes, & ea myrapidia nominari.* ET *mala coroneis inseruntur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienses melimela vocata, vt Diophanes quoque scriptum reliquit: Et inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, et medica mala cum acidis, sic semiacida, et semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse constat. Neque id vllam nobis admirationem ingerere debet: cùm viuum omne viuo sit sociabile: præcipuè, quæ in genere conueniunt, cùm in vnicam coalescant naturam, & vtrique sine alterius admixtione alimentum famulentur: ita vt fructus nascatur varius, & in vno conueniant, vt fluuij duo simul congruentes, habentes vterque fontem, quâ emanant. Exoritur quoque insitionis diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus verò dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus*

Amygdalopersicum:

E persico arbore decerpas surculum, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris alteri, idq; ter, quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum continens: pleraque poterit in-

geniosus artifex componere: mihi viam ostendisse sufficiat. Et aliter, vt

Vitis botryones albos afferat, & nigros acinos.

Quanquam prælato possimus exemplo vuas producere, quales proposuimus, quò tamen pleniori doctrina literarum praauidis satisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, vt vuam candidam simul, & nigram afferat, & in eadem vua acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuisa appareant: Malleolos tres, quatuor, vel plures diuersorum generum, & colorum sumito, facileque auctiles, quos æqualiter compositos, atque arctißimè colligatos in tubulum, vel arietinũ cornu inserito, vt ab vtraque parte supereemineant: subter sarmenta resoluito, ac in scrobem stercorata terra obruito, dum germina agant, rigato: at biennio, vel trienio exacto, cum vna compages ex illis coagmẽtata fuerit, tubulum frange, si cornu iam emarcuit: vbi maximè cohæserunt, serra præcidito, ac pulueratam terram supra exaggerato, vt tribus supra digitis truncũ operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque, reliquos amputa, ne relictis omnibus sarmenta succum ministrare nequeant: tunc ex compositarum virgarũ coïtu, arbor vna exurgit, versicolores vuas præbens.

ALITER *ex Didymi doctrina, & leuiùs satisfaciendum sic putauimus: Sint sarmenta, vt nigrum alterum, candicans verò alterum: & cùm putantur, per medium sunt findenda, præcauendo ne quicquam de medulla excidat, & sic inter se iunges diuisa, vt vtriusque oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnum fiant: inde arctiùs ligabis, & glutinosa terra adlinire curabis, ternisque diebus crebra succedat sibi irrigatio,*

tio, donec ex vtroque vnicum erumpat germẽ, vuasq; producat, in quibus diuersi generis, & coloris sint acini. Quòd si ex arbore præcisi malleoli non sic faciliùs coalescant, vel si alia fuerit planta, quæ nequeat in alieno hospitari trunco; cautiùs ad hunc modum operaberis insitionem, nuper animaduersam in vicinis arboribus. Ex arbore, à qua petimus surculum, ad plantam eam quam inserere volumus, ramulum traducimus, eiusque ramo præciso, & disciſſo implicatur, & ramuli locus qui ex vtraque parte contingit, qua subintrat fissuram, falce deraditur, & extenuatur, & ex ea parte qua cælum visurus est, cum cortice corticem exæquatam habeat: eius autem ramuli quem inseret, cacumen vt directum sit, ad cælum currat, elapso anno, cùm comprehendit: vnde propagatum est, ab altero præcidit, & sic ramulus delibratus alieno cortice induitur: obligaturque vt limbi respondeant. SIC *punica & cydonia mala diuersè colorata prodeunt, & multa, quæ superuacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ sunt, mallo præmolliunt, sic enim contusæ faciliùs coalescunt. Paratu alio nunc*

Ficus quomodo æquè alba, & nigra fiat.

Diuersum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex ijs commodiorem elige, quem à monedula aue veteres didicêre: cùm ipsa semina in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, non solùm arbos in arborẽ, sed discolores baccæ visæ sunt, atque eius rei caussam præbuisse. Vnde ficaria grana albæ, nigræ ue ficus linteo, vel papyro strictè religato, inde scribito, et cùm tempus expostularit, transferas, & ficus enascentur bicolores, vt pomum parte altera nigrescat, altera vero can-

rò candicet. Quæ narrauimus ſemel laborioſa exiſtimauimus: elapſo enim tempore poſſumus ſarmẽtis pluribus ſobolem propagare, alias inſerendo, vt genus efficiamus rarò defecturum. Iam per ſe quiſque multa componere poterit: compoſitionum enim genera ſunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & ſcribi ſi poſſent, ſuperuacuum tamen eſſet recenſere.

Quomodo fructus exos, & enucleatus euadat.

CAP. III.

Vetus eſt Philoſophorũ dictum: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidêre, ſi inſerendis ſurculis, vel viuis radicibus medullam auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructũ exoſſem, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim (aiunt) arbos, cui aliquatenus dempta eſt, viuit: ſed omnino ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt. ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſsima, maximeque vitalis ſit: alimentum enim, quod à ſolo miniſtratur, tranſcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim ſpiritu omne alimentum viuentis, quaſi quædam anima, per trunci medullam, veluti per ſiphonem hauritur: id monſtrat, materies expers medulla recuruatur, & in orbem redigitur, vſquequo omnino reſiccetur: idque priſci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophraſti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vſui, nec parum cõmoditatis affert.

Vt ſi

Vt si voles sit, vt Democritus docet,

Vua vinaceis vacua:

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque discuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantùm fieri poßit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudque fixo ligetur calamo, ne poßit intorqueri, sic compages vna, vt prius coagmentatur, & præstabiliùs fuerit, si quantùm sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adiũgit humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam. Vel idem etiamnum eueniet, si inserendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. SIC *etiam efficies, si cerasus mala sine oßibus producat velis: tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis: & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam alijs nouellis inserere surculis, vel suis alias. Producere quoque nos*

Persicum sine osse

Possumus, & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus, aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succum porrigat superfluentem: Sit salix brachij craßitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: fo-

tamen luto diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iam cohæserũt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantùm mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine oßibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER ex Africano habebimus: si arboris truncum infernè perforabimus, cuneo, vel saligno paxillo adacto, medulla sic excisa vt exarescat. Dißimli aliquantulùm modo idem de

Cucurbita sine semine

Eueniet, vti ex Quintiliorum dictis elicitur: si virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defossa terra inhumetur, vt solum caput erectum superemineat, cumque adoleuerit, rursus, iterum, & tertiò efficito, aquam super disperges, atque hoc blandimento vbi omnes radices iniecisse cognoueris, & impetrasse, super terram extantes propagines incuruatas per medium secato, postremus verò caulis sine intestinis seminibus fructus dabit, chartilaginibus solùm inuolutis. SIC quoque enascentur absque seminibus, si tribus diebus, vel plusculis sesamino oleo maceraueris antequam seminabis. Ex ijs quoque docetur, qui nasci poßit

Nux tenella, & sine putamine,

Vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque frangan-

gantur carinæ, vt integer nucleus quadripartito distinctus, et lignea intercursante membrana distrahatur, illæsa carne, sic vellere, papyro, vel vitigineis folijs obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus: V E L *loco, quo iuglandem plantare destinaueris scrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ semen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum celato: et sic habebis longo tempore præoptatos fructus.* S I C *possumus & Tarentinam efficere, alij Molluscam vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli, & fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur: Hanc lixiuio per annum sæpè irriga, cinerem radicibus inijce: vt prodidit Damegeron.* E T *arborem quoque penitus perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies.* S I C *de auellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait: fit priori modo vt nudum nucleum, & friabilem testam afferat, vt non putamine, sed veriùs integatur cute, adeò tenella, vt simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur. Possumus idem in*

Myrtũ vertere, vt baccas sine nucleolis ꝓducat:

Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Theophrastus narrat fortuitò deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. N E C *Africani dictum prætereundum*

puto, vt sine granis punicum facias: idque euenit, si conspicuam medullæ partem, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, et post tempus supereminentem plantæ partem secabis, quæsitum dabit fructum.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores qui nam fiant. CAP. IIII.

Nonnullæ sunt arbores, quæ caudicis fißione, mutilationeque aliqua, subito aëris, aduenaque caloris intrusu pereunt, corruptione enim ad ima descendente, contabescunt, & exarescunt illico: sunt præterea multæ, quæ non solùm plagam, sed caudicis fißionem, terebrationemque sustinent, & ex pauciferis, multiferæ redduntur: vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur: vulneratæ enim meliorem, suauioremque deferunt fructum: alimentum enim quantùm sufficit, capiunt, indeque noxium desudant humorem, (vt in animalibus sæpenumero perspicere licet) & reliquum faciliùs concoquunt, dulciores reddunt, & speciosiores proferunt fructus: cùm enim tenui viuant compage, discissas, ac disiectas partes facilè comprimunt, & coagmentant. Hinc multa subiere experimenta. Sic vt

Amygdalæ, & citria dulciora fiant,

Quanquã amara Amygdala salubrior credatur, spernitur tamen, & deculcatur: at eandem, si amarescentem vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice quatuor digitis vndique circumfossa, imam arboris partem terebrato, sic continuò defluet pituita, siue inconcoctus humor, quo turget, & dulciorem reddit, & citius poma matura defert: Sic citrium esculentum habebimus, si intestina aciditate mandi nõ poßit: Radix obliquo

obliquo terebretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cùm iam collachrumauit aliquanto, & formata sunt poma: luto vel argilla plagam obtura.
VEL *craßiorem palmitem cades, & in palmi altitudinem excauabis, mel super instillabis, & stramine cratibus, imbrice, cæterisque id genus integes, dum Soles & aquas arcebis, cùm planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, cæteris verò parcito, & dulcia sic habebimus citreta. Et etiam possunt ipsa, vt ait Paxamus, &*

Punica dulcescere,

Si acida fuerint, sic emendando: Circa arborem in gyrum scrobem efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequam flores pepererit ablaqueatis radicibus feruentem aquã impones, & acidulo sapore placebunt ori. Ex *Anatolio mala sic dulciorem efficiunt fructum, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fæce radices plantæ rigaueris.* SIC *pyrum dulcem & vberiorem facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu, vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat*

Fructus, flores suauiores & odoratiores

Reddere sic possumus, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadant ex Florentino: si qui flores, siue fructus sint figuræ colorisque iucunditate, gustui & odori non respondent, & si vis non minus saporis odorisue iucunditate, quàm formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodo fieri

poßint

poßint quando adulti sunt, nunc verò antequam serantur: Semina vel grana triduo mulso, lacte ouillo, vel aqua vbi sacharon eliquaueris, quod veteres præstare existimârunt, sunt maceranda & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. SI odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo, vel stillatitio rosarum liquore, aqua dissolutis in ea moscho et zibeto appellatis: vbi aliquantulùm madefeceris, iam siccata serito, & suaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina confringes pauculo ibi morentur tempore. AT si vinum vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multùm redoleat, idque inuenimus Paxamum tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne conijcimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulum maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem. ET sic odoratus flôs, indicus vulgò dictus, forma, colorequé insigni, & omnes qui hac labe polluuntur. IDEM præstabit, si vnicuique surculo inserendo moschum, vel aliud condatur, eiusdemq; odoris redolentes dabit fructus sæpè sic moschatula visuntur pyra. SI rosam illam, quam à foliorum multitudine centifoliam vocant, & candidam vis odoratißimam efficere, rosæ insere, quam à miro moschati odoris effluuio moschatam dicunt: sæpè insitiones reiterando, non & minus forma quam odore oblectabit. SI lactucam quoque quærimus odoratiorem: Semẽ vnà cum citrij semine seratur. SI Lauri baccas (ait Varro) excauabimus, vbi cinaræ semen condimus, & pangimus, maximè laurina redolen-

redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam suaues & oderatos fructus dedimus: Nunc restat

Fructus omnes augere.

Vnde si eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, neúe dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram conijcies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic completis fructibus elapso tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis crassitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo surripiunt, seruat olla, & coërcet, surgentesque vapores fructus incrassant, et augescunt. PVNICI *quoque acinos sic augere possumus vt nimio videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum serito, cornique truncum terebrato, ac per foramẽ (vt antè diximus) immittito punicam, vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare posit, aut ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabuntur, saporeque insignes, vt speciosiores videri nequeant.* CITRIA *si maiora voles, Ramorum syluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hoc mala proueniant ampliora. Si vis autem cucurbitam crassiorem facere: Semina è ventre legas, & inuerso cacumine feras. si exilem: ex earum ceruice. si latas: ex fundo, quod ijs docet Columella versibus.*

Nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis, quæ vertice pendet,

Et

Et tenui collo semen lege: siue globosi
Corporis, atque vtero nimium, qua vasta tumescit.
Ventre legas medio, sobolem dabit illa capacem.

Ex Quintiliorũ placitis, inaquosos reddes sic cucumeres: Vbi scrobem foderis, in quam cucumeres es plantaturus, dimidium eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. SIC *nimium caulis proceritate, & foliorũ amplitudine excrescunt apium, eruca, porrum, & ijs similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantùm tribus digitis apprehendere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe & stercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre*

Lactucam seminibus multis consitam nasci

Erit, si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus, singulisque gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtij, & similium, admixtaque fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thirsus. IDEM *sic efficies: Caprini vel ouilli stercoris exinanita faba, lactucæ, ocymi, & huiusmodi semina vnà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defossa aliquantulùm profunda scrobe demergas, & laetamine superiniecto crebra irrigatione fœcundabis: sic lactuca, & simul omnes prosiliunt, vnicuique seruato sapore: cura vt excrescant, Didymus.* SI *singulis fabis singula quoque claudantur semina, & papyro vel linteolo obuoluta serantur, idem præstabunt. Et sessilem efficiemus è Florentini doctrina, si radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circũaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, supra mox lapidem, testam, vel superpondium accommodemus*

mus, ne sursum aucta feratur, sed in latitudine, & folijs eam habebis in vnum conglobatis. S I *delicatioris quoque saporis eam quærimus, docet Aristoxenus Cyrenæus voluptuarius philosophus apud Athenæum, ac deliciarum desiderio supra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, vesperi mulso nascentes horto lactucas rigabat, eoque multum satiabat potu.* A P I V M *si crispis folijs fieri malueris eius semen pila saligno palo pinsitum, & expoliatum linteolo ligatum obruito.* I D E M *sic præstare possumus, si qualitercunque satum, vbi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro, coërceat.* P O R R I *si caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucumerorum semen, vel raporum in eorum medio indideris, immissum semen vnitur, & porrum intumescere facit. Euenient*

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

Vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacumina: V E L *si lactucam scindimus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ.* P E R S I C V S *magna quoque poma dabit, per triduum, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.*

Vt crescentes, fructus figuras omnes, vel impressiones sumant. CAP. V.

M*Vlta fortuitus commonstrat casus (vti citria sæpè videmus ramorum, foraminum, cælatarumque rerum occursu, varijs scatere imaginibus, impreßionibus, & sigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur labore, factoque frequenter periculo, accommodantur vsui: vnde carmen:*

Ipsa

Ipsa nouas artes, varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, vsusque magister.

Et cùm plerosque causa lateat, miraculi plurimùm considerantibus ingerunt, vt præter Naturæ normam euenisse censeantur: nam si testacea vasa crescentibus pomis accommodaueris validè adolescentes typos replent, & formam induent quam voles, & si qui fuerint pinsiti colores, locisque debitis coaceruati, fructus vti naturales inficiunt. Vnde sæpè visitur hominis caput in chrysomelis, candidis dentibus, purpurascentibus genis, nigrescẽtibus oculis, vt omni virore omisso, humanũ imitetur caput. Sed conficiẽdi hinc patet Africani

Modus:

Si humanum caput, equinum, aliorumue animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, vt archetypum eijcias, vt iterum poßint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi sint incrementi, fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras et effigies dabit, quas effingere placuit. valetque id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, vt placebat Democrito, citreis punicis, & malis insanis. Ex Quintiliorum placitis scriptum video: Si arundine in longum fissa excauabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus æditi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem

figu-

figuram nimiũ protensi. Quòd si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquam defloruerit conieceris reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo

Lineamenta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacta supra cidonij mali vel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint crassitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. S*i quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo, vel ligneo stylo, in ficulnum oculum, vel primum ficus rudimentum scribat, cumq́ creuerit pomum dabit ijsdem imaginibus insignitum. Vel* ALITER *ex Democrito: Si in oculum inscribis, quę infoliaturus es, & ficus euenient scripta. Inde quoque didicimus qui nam fiat.*

Amygdala, vt inscripta nascatur:

Amygdalam biduo vel triduo macerato, vel rhodaceni ossiculum, vt Democritus monumentis mandauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, et in eo quicquid libuerit aliquantulùm profundè scribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani: quod idem in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse video

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus venditur: Bryonie radicem habeto ingentem, acutaq́ue scalpri acie fœminam, vel virum

effin-

effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuique effossa scrobe, tandiu ibi finito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem, & fructus à diuersis coloribus desciscant. CAP. VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu, & metamorphosi, adeò versicolores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabilius oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cæruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, viride, phæniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumque obruta magnitudine miratur, vt percipiendæ excellentiæ multò inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquam effectus, multæ tamen viæ: vti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisque præterea nec prorsus excogitatis superauximus. Et insitione primùm doceamus quomodo

Rosa, & iasmes flauescant:

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet, nos eum rosa, & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cùm non sit iugabilis per surculum, vel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantam, cumque plagam purgauimus, rosam vndique abrasam inserimus, luto circumlinimus, & ligamus:

mox

mox vbi crescentis trunci vi fuerit coërcita, à radice separabimus, & supra insitionem truncum rescindemus, sic rosa non illepida venustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentique colore lucet, vt oculorũ aciem præstringat. Sic vndique diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cœruleum cõmeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, gariyophyllum nominant: vtrum tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus determinare inconsentaneum videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri poterit, voti sic fies compos: Intubum, vel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per mediũ findimus, vt in eccentrismo, & sobolem floris radice vulsam insigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. S I C *si Anchusæ radici album aliquem insiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum vergentem.* F L O S *idem, rasaue si sulphuris imminet suffimentis diuersis videbitur coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri poßit*

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cœruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamẽ in pol-

linem redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim virtus plantam, mox stercora, & liga & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER & rigatu idem efficere, versicolorem: Si cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis condito à frigoribus tutis: vbi verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: vt si cæruleam, Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ satis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra siccentur, ijs aquam inficito: Si flauam, mora sint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, sic tingens, & penetrans, vt tinctus nascatur flos: SI discolores eosdem optamus fieri, diuersis aquis, diuersis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par est eum referre. ET IDEM possumus efficere, vt in fructibus documus: Diuersorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inserere illã findendo, & præparatum emplastrum aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt

Lilia rubescant

Docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibique affatim cinnabaris infundatur, vel aliud, maximeque eo satietur intinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia.

VEL sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex

Ana-

Anatolij, & maiorũ lectione: Iulio mense, cùm probè defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos vnà colligito, fumo suspendãtur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangẽdi tempus aderit, cauliculos ipsos nigri vini face macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scorbiculis serito, largiùs singulis eadem face effusa, & cùm dehiscent saturata florebũt purpura. Iam flores inficiendi rationẽ docuimus. nunc de fructibus verba faciemus. Et primò vt docet Florentinus

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, vel pyri surculum rubro inseramus moro inde enata rubra dabunt poma. SIC *Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat.* SI *autẽ aliquantulùm rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit.* IDEM *aliter docet: Obrutũ persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusque obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quaesieris, alium colorem infundere libeat: sic caetera, quae conspiciuntur.* ET *mora ipsa si alba, reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit Beritius.* SIC *moscatulam vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parum color oblectabit.* SIC *appia mala possunt nigra verti, si haec supra illud inserueris malum, quod à fuscedine pyrũ dicimus.* ET *mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina continuò rigetur.* ET *punica rubicundiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptum reliquit Diophanes,*

rò candicet. Quæ narrauimus semel laboriosa existimauimus: elapso enim tempore possumus sarmẽtis pluribus sobolem propagare, alias inserendo, vt genus efficiamus rarò defecturum. Iam per se quisque multa componere poterit: compositionum enim genera sunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & scribi si possent, superuacuum tamen esset recensere.

Quomodo fructus exos, & enucleatus euadat.

CAP. III.

VEtus est Philosophorũ dictum: præcipuè qui selecta agriculturæ præcepta tradidêre, si inserendis surculis, vel viuis radicibus medullam auriscalpio, vel osseo abstuleris cultro, fructũ exossem, ac sine ligneis nucleorum putaminibus proditurum, siquidem altrix ipsa, ac parens est osseæ substantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim (aiunt) arbos, cui aliquatenus dempta est, viuit: sed omnino si medulla subtrahatur, non solùm non enucleatos fructus protuberare, sed vita viduari, ac exarescere penitus necesse est. ratione hac suffulti, cùm pars illa humidißima, maximeque vitalis sit: alimentum enim, quod à solo ministratur, transcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim spiritu omne alimentum viuentis, quasi quædam anima, per trunci medullam, veluti per siphonem hauritur: id monstrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vsquequo omnino resiccetur: idque prisci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophrasti veritatis, & experientiæ commonent placita, multum erit vsui, nec parum cõmoditatis affert.

Vt si

Vt si voles sit, vt Democritus docet,

Vua vinaceis vacua:

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque discuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodendo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantùm fieri possit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudque fixo ligetur calamo, ne possit intorqueri, sic compages vna, vt prius coagmentatur, & præstabiliùs fuerit, si quantùm sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adiũgit humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam. Vel idem etiamnum eueniet, si inserendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. SIC *etiam efficies, si cerasus mala sine ossibus producat velis: tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis: & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam alijs nouellis inserere surculis, vel suis alias. Producere quoque nos*

Persicum sine osse

Possumus, & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus, aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succum porrigat superfluentem: Sit salix brachij crassitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligni trunci inducimus: foramen

ramen luto diligenter operimus, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iam cohæserūt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantùm mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & coalitis, persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iucunditate sine oßibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER *ex Africano habebimus: si arboris truncum infernè perforabimus, cuneo, vel saligno paxillo adacto, medulla sic excisa vt exarescat. Dißimli aliquantulùm modo idem de*

Cucurbita sine semine

Eueniet, vti ex Quintiliorum dictis elicitur: si virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defossa terra inhumetur, vt solum caput erectum superemineat, cumque adoleuerit, rursus, iterum, & tertiò efficito, aquam super disperges, atque hoc blandimento vbi omnes radices iniecisse cognoueris, & impetrasse, super terram extantes propagines incuruatas per medium secato, postremus verò caulis sine intestinis seminibus fructus dabit, chartilaginibus solùm inuolutis. SIC *quoque enascentur absque seminibus, si tribus diebus, vel pluscolis sesamino oleo maceraueris antequam seminabis. Ex ijs quoque docetur, qui nasci poßit*

Nux tenella, & sine putamine,

Vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque frangan-

gantur carina, vt integer nucleus quadripartito distinctus, et lignea intercursante membrana distrahatur, illæsa carne, sic vellere, papyro, vel vitigineis folijs obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus: V E L *loco, quo iuglandem plantare destinaueris scrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ semen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum celato: et sic habebis longo tempore præoptatos fructus.* SIC *possumus & Tarentinam efficere, alij Molluscam vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli, & fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur: Hanc lixiuio per annum sæpè irriga, cinerem radicibus inijce: vt prodidit Damegeron.* ET *arborem quoque penitus perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies.* S I C *de auellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait: fit priori modo vt nudum nucleum, & friabilem testam afferat, vt non putamine, sed veriùs integatur cute, adeò tenella, vt simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur. Possumus idem in*

Myrtũ vertere, vt baccas sine nucleolis ꝑducat:

Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Theophrastus narrat fortuitò deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. N E C *Africani dictum prætereundum*

puto, vt sine granis punicum facias: idq́ue euenit, si conspicuam medullæ partem, vt in vite, exerueris, & fissum lignum plantabis, et post tempus supereminentem plantæ partem secabis, quæsitum dabit fructum.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores qui nam fiant. CAP. IIII.

Nonnullæ sunt arbores, quæ caudicis fißione, mutilationeq́ue aliqua, subito aëris, aduenæq́ue caloris intrusu pereunt, corruptione enim ad ima descendente, contabescunt, & exarescunt illico: sunt præterea multa, quæ non solùm plagam, sed caudicis fißionem, terebrationemq́ue sustinent, & ex pauciferis, multiferæ redduntur: vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur: vulneratæ enim meliorem, suauioremq́ue deferunt fructum: alimentum enim quantùm sufficit, capiunt, indeq́ue noxium desudant humorem, (vt in animalibus sæpenumero perspicere licet) & reliquum faciliùs concoquunt, dulciores reddunt, & speciosiores proferunt fructus: cùm enim tenui viuant compage, discissas, ac disiectas partes facilè comprimunt, & coagmentant. Hinc multa subiere experimenta. Sic vt

Amygdalæ, & citria dulciora fiant,

Quanquã amara Amygdala salubrior credatur, spernitur tamen, & deculcatur: at eandem, si amarescentem vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice quatuor digitis vndique circumfossa, imam arboris partem terebrato, sic continùo defluet pituita, siue inconcoctus humor, quo turget, & dulciorem reddit, & citius poma matura defert: SIC *citrium esculentum habebimus, si intestina aciditate mandi nõ poßit: Radix oblique*

obliquo terebretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cùm iam collachrumauit aliquanto, & formata sunt poma: luto vel argilla plagam obtura. VEL crassiorem palmitem cades, & in palmi altitudinem excauabis, mel super instillabis, & stramine cratibus, imbrice, cæterisque id genus integes, dum Soles & aquas arcebis, cùm planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, cæteris verò parcito, & dulcia sic habebimus citreta. Et etiam possunt ipsa, vt ait Paxamus, &

Punica dulcescere,

Si acida fuerint, sic emendando: Circa arborem in gyrum scrobem efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequam flores pepererit ablaqueatis radicibus feruentem aquã impones, & acidulo sapore placebunt ori. Ex Anatolio mala sic dulciorem efficiunt fructum, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fæce radices plantæ rigaueris. SIC pyrum dulcem & vberiorem facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu, vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat

Fructus, flores suauiores & odoratiores

Reddere sic possumus, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadant ex Florentino: si qui flores, siue fructus sint figuræ colorisque iucunditate, gustui & odori non respondent, & si vis non minus saporis odorisúe iucunditate, quàm formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodo fieri

possint

possint quando adulti sunt, nunc verò antequam serantur: Semina vel grana triduo mulso, lacte ouillo, vel aqua vbi sacharon eliquaueris, quod veteres præstare existimârunt, sunt maceranda & insolata ponenda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. SI *odoratiores quæris: Semina nardino oleo, succo, vel stillatitio rosarum liquore, aqua dissolutis in ea moscho et zibeto appellatis: vbi aliquantulùm madefeceris, iam siccata serito, & suaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina confringes pauculo ibi morentur tempore.* AT *si vinum vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multùm redoleat, idque inuenimus* Paxamum *tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne conijcimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulum maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem.* ET *sic odoratus flos, indicus vulgò dictus, forma, coloreque insigni, & omnes qui hac labe polluuntur.* IDEM *præstabit, si vnicuique surculo inserendo moschum, vel aliud condatur, eiusdemq; odoris redolentes dabit fructus sæpè sic moschatula visuntur pyra.* SI *rosam illam, quam à foliorum multitudine centifoliam vocant, & candidam vis odoratissimam efficere, rosæ insere, quam à miro moschati odoris effluuio moschatam dicunt: sæpè insitiones reiterando, non & minus forma quam odore oblectabit.* SI *lactucam quoque quærimus odoratiorem: Semẽ vnà cum citrij semine seratur.* SI *Lauri baccas (ait Varro) excauabimus, vbi cinaræ semen condimus, & pangimus, maximè laurine*

redolen-

redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam suaues & oderatos fructus dedimus: Nunc restat

Fructus omnes augere.

Vnde si eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, neúe dimoueatur, arctè ligetur: ollam in terram conijcies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic completis fructibus elapso tempore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis crassitie: humorem enim, quem Sol & aër ab eo surripiunt, seruat olla, & coërcet, surgentesque vapores fructus incrassant, et augescunt. PVNICI *quoque acinos sic augere possumus vt nimio videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum serito, corniq́ue truncum terebrato, ac per foramẽ (vt antè diximus) immittito punicam, vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare possit, aut ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini, corni fructus æmulabuntur, saporeq́ue insignes, vt speciosiores videri nequeant.* CITRIA *si maiora voles, Ramorum syluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hoc mala proueniant ampliora. Si vis autem cucurbitam crassiorem facere: Semina è ventre legas, & inuerso cacumine seras. si exilem: ex earum ceruice. si latas: ex fundo, quod ijs docet Columella versibus.*

Nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis, quæ vertice pendet,

Et

Et tenui collo semen lege: sine globosi
Corporis, atque vtero nimium, quæ vasta tumescit.
Ventre legas medio, sobolem dabit illa capacem.

Ex Quintiliorũ placitis, inaquosos reddes sic cucumeres: Vbi scrobem foderis, in quam cucumeres es plantaturus, dimidium eius altitudinis paleis, aut sarmentis exple, & aggesta terra plantato, nec irrigato. SIC *nimium caulis proceritate, & foliorũ amplitudine excrescunt apium, eruca, porrum, & iis similia, ex Sotionis sententia, si singulis caprini fimi baccis inclusa semina serantur: Vel quantùm tribus digitis apprehendere possumus, papyro obuoluamus, ac breui scrobe & stercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre*

Lactucam seminibus multis consitam nasci

Erit, si lactucæ folia, quæ iuxta radices sunt, euellimus, singulisq́ue gradibus semen condimus, ocymi scilicet, erucæ, nasturtij, & similium, admixtaq́ue fimo obruimus: enascetur enim ab omnibus coronatus lactuca thirsus. IDEM *sic efficies: Caprini vel ouilli stercoris exinanita faba, lactucæ, ocymi, & huiusmodi semina vnà condito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defossa aliquantulùm profunda scrobe demergas, & laetamine superiniecto crebra irrigatione fœcundabis: sic lactuca, & simul omnes prosiliunt, vnicuique seruato sapore: cura vt excrescant, Didymus.* SI *singulis fabis singula quoque claudantur semina, & papyro vel linteolo obuoluta serantur, idem præstabunt. Et sessilem efficiemus è Florentini doctrina, si radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circũaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, supra mox lapidem, testam, vel superpondium accommode-*

mus

mus, ne sursum aucta feratur, sed in latitudine, & foliis eam habebis in vnum conglobatis. S I *delicatioris quoque saporis eam quærimus, docet Aristoxenus Cyrenæus voluptuarius philosophus apud Athenæum, ac deliciarum desiderio supra omnes: qui cùm gulæ magis indulgeret, vesperi mulso nascentes horto lactucas rigabat, eoque multum satiabat potu.* A P I V M *si crispis foliis fieri malueris eius semen pila saligno palo pinsitum, & expoliatum linteolo ligatum obruito.* I D E M *sic præstare possumus, si qualitercunque satum, vbi fuerit enatum, incrementum eius peruoluto cylindro, coërceat.* P O R R I *si caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucumerorum semen, vel raporum in eorum medio indideris, immissum semen vnitur, & porrum intumescere facit. Euenient*

Cinaræ, vt ne spinis horreant,

Vt Varro docet, si pangenda semina lapidis attritu retundantur cacumina: V E L *si lactucam scindimus in partes, & singulis singula condantur, sic non hispidæ nascentur cinaræ.* P E R S I C V S *magna quoque poma dabit, per triduum, si florenti ternos sextarios caprini lactis ingesseris.*

Vt crescentes, fructus figuras omnes, vel impresſiones sumant. CAP. V.

M*Vlta fortuitus commonstrat casus (vti citria sæpè videmus ramorum, foraminum, cælatarumque rerum occursu, variis scatere imaginibus, impreßionibus, & sigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur labore, factoque frequenter periculo, accommodantur vsui: vnde carmen:*

Ipsa

Ipsa nouas artes, varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, vsusque magister.

Et cùm plerosque causa lateat, miraculi plurimùm considerantibus ingerunt, vt præter Naturæ normam euenisse censeantur: nam si testacea vasa crescentibus pomis accommodaueris validè adolescentes typos replent, & formam induent quam voles, & si qui fuerint pinsiti colores, locisque debitis coaceruati, fructus vti naturales inficiunt. Vnde sæpè visitur hominis caput in chrysomelis, candidis dentibus, purpurascentibus genis, nigrescētibus oculis, vt omni virore omisso, humanū imitetur caput. Sed conficiēdi hinc patet Africani

Modus:

Si humanum caput, equinum, aliorumue animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypso molli, ac siccescente formabis, & styli acie findito, vt archetypum eijcias, vt iterum poßint aptè coniungi. si lignea erit persona, sit intus excauata, si ex argilla, vbi torrueris, & fructus validi sint incrementi, fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudantur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu aperiantur, idq; ab ipsis eorum incunabulis, & in eam adolescere vbi impetraueris, & ad debitam fructus fuerit restitutus magnitudinem, figuras et effigies dabit, quas effingere placuit. valetque id maximè in cucurbitis, pyris, strutheis, vt placebat Democrito, citreis punicis, & malis insanis. Ex Quintiliorum placitis scriptum video: Si arundine in longum fissa excauabimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus aditi includantur, improbo crescens auctu, arundinem implebit, in oblongam, & teretem figu-

figuram nimiũ protensi. Quòd si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquam defloruerit conieceris reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo

Lineamenta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacta supra cidonij mali vel punici cortices notas graphio descripseris, cùm ad debitam ipsa creuerint craßitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. Si quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo, vel ligneo stylo, in ficulnum oculum, vel primum ficus rudimentum scribat, cumq́; creuerit pomum dabit iisdem imaginibus insignitum. Vel ALITER *ex Democrito: Si in oculum inscribis, quę infoliaturus es, & ficus euenient scripta. Inde quoque didicimus qui nam fiat.*

Amygdala, vt inscripta nascatur:

Amygdalam biduo vel triduo macerato, vel rhodaceni oßiculum, vt Democritus monumentis mandauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur nucleus, et in eo quicquid libuerit aliquantulùm profundè scribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur panno, ac luto circumlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani: quod idem in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse video

Mandragoram fingere.

Factitiam illam, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus venditur: Bryonie radicem habeto ingentem, acutaq́ue scalpri acie fœminam, vel virum effin-

effingito, adiectis genitalibus: cùm absolutam noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuique effossa scrobe, tandiu ibi sinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem, & fructus à diuersis coloribus desciscant. CAP. VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu, & metamorphosi, adeò versicolores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabilius oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, viride, phœniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumque obruta magnitudine miratur, vt percipiendæ excellentiæ multò inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquam effectus, multæ tamen viæ: vti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisque præterea nec prorsus excogitatis superauximus. Et insitione primùm doceamus quomodo

Rosa, & iasmes flauescant:

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet, nos eum rosa, & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cùm non sit iugabilis per surculum, vel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantam, cumque plagam purgauimus, rosam vndique abrasam inserimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox

mox vbi crescentis trunci vi fuerit coërcita, à radice separabimus, & supra insitionem truncum rescindemus, sic rosa non illepida venustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentique colore lucet, vt oculorũ aciem præstringat. Sic vndique diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo

Vetonicæ coronariæ flos in cœruleum cõmeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, gariyophyllum nominant: vtrum tam celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus determinare inconsentaneum videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri poterit, voti sic fies compos: Intubum, vel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, crassum, & pollicarem excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per mediũ findimus, vt in eccentrismo, & sobolem floris radice vulsam insigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. Sic si Anchusæ radici album aliquem insiges florem, purpureum habebis, inde in puniceum vergentem. Flos idem, rasaue si sulphuris imminet suffimentis diuersis videbitur coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri poßit

Rosa aliter viridis, lutea, & cœrulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cœruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamẽ in pol-

 linem

linem redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim virtus plantam, mox stercora, & liga & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER & rigatu idem efficere, versicolorem: Si cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis condito à frigoribus tutis: vbi verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: vt si cæruleam, Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ satis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra siccentur, ijs aquam inficito: Si flauam, mora sint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, sic tingens, & penetrans, vt tinctus nascatur flos: SI discolores eosdem optamus fieri, diuersis aquis, diuersis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par est eum referre. ET IDEM possumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuersorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere, & in alicuius corticem inserere illã findendo, & præparatum emplastrum aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt

Lilia rubescant

Docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibique affatim cinnabaris iufundatur, vel aliud, maximeque eo satietur intinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia.

VEL sic purpurea, & florida formabimus lilieta ex

Ana-

Anatolij, & maiorũ lectione: Iulio mense, cùm probè defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos vnà colligito, fumo suspendãtur, sic è caulibus nudos nodulos remittent, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangẽdi tempus aderit, cauliculos ipsos nigri vini fæce macerato, cùm purpureum colorem intinxerint, scorbiculis serito, largiùs singulis eadem fæce effusa, & cùm dehiscent saturata florebũt purpura. Iam flores inficiendi rationẽ docuimus. nunc de fructibus verba faciemus. Et primò vt docet Florentinus

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, vel pyri surculum rubro inseramus moro inde enata rubra dabunt poma. SIC *Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse constat.* SI *autẽ aliquantulùm rubicundiora optas, ex Democrito discito, qui circa plantas rosas serit.* IDEM *aliter docet: Obrutũ persici os post dies septem detegitur sponte, cinnabari infundatur, rursusque obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter colorare quæsieris, alium colorem infundere libeat: sic cætera, quæ conspiciuntur.* ET *mora ipsa si alba, reddere optabis, in albam inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit Beritius.* SIC *moscatulam vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parum color oblectabit.* SIC *appia mala possunt nigra verti, si hæc supra illud inserueris malum, quod à fuscedine pyrũ dicimus.* ET *mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina continuò rigetur.* ET *punica rubicundiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptum reliquit Diophanes,*

PVNICI *candida grana sic fient: Si cũ argilla, et creta quartam gypsi partem permiscebis, & eius radicibus adiunges, idque triennio seruabis. Possumus & alio*

Idem artificio producere,

Nimis incommodè, sed exponam: fortaßis vsui fuerit legisse, vti ex Beritij quoque scriptis legitur, Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vasa aquæ plena, hinc inde dimouẽdo dum feruidus solis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido vapore in mala resiliens, purpureum conciliet colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAP. VII.

V*Eteres illi summo studio, diligentiaque sunt enixi, quo nam modo diuersis antidotis vinũ conderẽt, vsuique, si opus foret, accommodarent, neque hoc iniuria factum, vt nil cõmoditati præstantius: & monstrat, quòd eorum pars maior multa memoriæ prodidit, & curiosiùs, quàm par fuerit, mirabilia dictu, operatuq; facilia, quorum commeminit Theophrastus, apud Heracliam Arcadiæ fit vinum, quod epotum viros dementat, & mulieres infœcundas reddit. Ei simili, quod in Træcensi agro ab Athenæo comprobatur. Et apud Thrasum vinum fit somniferũ. Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum vigilantiorem facit, variæque vinorum conditurę, quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ scriptores inuenies, nec scitu difficiles, nec ijs arduum fore credo, qui simplicium vires nouerint, & coniectura consequuntur ea denique operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtillimum fore puto, vt ijs adhibeantur,*

tur, qui medicamenta timent, & horrescunt, vt prius iucundè absorbeant, quàm odisse velint. Sitque primò

Vitis Theriaca:

Pangendum sarmentum, vt docet Florentinus primo, & secundo Georgicorum suorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius vice veratrũ inseratur, ac stricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit, quarum esus, aluum præmollit, & euacuat. VEL *si efficaciùs vis vacuent, eadem sarmenta antidoto satiata, scyllæ bulbo inserẽdo terra recondito, semper medicamentum infundendo aßidua suffusione, & succo satientur imbibendo, ne tam citò senescat vis.* SI *autem propomata sponte vis nasci, vt Palladius docet, E vitibus ipse sarmenta ponas in vas aliquod semiplenũ potionibus, vel conditis absynthiatis, vel rosatis, vel violatis: inde terram simul resoluas ad lixiuij modũ, donec sarmentorum oculi in germen nouæ frondis erumpant, tunc sarmenta ea, quouis loco vitium cæterarum more depones, & tales dabit fructus.* VINVM *Phthorium, id est, quod partus enecet, & abortus faciat, sic fiet: Scammonium, vel niger elleborus in vite inseratur, terebra vitem pertundito, & vitigineos ramos illos, quos voles, & fiet.* VEL *circa ipsam agrestis cucumis seratur, inde vim detrahens, & combibens. Vel si vino veratrum maceramus, idem præstabit, & sic diuersarum mixturarum vires adsciscit. Et*

Ficus,

Quarum esus, aluum læuigat, habebis, si radicibus veratrum, cum tithymalo tritum inieceris, vel inseruerit, talia dabit poma. Nec ignorandũ sæpius trans-

plantata, & insita antidotum elanguescere, tu denuò semper addito. MIRE aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, si eorum semina antequam seras triduo, vel biduo dictorum succo maduerint, & enati cucumeres hoc præstabunt. Sic habebimus

Pruna purgatoria, & somnifera.

Si somnum, & alui deiectionem moliri affectas, sic fuerit præstantius: Ramum, vel totam plantam terebra, inde scammonio, vel opio impleas, papyro, vel corticibus rectè inuolutam relinquito, cumque matura fuerint poma, ventris deiectionem, & somnum molientur. VEL si citiùs idem affectabis, Caricas ficus, quas Ischiadas Græci appellant, & passas vuas vino, vel aqua per diem macera, dum tumescant: vbi prius scammonium, vel opium dissolueris, & si amarorem quendam resipiunt, dulce aliquod admisce, & insolatis vtitor. Sed de vinis hactenus medicatis.

Florum & fructuum conditura.

CAP. VIII.

TAnta est siderei caloris inconstantiæ vis, vt omnia, quæ ambit, & sublunaris complectitur mundus, ad finem tendāt, nec à motu desistant: sed non adeò hominum mentes caligant, hebescuntque sensus, quin multa ferè innoxia euadant. & si gratæ fructus figuræ, iucundi saporis, insignisq; coloris lenocinio venustauimus, ne tam celeriter eorum depereat gloria, calique improbus variantis motus tabefaciat, & exanimet, sic constantes reddes contra tenorem algoris, æstúsue: nec fies inglorius, si pro viribus ambientis aëris, & per cūcta meabilis ab iniurijs vindicabis, qui naturæ agnatione calida, quod in pomo reperit,

perit, alicit, vt se miserum innata prius fridigitate lacessitum, quàm naturalis abrepti caloris exinanitum sentiat, eoque flaccessente, siccessit. Plurimùm quoque ad hoc confert loci situs. Fenestras ergo patentes Septentrioni dirige: claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum vergunt: Austri enim afflatu rugis deturpantur non tamen sine foriculis, ne pertinaci vento, cùm humorem amiserint, vieta fiant, vel putrilaginis labe putrescant poma. Nunc etiam tradamus modum in floribus fructibusque. Et primo ex Anatolio, & reliquis, vt

Rosæ, & Lilia vegeta seruentur:

Legantur rosæ, reliquique flores, non iam satiui, cùm iam patefacti perennant: sed flore iam dehiscente, cæsuram in liquidam picem immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxam afferat: VEL *arundinem iam viridem findito, rosam, vel florem intus condito, & fissuram vt coeat curabis, sic ouans habebis, quod optas.* LILIA *vt talia inueniantur, qualia condantur, id facito. Cùm occlusa sileant, decerpas, prius quàm dehiscentia se pandant, & arundinibus vel lagunculis opertis, & bene picatis, ne expirent, recondantur: sic cùm exegerit vsus, relaxato spiramento, detrahes, nam vegeta toto anno seruabis. Vel sic* ALITER: *Vas fiat quernum, hoc floribus reple, & rosis, quæ nondum oscitent, bene operculato, & picato, ne intrò fortasse aqua permeet, putei, vel cisternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minus putrefiat, ibique multum durabunt virides occlusi: cùm omnes dehiscant velis, pediculum in malum figito, aut aceto*

immergito, Soli ostendendo. Nunc modum tradamus quomodo

Poma in vigore diu maneant.

Præcocia, pyra, mala, cotonea, sed mustea spernenda, ficus, tuberes, & ziziphа cum suis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca sunt separanda, vndique diligenter inspiciendo sint ne integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida cures amburi pice, parum tangendo, nam facilius principium putrefactionis exhiberent: inde canapi, stupaue inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisceas, ne se mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo imposito operculatumque vas pellicolato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle seruari potest. quod in vetustatem reponitur. At *virides ficus seruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes, quæ splenijs existunt similes, & excaua velut loculos, et vaginas, inde in singulis, singulas ficus appones cum petiolis, vt durabiliùs integræ sint allita, quippe quæ diutiùs durent integræ, inde obturato, & vmbroso suspendito loco, ne ignis, vel fumus inspiret.* Vel *mala in vigore decerpta conditiua è Sotionis sententia, si gypso subacto illeueris, vel figulorum creta singula crustabis: vbi occalluerint, incolumia diu seruabis, cumque vti libet, dulci aqua perluito.* Vvas *quoque sic immarcessibiles habebis: si singulis fictilia vascula pensilia apposueris occlusa, in imo verò pertusa, & imposito cespite pluuiam arcebis muniens, ne*

vel

vel trunco mutuò rumpantur, vel alio munimine ambito. SIC pinsito vitro si circumuoluantur & obruantur, longo tempore conseruantur. Multa quoque in picatis doleis musto immersis. SIC myrteas virgas cum baccis, & ficulneòs ramos in amurca seruabis. At si vis

Poma in arbore diu immorare:

Ramulos intorqueri iube, ne maturescens humor in ipsa dilabatur, & ea incolumia seruabuntur contra æstiui caloris blandimenta, tali maximè pacto punica seruantur: ne hiantia dispereant. Aliter seruamus

Sorba & pyra.

Paulò amœnius lecta, sed duriora non decidua, fictilibus vasis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypsari facias, bipede effossa scrobe inuerso ore obruito, super inducta terra, spißius supra pedibus calcata, decliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas & punica

Seruare si volueris: Sint vuæ duracinæ, & illæsas legi iube, ne sint acerbitate duræ, neq; maturitate defluentes, tactu molli cum iucunditate calloso, & si qua sunt putrida, resecari debent: sic in feruentem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, sed temperamento quodam opus est: dein sublata in vmbra suspendantur. Neque hoc prætermittendo, quod aduertit Columella, vt seruari omnis poßit vua: Decrescente Luna post horam quartam, cùm insolata iam est nec roscida, viti detrahatur, & seruetur. Si vis

Vua in vite vt seruetur

Ex Beritij præcepto: Iuxta vitis radices vmbroso & accliui loco, vt facilè pluuia aqua dilabatur, scrobē ad ere-

erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimento consternas, vt siccitate melius conseruet, supra calamos & hastilia defigas. & sarmenta luxans illesis botryonibus aßiduè obtorqueto, & adnexantur dependeantq́ ex ridicis, ne pauimentum tangant, & contignatione tegito, vt eo imber penetrare non poßit, & reseruatur vsque ad ver perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet

Arbores necare

Si volumus, sic possumus: Corticem in orbem detrahamus, cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tardiùs & celeriùs: vt tilia, & robur ociùs, tardius autem infirmiores. Refert quoque quibus fiat anni temporibus: Martio & Februario statim emoriuntur, hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subero corticem detrahere oportet, ne deterior fiat. Sic Pastinacæ marinæ radius omnium caudici præfixus occîdit. Et menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, vt placet Democrito. Platanus autem circundolata, quæ in Antrando & Philippis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circumtexit, fuit pro ostento habita. Auruspex enim tūc persuasit, vt sacrificarent custodirentq́ue arborem vtpote factam ostento fausto. Nunc verbasci proprietatem quandā enarrare superest: Manè cùm flores aperit, si planta leuiter concutitur, paulatim flores siccescentes defluūt ad terram omnes, nec fuerit qui id inspiciet, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit, inania quædam obmurmuret verba. Ex omnibus quæ adhuc narrauimus coaceruatis, vnā nouimus arborē, sæpe ioci gratia deliciarum horti arborem dictam: erat enim

cras-

craßitudinis & proceritatis non ingrata, apto vase cōsita, præpingui, rigo, & superfœtante solo, vt tū planta vigore, tum humi vbertate, frugalitateque insitis alimentum suppeditaret. Erat trifurca, in vno vuam vinaceis vacuam, discolorem, & medicatam gerebat, quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Affert secundus ramus persicum, ex persico & nuciperfico interuallis pluribus æquè distinctum, exossem, & ramulo nunc persicum, nunc nuciperſicū protuberans, si aliquod pomum nucleum habebat, dulcem vti amygdala dabat, & nunc hominum, nunc animalium faciem ementiebatur, diuersaque demonstrabat lineamenta. Dat alter cerasia exossa, acida, dulciaque. dat mala aurea, cortex floribus, rosisque cōsita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, verno tempore efflorescentes, debitum vltra tempus fructus producentes: diutiusque immorabantur, continuæ fœcunditatis orbem perpetuū annū ministrabant, per quosdā gradus poma sibi succedebant, fœtura interpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic cælum fauebat, vt pulchriorem non conspexerim. De huiusmodi re iam satis: longiùs enim euagati sumus, quàm par fuerat, quorum aliqua ex maiorum monumentis excerpſimus, tempori regionique accommodantes, quæque multis erant experimentis cognita, multis præterea ingeniosis, & vtillimis auximus.

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAP. IX.

F*ortuitò eueniſſe narrat Victruuius, quòd diuersa arbores, crebreque ventis, & tempestatibus*

exagi-

exagitata attritu valido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, vnde magna successit flamma, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flamma, propiùs cùm accessissent, & magnã inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbanitatis, consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorum in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo parari ignaria possint, cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum silicis occasio non detur, & docuerunt quænam ligna essent vsui accommodata: & quanquam terebrum & conceptaculum ex eodem fieri nonnunquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atque efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo.

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt,

Sunt, quæ maximè calida, vti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor verò morum addit, & coniiciunt, quòd ascias ilico retundent, & hebetent, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, cõceptaculum verò ex molli: vti hedera, ferula, syluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summũ ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reiiciuntur quæ vmbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter & vehementer moto, & vbi fumũ eleuabit, adiecto

minu-

minuti sulphuris momento, fomitem admoueris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tussilaginis radices reperti: ocyùs enim ignem concipiunt, retinentq́. Ex ignarijs olea vt inepta reijcitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominum mens rarò in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altiùs viam inuestiget, eius industria repertus est.

Lapis, ignem humido quouis excitans,

Huiusmodi faciundi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conijce, viua calce immersum, meliusq́ fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in nouam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit et torrefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammã eleuabit, qua sopita loco calido ad vsum recondito. Est quoq;

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, nouæ calci addãtur, ac omnia mortario conterantur vsque adeò tenuia, vt in aures euolare possint, simul strictè linteolo deligata conuoluantur, testaceo vase clausæ, superillita argilla, feruenti desiccentur sole, figulorum imponatur fornaci, cumq́ue figilinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & rediguntur, extracta ad vsum ministrantur. Sic

Aliter idem

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata calx,

calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignem nōdum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & vini faces cōcretæ, quas semper tartarum vocabimus post hac, hæc omnia mola, vel pila trita cribrētur, quæ infracta supersunt, denuo terantur cribrenturque: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt superemineat, vitreo vase condito & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innouãdo, donec mellis crassamentum imitetur, nec vllum diuisionis iudiciũ præbeat, flagrãti inde carboni inferuescat, dum humiditas omnis euolet, et penitus siccata in lapidē coëat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemptã iterum terito compositionem, aqua vel humore aliquo leniter superinfuso flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum: Quomodo quoque speculis ignis accendi possit, aliaue ratione inferiùs dicetur, cum de ijs agetur.

Variæ ignium compositiones.

CAP. X.

NEC spernanda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa ignium compositio, nec multùm à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractētur, subtilitatis tamē plurimum habent, nec ea recensere pigebit. Et primò

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri possit latè patebit: multifaria est enim earum compositio, eaque dicemus, quæ paratu facilia cùm sint, citius opus expediunt: Puluis primò

paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardum est inditum: hic mixtiones horum subintrat omnes, vtpote basis & fundamentũ: cui adyciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si valentiùs vritur quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remißiùs pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex ijs confectis, strictiùs quã poßit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinũt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi sinat, vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morentur tempore, tum projciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtam adiungant ijs, quam petroleum vocant: rapacißimus enim ignis est, eoque longè viso dißilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumque bitumẽ hoc in aqua ardet, quòd à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continua sit causa ebultionis. Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrunpuntur, quas sic parant: Puluerem hunc obuoluunt stupa ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, et

mix-

mixtura vicissim inspersis igneque admoto in hostium congressibus pilæ per aëra proijciũtur accensæ. QVOD *olei vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immittunt aliqui suillum adipẽ, anserinũ, sulphur ignẽ non expertum, quod Græci vocant* ἄπυρον*, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpè purgatum, ardentem aquam, terebinthinã resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scobem immiscent: ijs vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per mẽses duos vel tres, alternis semper decris diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta, aqua enim aspersione non restinguitur, imò accenditur: veruntamẽ luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si caßidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne candẽtes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere.* ALIVD *trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis verò aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adijcias, hæc simul conficiantur, et in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur*

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest

Maximè autem feruens in meridie, et id præcipuè illis regionibus vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione,

tione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: Caphura paretur, inde viuis sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleũ, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrũ, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, et remiscendo eodemque (vt docebimus) eliciatur aqua vase, hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore colũbaceo, & tenuiter cribrato, vt strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua cõbustibilia, & æstiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Graccho ascribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, que est Asiæ pars, sic domum conflagrasse. Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebat, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporem ædenti, media æstate cùm Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestràm, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vsque submittere incipiunt: vbi autem à tecto semel est accẽsa flamma, celeriter in totã grassata est domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignẽ, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

Fieri si opus sit, ea sunt consideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea sponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. Vnde si cera, naphta, & sulphure mixtum composueris, ignemque concipiens, vbi oleum inieceris, vel cœnum extinguitur: reuiuiscit enim, &

maiorem concipit ignem infusa aqua. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quasdam in eorum ludis, accensis facibus, ex his confectis, Tyberim tranasse, vt miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quæ véntis non extinguantur,

Quod è sulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicißim oblinitis, & confectis, ventis & tempestatibus innoxiè feruntur. PRO *ducendis autem exercitibus, vel necessarijs rebus alijs, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt, & aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphura, & therebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur inijciunt, & pertinaciùs omnibus resistit.* SI *candelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,*

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, validum, & nigrum vinum habeas, inde intus viuam immitte calcem, tartarum, sal, viuumque sulphur, vitreis chimistarum organis (vt docebimus) aquam exugito hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, illicò ignem arripit, si in murum proieceris, vel è fenestra noctu, innumeris

scin-

scintillis, & igniculis accensum aërem videbis, ardet in manibus detenta, nec comburit multùm, id autem aduertito, si pluries distillabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidam vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non sinit. Si

Flammam eminus proijcere

Quæsieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè, nam si flammã concipit, in altum se tollit, eminus flammam emittens, si inter digitos candelam continebis: in palma autem pinsitum puluerem dumque proijcis euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur:

Ea considerato, quæ summè frigida, obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum alumẽ vocant, extincta calx, oui albumen, althea succus, hyoscyamus, psyllij semen: hæc cum succis permiscentur, dũ linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare poßis, vel per ignem ambulare. ex amianto lapide mappæ texuntur, & si sordidatæ igni proijciuntur, candori pristino restituuntur. Inde autem si vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilißimè sulphur inspergito, flammam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aqua

irroratus aspergine, quam diximus ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitque

Puluis pyri⁹ in bellicis instrumẽtis mira operãs:

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem, & colophoniæ & rectè pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA *autem si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris fæni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flammam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.*

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAP. XI.

T*V qui praauidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademque prodiga Natura humano vsui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere, quod non est profecto aspernabile, ex ijs ingeniose require, quæ præstare possunt, pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Græci πυγολαμπιδας, Latini nitedulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita, & squamæ piscium, vti recentis trichiæ, & vulgo harengi dicti. Sic miluus, siue milnago, quòd oculi noctu splendeant lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque*

in Germaniæ saltu in Hercinia apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis, plerisque ostracodermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpe manibus marinam aquam exagitatam, igneis scintillis coruscantem vidimus. Narrat Iosephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valde miratus est Democritus. Iam quercus præaridi caudices, situque marcidi, argenteo noctu splendore aspectum mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumsecus pro corporis modo illuminãdo: & multa sunt quoque noctu lucibilia, grauissimorum authorum testimonio comprobata. At series admonet doceamus inde humorem extrahere, ex quo latiùs diffusiusque proficiscatur lumen, & emanet, vt noctu videri poßit. Iam infra patescit

Exemplum,

Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus, præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel plusculis sub fimo vitro condimus: fueritque præstantiùs ne latera contingant, sed pendeant: iam elapsis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta pa-

exagitata attritu valido ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, vnde magna successit flamma, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flamma, propiùs cùm accessissent, & magnã inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbanitatis, consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorum in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo parari ignaria possint, cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum silicis occasio non detur, & docuerunt quænam ligna essent vsui accommodata: & quanquam terebrum & conceptaculum ex eodem fieri nonnunquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atque efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo.

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt,

Sunt, quæ maximè calida, vti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor verò morum addit, & coniiciunt, quòd ascias ilico retundent, & hebetent, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, cõceptaculum verò ex molli: vti hedera, ferula, syluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summũ ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reiiciuntur quæ vmbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodiùs expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter & vehementer moto, & vbi fumũ eleuabit, adiecto

minu-

minuti sulphuris momento, fomitem admoueris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tußilaginis radices reperti: ocyùs enim ignem concipiunt, retinentq́. Ex ignarijs olea vt inepta reijcitur, pinguiori materia, & immodico humore referta. At cùm hominum mens raro in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiendis, altiùs viam inuestiget, eius industria repertus est.

Lapis, ignem humido quouis excitans,

Huiusmodi faciundi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, vel aliud consimile vas conijce, viua calce im mersum, meliusq́ fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in nouam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit et torrefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammã eleuabit, qua sopita loco calido ad vsum recondito. Est quoq;

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari pondere, caphuræ duplum, noua calci addãtur, ac omnia mortario conterantur vsque adeò tenuia, vt in aures euolare poßint, simul strictè linteolo deligata conuoluantur, testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti desiccentur sole, figulorum imponatur fornaci, cumq́ue figilinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & rediguntur, extracta ad vsum ministrantur. Sic

Aliter idem

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata calx,

calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, vivi sulphuris ignem nõdum experti, & terebinthinæ resinæ oleum, & vini faces cõcretæ, quas semper tartarum vocabimus post hæc, hæc omnia mola, vel pila trita cribrẽtur, quæ infracta supersunt, denuo terantur cribrenturque: insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt superemineat, vitreo vase condito & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innouãdo, donec mellis crassamentum imitetur, nec vllum diuisionis iudiciũ præbeat, flagrãti inde carboni inferuescat, dum humiditas omnis euolet, et penitus siccata in lapidẽ coëat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemptã iterum terito compositionem, aqua vel humore aliquo leniter superinfuso flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum: Quomodo quoque speculis ignis accendi possit, aliaue ratione inferiùs dicetur, cum de ijs agetur.

Variæ ignium compositiones.

CAP. X.

NEC *spernanda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa ignium compositio, nec multùm à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractẽtur, subtilitatis tamẽ plurimum habent, nec ea recensere pigebit. Et primò*

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri possit latè patebit: multifaria est enim earum compositio, eaque dicemus, quæ paratu facilia cùm sint, citius opus expediunt: Puluis primò pare-

paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardum est inditum: hic mixtiones horum subintrat omnes, vtpote basis & fundamentũ: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autem sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si valentiùs vritur quàm quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remissiùs pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex ijs confectis, strictiùs quã possit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinũt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi sinat, vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipiente, paulo morentur tempore, tum proijciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtam adiungant ijs, quam petroleum vocant: rapacissimus enim ignis est, eoque longè viso dissilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumque bitumẽ hoc in aqua ardet, quòd à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continua sit causa ebultionis. Bellica sæpe instrumenta huiusmodi compositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas eminus, & disrunpuntur, quas sic parant: Puluerem hunc obuoluunt stupa ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replent puluere, pilis, et

mix-

mixtura vicißim inspersis igneque admoto in hostium congreßibus pilæ per aëra proiiciũtur accensæ. QVOD *olet vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immittunt aliqui suillum adipẽ, anserinũ, sulphur ignẽ non expertum, quod Græci vocant* ἄπυρον, *sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpè purgatum, ardentem aquam, terebinthinã resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, & liquida inspisset omnia, lauri scobem immiscent: iis vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per mẽses duos vel tres, alternis semper deris diebus innouando fimum, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta, aquæ enim aspersione non restinguitur, imò accenditur: veruntamẽ luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si caßidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne candẽtes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere.* ALIVD *trademus, quod valentioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis verò aquæ triplum, & tantundem naphtici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adiicias, hæc simul conficiantur, et in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur*

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest

Maximè autem feruens in meridie, et id præcipuè illis regionibus vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione,

tione, hanc tamen sedulò parabis, qualis est, quæ ex his constat: Caphura paretur, inde viuis sulphuris, terebinthinæ resinæ, iuniperi, & vitellorum ouorum oleũ, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, salnitrũ, & omnium duplum ardentis aquæ arsenici, & tartari pusillum, hæc omnia bene tusa, & remixta, vitreo condas vase: quod per duos menses obrutum immorari oportet, fimum semper innouando, et remiscendo eodemque (vt docebimus) eliciatur aqua vase, hæc inspissetur, vel nostro puluere, vel stercore colũbaceo, & tenuiter cribrato, vt strigmenti formam habeat, ligna delinito, vel aliqua cõbustibilia, & æstiuis Sole vtitor diebus. Hæc omnia Marco Gracchο ascribuntur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum stercus. Refert Galenus in Mysia, que est Asiæ pars, sic domum conflagrasse. Erat proiectum columbaceum stercus, in propinquo fenestram tangebat, vt iam contingeret eius ligna, quæ nuper illita resina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporem ædenti, media æstate cùm Sol plurimus incidisset, accendit resinam, & fenestram, hinc fores aliæ resina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vsque submittere incipiunt: vbi autem à tecto semel est accẽsa flamma, celeriter in totã grassata est domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignẽ, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

Fieri si opus sit, ea sunt consideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea sponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. vnde si cera, naphta, & sulphure mixtum composueris, ignemque concipiens, vbi oleum inieceris, vel cœnum extinguitur: reuiuiscit enim, &

maiorem concipit ignem infusa aqua. Hæc fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis non extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quasdam in eorum ludis, accensis facibus, ex his confectis, Tyberim tranasse, vt miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quæ véntis non extinguantur,

Quod è sulphure euenit: difficiliter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicissim oblinitis, & confectis, ventis & tempestatibus innoxiè feruntur. PRO *ducendis autem exercitibus, vel necessarijs rebus alijs, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt, & aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphura, & therebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur inijciunt, & pertinaciùs omnibus resistit.* SI *candelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,*

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, validum, & nigrum vinum habeas, inde intus viuam immitte calcem, tartarum, sal, viuumque sulphur, vitreis chimistarum organis (vt docebimus) aquam exugito hæc mirè ardet, nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parum relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, illicò ignem arripit, si in murum proieceris, vel è fenestra noctu, innumeris

scin-

scintillis, & igniculis accensum aerem videbis; ardet in manibus detenta, nec comburit multum, id autem aduertito, si pluries distillabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis, spongiam oleo madidam vasis ori in distillatione accommodato, phlegma autem penetrare non sinit. Si

Flammam eminus proijcere

Quæsieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & succinum præcipuè, nam si flammã concipit, in altum se tollit, eminus flammam emittens, si inter digitos candelam continebis: in palma autem pinsitum puluerem dumque proijcis euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur:

Ea considerato, quæ summè frigida, obstupent, & subtilia sunt, & ob substantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum alumẽ vocant, extincta calx, oui albumen, althea succus, hyoscyamus, psyllij semen: hæc cum succis permiscentur, dũ linimenti speciem assequantur, inde manus oblinito, & illæsus ignem detinebis: non sic tamen, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare possis, vel per ignem ambulare. ex amianto lapide mappæ texuntur, & si sordidatæ igni proijciuntur, candori pristino restituuntur. Inde autem si vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te liniueris mixtura, resiccari curato, & tritum subtilissimè sulphur inspergito, flammam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodum fuerit sulphur, ardentis aqua

irroratus aspergine, quam diximus ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitque

Puluis pyri⁹ in bellicis instrumẽtis mira operãs:

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem, & colophoniæ & rectè pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA *autem si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, vulgaris fœni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validissimam vim retorquet, vt nec flammam, nec strepitum tam validum emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.*

Qui fieri possit latex in tenebris refulgens.

CAP. XI.

T*V qui prææuidus ad lectionem rerum accedis, quas larga, eademque prodiga Natura humano vsui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere, quod non est profectò aspernabile, ex ijs ingeniosè require, quæ præstare possunt, pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque passim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ, ex insectorum genere, quas Græci πυγολαμπιάδας, Latini nitedulas, siue cicindelas vocant. Sunt fungi, capita, & squamæ piscium, vti recentis trichiæ, & vulgo harengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oculi noctu splendeant lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque*

in

in Germaniæ saltu in Hercinia apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque splendore viatores, per innumeras illas solitudines itinerum dubios moderantur euentus. Sic de spondylis, plerisque ostracodermorum generibus, vel super eos insidente musco. Aglaophotidis marinæ, & terrestris meminit Aelianus, tale nomen à splendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpe manibus marinam aquam exagitatam, igneis scintillis coruscantem vidimus. Narrat Iosephus vallem, in qua est locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valde miratus est Democritus. Iam quercus præaridi caudices, situque marcidi, argenteo noctu splendore aspectum mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumsecus pro corporis modo illuminãdo: & multa sunt quoque noctu lucibilia, grauissimorum authorum testimonio comprobata. At series admonet doceamus inde humorem extrahere, ex quo latiùs diffusiusque proficiscatur lumen, & emanet, vt noctu videri possit. Iam infra patescit

Exemplum,

Nitedulæ igneo multum colore coruscantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore rescindimus, præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immisceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel plusculis sub fimo vitro condimus: fueritque præstantiùs ne latera contingant, sed pendeant: iam elapsis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vase imposito, & accommodato, paulatim luculentum, & stillatitium laticem subiecta pa-

ropside recipias; at pellucido crystallino orbe condito, sic conclauus medio lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui est circa illam, vt maiuscula litera noctu possint conspectari: dummodo à non magis splendido illustretur, sic enim illius penitus exiguum lumen exolescit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum dissimilis est aqua, ex dictorum piscium squamis sedulò extracta, quam sæpe separari vidimus, nec à prima ferè dignoscitur, eandemque in reliquis parandi ratio iam patet, eisque vtimur in dicendis.

Multa literarum experimenta, variæque scribendi latebræ. CAP. XII.

D*E clandestinis literarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicem statuunt normam, visibilium vnam, & per se dignum tractatu studium habet, delitescentium verò alteram: iam poscente hic loco, aliqua commentari censuimus, & quæ hæc consequuntur, Magnatum & Principum rebus consulentes, dum absentia curant, & commenti illius gnaro conscribunt. Nos paucula oculis subijciemus exempla, non ea tantùm recensendo, quàm quæ inde sunt euentura, & ij noscent, qui nonnihil addentes, coniungentes, vndique artificio contexta, & velata detegũt, ne in manus indocti, & gregarij peruenientia vilescant: tunc enim chariora, cum arcana, & fido clausa pectore diutiùs commorantur. Sed quæ iam sæpius peruulgata in medium afferenda duxerim, ad rem redeuntes, dicamus, quonam fiant pacto*

Literæ in tenebris conspicuæ,

Si quis furtiuo scripto rei conscio nouo astu excogitata quæpiam nuntiare quæsierit, quæ tantùm nocte intem-

pesta

pesta conspectari queant: prænarrato iam liquore graphicè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magisque fuerit cordi

Literas lumine interpositas legere,

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec vti cætera leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili, sit chartæ concolor, néue aliquid sit discerniculi, vel coniectari poßit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris, vel candelæ, vbi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radijs penetrari non sinunt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. Vel si velimus, vt

Literæ in nigro extemplò candicent,

Est, & occultiùs mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, ouique albumen valide exagitatum, instar scriptorij atramenti liquescat, huiusmodi literas, vel lineamenta protrahe, iam exiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: vbi vero literæ iam obrutæ liquescant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricosum dilacerantes velum, vti nebulas discutientes supra modum candore panduntur insigni. Sicque si

Literæ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescant.

Optabis: potieris, si stillatitio calcanthi liquore, vel ardenti aqua affusa donec solutum fatiscat: ac papyro literas duxeris: iam enim siccescentibus cælantur: porro combustam paleam ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorum interstitio versuum latè describito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur, spon-

giam madida, cum cordi euenerit, leuiter expergifi-cando, & super eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus delitescit, pristinus verò inuisibilis refricatus nobis fiet conspicuus. At

Literæ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis

Appareant si velis: sic citò expedies: Cantharides naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritiùs auri separationis madeāt, inde graphio, vel apto stylo, summa cute brachij vel alterius membri characteres effigiabis, læsa humore caro inflatas surgit in vesiculas, exulceratur, sic acris vestigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euanescentibus literis membrum insignitur. Vel

Literas confestim loco quouis emergentes

Nigras et coloratas efficies: si aceto, vel vrina, clanculum in manibus, vel alibi literas exarabis cū exiccata fuerint, nec vestigia apparēt, et vis elucescāt, fuligine, vel colore, quē vbertim infectoriæ dant officinæ, extricato, & nigricabunt valde, si easdem albas quæsieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis polline insparso confricato, & detergito. At reddere

Literas igne, vel aqua visibiles

Sic possumus, & literas in carminum intercapedinibus, & syllabarum coagmentis, & distantijs protrahere: Contineat epistola inane quippiam, vt inconditè putet positas, & interceptè, aut nihil omnino, aut ægerrimè sentient. Si citrij, medici mali, cæpæ, & omnium ferè acriū succo descripseris, si igni inferuescit, eorum acrimonia detegūtur illico. MAIVS *aliquantulùm subtilitatis habet, si alumine aqua dissoluto,*

scripseris

scripseris, cumque lectioni accedis, aquæ immergendo, latè euadent visibiles & elegantes. Si verò candicent velis, & lacteas sic facies: Lithargyris primò teritur, & fictile aquam continens, cum aceto conijcitur, decoquitur, & decoctum per colum traijcito, serua, inde limonis succo citrigeri generis literas exarato: iam enim siccescentibus abduntur, si seruato liquore immerseris, lacteas & conspicuas videbis: Si mulierum vbera, vel manus ea madeant, prædicto inspersо liquore lacte resudabunt: vtitor, si inops aliquãdo eorum fueris. Si quoque literæ hirci adipe lapidi fuerint inscriptæ, lapidiq́; occultæ prorsus, si lapis idem aceto demergatur prodeũt ilicò, & quasi sculptæ foras eminentes extabunt. Si autem absoluta aqua perscribendo, literas nigrescere iubes, vt nauiùs expeditiusque itineribus accingamur: Gallas & calcanthũ subtiliter pinsito, inde puluerem chartæ inspergito, panno perfricato, recteque expoliantur, et vt sit chartæ cõcolor, & pertinaciùs inhæreat, cõtuso iuniperi gummi, quod scriptoribus vernigo dicitur, addatur reliquis, cùm vsu euenerit, aqua vel saliua scribito, & nigrescunt: ijsque simillimæ eueniunt technæ, quas perlongum esset recensere. At

Literas ouo imprimere

Africano sic placuit: Alumen ex aceto subtiliter multumque terito, & cortici quicquid velis affigurabis, feruenti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone, tribus vel quatuor diebus, resiccatum coquito, cumque fuerit tostum cortice enudabis, & duro albumini scriptas literas reperies. INDE *occurrit alterum: Cera circumlinito ouo, stylo literas exarando, fatiscentes rimas humore reple, ac aceto macerari sinito per diem, cũ*

ceram

ceram sustuleris decorticato, & peruium corticem, & ouo impressas leges literarum figuras. Nunc lege, qua improbo excogitatu necessitas explorauit, vt

Literæ constitutis diebus deciduæ sint, & euanescant,

Quantùm humanũ euolat ingenium, dum naturæ secreta pandit? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & dolũ cooperies: porphyrita multum teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silẽtio prætereundum non putaui, quod maximè præcipuum & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutius in charta commoratur, fortis aquæ plusculũ suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea nõ remanebunt vestigia: hac indicij norma frui poteris. SIC *aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumen æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condantur, & forte ex calce parato lixiuium, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaccescẽte fiunt caducæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel*

Literas penitus abstergere

Si quæsieris: Calcanthi & salnitri aqua calamo supra literas delineato. VEL *è sale alchali & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigium remaneat. Literas vero disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus, Hæc enim raptim perscripsimus.*

De

De conuiuijs & epulis mirè apparatis.

CAP XIII.

HAEC silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus & bibacibus, coquis & popinarijs relinquēda, vt à re ipsa plurimùm aliena, & inconuenientia, & defæcatoribus auribus non mittenda. Sed omnibus satis faciendi gratia apposuimus, aliquibus hæc reliquis gratiora, & ijs similia fuerint, nec gulæ & genio indulsisse vnquam pœniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legentium animos detineamus, ad ea noster se conuertat sermo, vt conuiuia frugalesque cœnæ lautiores apparatu videantur. Et primo

Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens,

Vel si cibo largiùs sumpto corpori noxam sentiet, sic discutiet, vt Cato docet: Initio, ac cœnæ summo crudæ braßicæ quatuor vel quinque cymata esto, & crapulā sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberisque, adeò inter se perniciali dißident odio, vt satæ alteram altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus cōtra temulentiam valère iudicauit, & contra eam mādi præcepit. Nec omittam, quæ Nestor in Alexicepo suo dixerit: Braßicam enim Lycurgi lachrymam vocat: inquiens. Cum Bacchus eum reueritus mare subijsset, Lycurgum vite vinctum lachrimam emisisse, & è lachrima natam esse dicit, & ob id contrarietatem inter vinum & Braßicam esse. Idque euenire tradit Aristoteles, quod succū dulcem discutientemque obtineat. Vnde Plutarchus in Sympoßiacis dulcia ait, si vino infundantur ebrietatem discutere. Euenit aliquando à capitis distillatione colu-

columellam in guttur laxari, tunc crudæ braßicæ succus capiti impositus, vuam retrahit in sublimem oris partẽ. Ineſt & cramba vino obſiſtendi vis: nam ſi vineto obſeritur, dilutiùs proueniet vinum: inde apud Aegyptios & Sybaritas ſolenne erat ante omnia crambem ſumere coctam. Aliqui id amethyſthino vaſculo facere conſueuêre ante compotationem, quò impunè vino indulgere poſſent, ex Athenæo. At ſi ALITER vini noxam inhibere voles, maximè dilutiuſculi, nam citius crapulam ſenſerint, quàm qui meratiùs hauſerint. Si multum poturus eris Africanus docet in cibatu præmittas tres vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, & humiditates abſumentes, vinolentiam propulſabunt. Narrat Plutarchus Cheronæus apud Druſum Tyberij Cæſaris filium medicum fuiſſe, qui cùm bina ſenaúe amara amygdala eſitaret, in comeſtura bibendo ſuperabat omnes, qui iam deprehenſus, ijsque deinde priuatus decertare amplius nec pauxillum valuit. NEC incaſſum pumicis farina, ſi potor in bibendi certamine præſumat eam. Affert Theophraſtus periclitari, niſi vniuerſo potu impleatur. Sic Eudemum in vigeſimas ſecundas vices duraſſe, demum balneũ ingreſſum nil reieciſſe, ac ita cœnitaſſe vti ſi non bibiſſet, vi abſumente ſiccifica, & in cadum muſti bullientem coniecta, ſtatim in totum vini feruor ſedatur. AD auerruncandum quoque meri exitiũ antiquitus in cõpotationibus corollis floreis redimita capita ferebant.

Vnde Ouidius:

Ebrius in cinctis phylira conuiua capillis
Solet, & imprudens vtitur arte meri.

Et Valerius Martialis:

Pin-

Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Rationemque dicunt, quod nimia frigiditate cranium frigescat, vt vinolentiam, & eius vim extinguat. Vnde Dionysium legimus discumbentibus hederеam instituisse coronam, quæ insita frigidifica vi vini potentiam retūderet, nam ea contra crassantis ebrietatis impetum obsepit, calidum siquidem meri capitis poros patentiores reddit, frigidum enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. EST *& altera priscorum patrum cura, vt crapulosa extinguātur, vt lactucis cœnæ fine vescerentur, cùm insitam frigiditatem habeant maximam, nūc autem initio ea vtimur cœnæ ad conciliandam appetentiam. Vnde Martialis:*

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquam acrepulam nuncupare videtur, quod ebrietatem prohibeat. Vini autem postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ visa sunt, quomodo oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt cùm vinum liberaliùs hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos, & denique in mortē incidant: at eos aspernari & abhorrescere si voles, & Clitorius fons longè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas sinito dū emoriātur: ebrioso vinum admoueto, & pertedescet semperque oderit, nec amplius bibet, vel quamminime modestius degens. Mullum quoque vino suffocatū (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere, si à muliere, nunquàm eam concipere.

Fortasse

Fortasse ALIO *modo placebit, ut hac amplius degustent, idque docet Iarcas, ut in Apollinij uita demonstrat Philostratus: Obseruato ubi noctua niduletur, illius oua praeripias, elixata infanti incommessatione prabeto, semper inde uina perosuro.* SIC *è casa uite distillans aqua, multum potata sobrium facit, uti Democritus docuit. Scire autem*

Vinum an habeat ammixtam aquam,

Ex Democrito & Florentino condisces: Mala uel syluestria pyra uino immerge, si perfluitantia supernatauerint meri indicium, si merguntur, iam diluti. EX *Sotionis experimento: Paleã, arundinem, uel sarmentosum aliquod oleo illitum in dolium immittunt, extrahunt, & si aliqua haerent gutta aquam habet.* IN *calcem fundito, si calces diffundet aqua mixtione defraudatum, & conglutinans meracum est.* SIC *in linteũ si diffunditur: & praeterea multa extant. Si uerò mixtum displicuerit, ecce*

A vino aquam ſegregandi modus:

Cißibium paratum habeas, id est uas ex hedera torneturr, uel aliter conficiatur, uinum conijcies, & si qua mixta fuerit aqua breui tempore foras extillabit, quod contrarium antiquos omnes, & recentiores sensisse uideo: cui tum ratio, tum experiẽtia reclamat: nam cùm foraminulentum sit lignum, multisque interpateat rimulis, aqua humorũ omniũ subtilißima ex Aristotele foras effluet, quod corpulento magis referatur. EST & *alia segregandi ratio licijs uel penicillis ex goßipio, uel lino dolio immersis, ut supereminẽat, ab eo aqua secernitur. Sic uino iniecta spongia & expressa, plus aqua quam uini eijciet. Sic breui temporis processu*

Vinum

Vinum diuersè odoratum

Reddes: Ardenti aqua immergantur simplicia, cuiusmodi odoris quæsieris vinũ: nam aqua natura odorem illicò combibet, per colum traijcito, & defæcatum sinito vt considat, vino immisce, ab eo enim sapore nõ est dissimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc docetur

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim vas cereum effermabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intro delabitur fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore quod enim intro permeat percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem, secernitur. FIT *aliter vberiùs & celeriùs: Sabulonem fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper immoraberis, & lineo panno subiecti vasis ori, obtento colatur, donec salsamentum amiserit omne & dulcescet: multa vti vilia sileant. Nunc autem dicemus vtrum potuerit videri*

Anser iam viuus excoctus.

Sæpe enim lautis opiparisque mensis magnatibus apponuntur, sic inualuit gulæ luxus: cape conficiendi normam: Sit anas, vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, capite colloque relicto toto sit implumis corpore, sit hinc inde obuallatus igne, & circumseptus, non arctè, ne suffocetur fumo, néue igne torreatur citius, non largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui sal & mel adijcias, ibique lances elixatis malis sint plenæ, & tessalatim disco concisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculentior sit, & facilius decoquatur

ignem

ignē admoue, festinare nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumambulando & fugiendo præsepit ignis et iter includit, sic improbus aquam absorbendo compescitur, cor, cæteraque membra refrigerando, medicamēti vi laxat aluum, abstergit & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia continuo cerebrum, & cor humectato: vbi verò insania ferri & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum, remoue, conuiuis appone, euulsis semper partibus vociferantem vt ferè priùs commessatus quàm mortuus videatur.

Nec visu iniucunda

Murena eodem tempore frixa, elixa, tostaque *Erit: primo panni attritu eam excruciatā veru infigas, & elixas & frixas quas vis partes, ter, quater lineis obuoluas linteolis, insperso in vno pipere, in elixo petroselino, croco, menta, fœniculo, & passo contusis, aqua & sale, vel iusculo madeant, frixas oleo, ad ignem volui iubebis, fasciculi aspergine origani semper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta remoue, & optimum erit obsonium, epulaturis præbeto. At verò*

Ouum, vt hominis caput magnitudine superet, *Reddere tam ingens si vis, extat artificium, nec à naturali dignosci potest: Decem vel plura boleta, & albumina inuicem separabis, boleta leuiter commisceto, & in vesicam immittito, rotundamque ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam immittas, & cum bullis intumescere cernis, vel cum duritiem traxerint, exime, & albumina addito accommodando, vt in medio insideant, & iterum coqui sinas, sic corticibus enudatum habebis, quas sic effinges: Ouorum cortices albas & elotas conteres, vt in tenuißimum puluisculum*

volent

volent, forti aceto, vel distillato emacerari sinito, dum mollescant: nam si ouum in aceto diutiùs fuerit appositum, cortex eius dissoluitur, et tenerescit, vt facilè, per strictum os phialæ possit immitti, vbi fuerit intromissum clara aqua in pristinam reddit duritiem; vt demirari contingat. Cortices cum vnguenti formam præ se tulerint dissolutæ, penicillo aliquo, super excoctum ouum corticem inducas, & clara durescit aqua, tunc verum, & naturale habebis ouum. Si vis autem vt

Pisces charta frigantur:

Ex charta simplici frixorium vas efformato, ibi oleum & pisces ardentibus prunis, quibus flammæ desint, imponantur, & citiùs, & commodiùs expediet. Nec superpondij modò addere pigeat, quod fortassè scisse non obfuerit. SI vis dissecta caro iterũ coalescat: Symphyti, quod vulgò consolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosæ, vnà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè coniungentur, vt incisuræ non videantur. Nec inferior vis petrea simphyto inest, quòd summè glutinet, sic quoque de holosteo fertur. SI chalybis frustulum inyciatur ignitum in deplumatum, & exinanitum pullum, & tegatur, ne calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamen bonũ erit. SIC pipionem exossum reddes. Si exenteratum acri aceto per naturalem diem sines, bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel assabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi possint. SIC oua viuæ calci obruta, aqua expersa decoquũtur. SI friabilem gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo, & maximam accipiet teneritudinem, quòd Aristionis coquus dum Her

H culi

culi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attulisset, admiratus Aristio citam teneritatem, è durioribus periculum cœpit, & verum reperit. LIRAE chordæ minutatim concisæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur. ET leporis excoctum, et congelatum sanguinem in puluerem versum, super carnem inspargendo, sanguinosa videbitur caro, vt nauseabundus eycias: & multa, quæ gulosis relinquimus. Sat sit tantum debacchatum esse.

De Mechanicis quibusdam experimentis.

CAP. XIIII.

QVædam extant non spernendæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamento secreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, vt omne liber hic suboleat. Extat & artificium, quod aliquibus

Draco volans

Vel Cometæ sidus dicitur, cuius talis sit constructio: E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenientibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, montis, vel altioris loci fastigio, æqualibus & vniformibus ventis credenda, non validis ne dirumpatur machina, nec leuibus, si vndique silebit aura, nam eam non sublimat, ventorumque segnities irritum faciat laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè, quod efficit funis tractus è capite vno, ex altero

altero longa cauda, quam è restibus effinges æquidistantibus, & papyris passim religatis, sic leui tractu immissa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed validè impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, vbi paululum fuerit eleuatum (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, vt cometa videatur. Sclopum alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & cum in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, statimque velum petens, ignem ori admouet, maximoque tonitru, in plures machina dissilit partes, & ad terram procumbit. Aelurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immissas auscultat voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonam pacto, & homo volare possit, ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactare assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirum putauerit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentum esse, atque fecisse traditur: plerique enim nobilium Græcorum, & Fauorinus Philosophus memoriarum veterum exequentissimus, affirmatissimè scripserunt, simulachrũ columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa, atque occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Ouum in aëre ascendat:

Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio mense eum accipimus; (alio enim tempore, vt æstate & autumno, verus ros non est, vt physicis constat ratio-

nibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat facilius eleuabitur. Altera quoque remanet ludicra subtilitas, vt tres

Schedulæ non tactæ situm permutent,

Quod illud penitus ignorãti, fieri non potest, quin mirabile videatur: Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro, vel linteis, seque mutuo æquali superent longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuersique situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non est, qui non putet, à dæmonibus factum, sed aliundè nõ euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur in reuoluendo remanent. Quorundam fuit error, qui verborum vi euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de Oraculo responsa præbebant, nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusque propitiari, sin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experientijs fidem permutare, cùm habitum in credendo effecerint. Est quoque artificium aliud, vt

Candela ardens sub aqua deferatur,

Talique paratur arte: Longum habeto vas, & capacitatis non incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela insideat immobilis, & inuerso vase lumen fundum feriat, sic totum aquis penitus immergas nec subintrabit aqua, cum aëre repleatur, & sub aquis ardebit multum, secundum vasis capacitatem. Nec admirationis minus extat experimentũ, cùm voles, vt

vas

Vas inuersum aquam hauriat,

Quod sic efficies: Longißimi colli paretur vas, & quò longiùs, eò mirabiliùs, vitreum verò, & pellucidum, vt ascendentem inspicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illico, ne frigescat inuerso ore aquam tāgat, & intrò totam absorbeat. Sic naturæ rerum exploratores Solis radijs aquam hauriri, & absorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur scaturigo: nec leuia insurgunt hinc artificia in spiritalibus mechanicis, vt tradit Hieron, sed vti ab hoc proposito aliena, aliò transferatur. Simile quoque à Victruuio de ventorum ortu affertur; nunc verò in domesticum peragrauit vsum. Sic enim

Vas ventum proijciens,

Confici potest, si fiat æolipila ærea, vel rei alterius, sit caua, & rotunda, & in ventre punctū habeat angustißimum, quo aqua infunditur, et si fors arduum fuerit, priori vtere experimento, si ad ignem accedens inferuescit, cumque nullum habeat spiramentum, maximum inde eijcit spiritum, sed vapidæ craßitudinis humectum. Nunc ad alia transire liceat. FVNIS *si manibus conuoluatur, vt se inuicem secet, leui brachij tractu rumpitur, & absque eo difficilè.* SIC *pugno later erectus percussus aliquantulum, vel marmor, in plures dißilit partes, nec minus, ex fluminum volutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur.* ET *leui secatur pomum ictu, si cultrum capite percusseris, illudq; parum secet.* SI *in hordeo inuestigaueris, syluestris auenæ aristulam reperies nigram, & obtortam, locustæ pedibus similem, si eam paginæ cum cera liga-*

ueris, mollisque aqua aspergine disseminaueris guttulas, ubi humidum senserit distorquebitur, ut liræ neruus, & erigitur charta, nec minus nummus styli acie uolitabit.

De mulierum cosmetica:

CAP. XV.

INter cætera circunferũtur, et expetuntur maximè experimenta, quæ muliebribus dehonestamentis, et speciei conferunt, multumque referre aiunt, nos ne alibi quærantur, hîc scribere decreuimus. Primò autẽ

Capillos tingere

Docemus, flauos, nigros, aureos, cuiusque placuerit coloris: Flauos enim reddes multùm mellis oleo, & uitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sarmentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco, & cumino, si sæpius capillos laueris: maximè flauescent, aurique colorem imitabuntur. Nigricabunt ualde corticum ficus, galla, elates, rubi, cupreßi, & similium lixiuio. HOC *tamen commodè tinges modo, barbam, & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumque leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua.* SIC *nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eleuabis. At quia sæpe accidit, uel locus pilorum multitudine deturpetur, uel glaber fiat, talia accipias*

Psilothra,

Quibus perlitus locus glabrescit illico, & diutißimè

partes

partes omnes pube immunes seruari possunt. Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis, auripigmenti tertio, fortiq́ue lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella verò iubet ranam luridam in aquam coquere, vsque dum ad tertiam partem decoxeris, eaq́ue corpus vngere, si quod glabrum facere voles. Sunt & infinita, vti hèderæ, & vitium lachrima, quæ veluti gummi est, & psilothri effectum habent. Sed illud vt commodum satisfaciet. ET si nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitus erues illitu: Vti formicarum ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psyllij seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, vt ne vestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos scito nasci

Si velis: combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & in manus palma, quibus & addere ritè poteris auellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascendi vis destruitur, vel prodeunt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Si vero

Oculorum colorem permutare

Pueris velis, sic id assequeris: Putaminum coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Plæraque extant experimenta, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, respondeant. Nunc

Genarum liuorem abstergere

Sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menstrua patiuntur: Locus illinatur cerussa, fabarum puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis. Quædam sunt quoque

Smegmata mulierum,

Quæ nitorem, & leuorem faciebus inducunt. Vti mica panis in caprinum lac serum iniecta, extillata inde aqua faciem penicillabis, mirum admodũ ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandum valet: Nec minus asininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideo non temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingentas semper secum asinas ducebat, ac balnearum solia lacte illo corpus totum macerabat. Vbi sic inalbueris,

Roseum faciei colorem conciliare

Poteris sic leniter, & fucum facies, qui non detegitur, omnesq́ artificiosa simulatione deludes: nã clara aqua puniceas reddes genas, diu, multumq́ perdurante colore, eoque rutilantior fuerit locus, quò magis aqua laueris, et panno perfricaueris: Ex Cardamomo, vel quæ pharmocopolæ paradisi grana dicunt, cubebis, garyophylis, brasili rasura, & ardenti aqua sæpius extillata (vbi aliquantulùm fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua sæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu vrticam ebullies aqua, sæpeq́ corpus laueris coloratum, et roseo colore insignitũ reddet, si id diu cõtinuabis. SIC *autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, brasili rasura tritetur, aquáue perfusa omnia Soli exiccentur, ijs madeat bõbax, quo labia et gingiuas perfricabis. Si autem*

Aquæ ad faciem magonizandam,

Et accommodandam quæruntur, si fors fuerit res cordi, vt leuore splendeat, oui albumina coquătur & durescant, ijs aquam extillabis, eritque vsui apta, sic rosmarini, fabæque florum & limonum succo. HÆC *autem aqua omnium præstantißima, solertique cura excogitata: Talcum in minutißimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam inmittes copiam, & operculato ne fugiant: nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquũt, vbi omne vorasse noueris cum testis tusas vitreo accom modabis organo, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuo vasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius ad capillos fuerit. Sed*

Furfures à facie abstergere

Sic poterunt mulieres: Vaccinum, hircinum, & caprinum fel cum vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emendat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia,

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarũ & buccinarum testis crematis, nunc autem cito poteris vti combusti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, sepiarum testis, ceruino cornu, & ijs similibus, quorum vnumquodque ritè expolit & abstergit. Sic cocci granulis, si purpura perfricabis. Omnium tamen optimè sulphuris oleo, nam expolit, leuigat, & maculas propul sat omnes. Fit quoque aluminis & salis aqua extillata

lata. Possumus &

Mamillarum incrementum prohibere,

Si volumus: Contundatur cicuta, eiusq; magmata cum aceto virginum vberibus imponantur, & sic coërcet, vt crescere non patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tempore. Molles autem & relaxatas sic coërces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, masliche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorare oportet, & sinito illic esse: si parum fuerit efficax opus innouato. Iuuant & ad hoc mespili ossa immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba, ouique immisceas alborem, nec desit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: Vel combustum ceruinũ cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanũ, masticha, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. SED *quærens Naturæ ostiũ restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuißimè, quibus garyophyllorum pulueris parũ admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur.* VEL *sic meretricium & popularium restringes & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plantagine, hippocistide, balaustis, lentisco, simphyto maiori minorique, cupreßi*

nuci-

nucibus, uuarum acinis, glandium costis, vel cauo illo quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino vel aceto decocta sint, & sæpe madeat vulua, coarctatur & supprimitur valde. Vel hæc in puluerem redacta, intro per arundinem traijciantur, vel ijs suffimenta substituantur. AT *si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pillulas constitues pacto: Alumen combustum, mastiche, adiecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuissimum redigātur puluisculum, vt fere tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas vbi coëgeris, digitis comprimito, & tenuem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenæi loco accommodetur, vbi prius fuerit rupta, senis quibúsue horis immutando, pluuiali vel cisternina semper aqua fouendo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inducunt, quæ contactæ sanguinis inducunt profluuium, vt ferè dignosci nequeat. Hirudine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem mouent, vbi prius prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, vt*

Facies fucata pallescat,

Et dignoscere quæris magonizatā faciem, sic fiat: Crocum dentibus commanducabis, & ore propius mulieri inter alloquendo apposito, flatus deturpat faciem, & subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

Sæpeque mulieres fallit: Iuglandis calloso, herbidoque putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarissima eliciatur aqua, qua si facies

vel

vel manus maduerint, nigreſcunt paulatim vt Aethiopes videantur, quod ſi abijcere & priſtinæ albedini reſtituere vis: Acetum, limonis ſuccum, & colophoniam extillabis, talisq́; lotura nigrum illud abijcit & propulſat.

De muliebribus quibuſdam remedijs

CAP. XVI.

QVædam prædictis ſuccedunt experimenta, expetibilia multum, cùm ſæpe accidant & vſu veniant, & ſi aliquibus inhoneſta & non ſcribenda videbuntur, latè quærat medicorum libros, vt nil aliud ferè tractent, id autem vtilitatis hoc affert caput, quod ſi ea dubia aliquibus videbuntur, hæc experientia ſelecta ſcripſimus. Primò autem

Venereis in caſtris militare.

Si quis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bulbis: omnes enim Venerem ſtimulant. Vnde Martialis.

Cum ſit anus coniux, cùm ſint tibi mortua membra:
Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes.
Columella item in hortulo:
Quæq́ue viros acuunt, armantq́ue puellas
Iam Megaris veniant genitalia ſemina bulbi.

Sic eruca largè ſumpta, cicer, cæpæ, paſtinaca, aniſum, coriandrum, pinearum nucum nuclei, inter hos ſatyrion largè mouet ſemẽ, & fortiùs venerea in re obſtat, & mulieribus libido acriùs excitatur, venerisq́ue vrticæ ſunt. Siq́ue nobis eſſet herba illa, quam Indus attulerat (cuius meminit Theophraſtus) vt non ſolùm edẽtibus, ſed tangentibus iam genitalibus adeò vis increſcere, vt valerent quoties coire vellent, & qui ea vſi

fuerant

fuerant duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimum coitum peruenisse affirmat, vt tandem guttatim esset spermatis emissio, & in sanguinem deueniret. Vnde si ex omnibus vel aliquibus Venerem vis ciere, tali remedio vtere: Satyrij sumito radices, pineaque nucis nucleos, anisum et erucam, & aquali certent pondere, scincorum medietas, moschi parum, sic electo & despumato melle conficiantur, nec remouendum passerum cerebrum, ornoglossum, syluestris eruca, & ijs similia. Si quis autem certando vellet mulieris semen mouere, coli glandem, mosci, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei ben aspergine irrigato, vel horum vnum: coëuntes enim largè mouent. Vterque autem sic delectabitur, longum piper, piretrũ, galanga contundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoque vtantur. At

Veneris desideria obtundere

Contrà sic poteris: Rutam commanducato & caphurã: destruit enim flatum quo erigitur virga: vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet Venerem, & si substernatur, bibatur vel manducetur semen desiccat. Vnde matronæ in Thermophorijs Atheniensium folijs ijs cubitus sibi substernebant, nec minus lactuca, quibus continuo comeditur coëundi adimit facultatem: ideo Pythagoras vocabat εὐνοῦχον, *quod verborum inuolucris innuunt quoque Poëtæ, Callimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comedisset, ab apro interemptum, atq; à Venere sub lactuca conditũ, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elanguescat, & impotentes viri ad concumbendum fiant.* VALET *ad conceptionem leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi*

ver

vero conceperit ab his omnibus cauere debet, nam conceptum destruere possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim semen corrumpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit etiam adiecto coagulo, immo si mammis accesserit, nec densari lac patitur. Crocum concipiendi vim maximè amolitur. Salicis decoctum si ieiunè bibatur, sterilem reddit, cùm ocyßimè salicta suum deperdat semen, vt in araneam prius abeat, quàm maturitatem sentiat. Vnde Homerus frugiperdam appellat

Κλήτροισ ἀίγαροικαί ἴτεα ὠλεσικάρποι.

Sic mulæ vngulæ fumigium, vrina, sudor, aqua, qua ferrum extinguunt fabri, hæc omnia post menstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipuè obest eis, cùm se nimium motitarit, post cum viro congressum, nam cùm retinere nequeat genitale semen infusum, irritum foras prolabitur, & resilit, quod fortasse erat coalitum: Vti psaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cùm semen nõ conceptura retinere nollet, ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terrã dißiliens, ac genitura exacta ad terram eius defluebat semen. Superstitiosi alij septenarij numeri virtuti fortasse pythagorizantes, & occultæ proprietati ascripserũt: cum modò Hippocrates septies dixisset, id tamen falsum coarguitur, cum ocyùs, & tardiùs defluat, quod si magis saltauerit, scito minus concepturam. Sabinæ succo hausto, ruta, scammonio pessu instar vuluæ indito, suffitus opoponacis, galbani, & viui sulphuris. Inter hæc nigro (quem vocant) sapone prolita gallinæ penna, vuluæ admota, nam illicò abortum parit. Hæc omnia sunt maximè præcauenda, nam prægnantibus obesse solent.

De elichnijs, eorumque præstigijs, & quomodo homines equinis, aliorúmve animalium capitibus videantur. CAP. XVII.

DIV multúmque cogitaui, vtrùm antiquis arcana huiusmodi ignorarentur, an veritati responderent, quæ de eis dicuntur, & ab impostoribus promittuntur, nec parùm gauisus sum, cùm inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præsertim Anaxilao, Plinianæ assertioni fidem adhibendo: nec parum in his inueniendis desudauimus ad explendam nostram historiam, nec ab re fuerit eorũ commeminisse, & in medium afferre, experientiæ accommodando: ijs primò assuescat operator, ad alia paulatim deueniens: docenturque primò quomodo videri possit omne, &

Coloratum cubiculum,

Sed maximè id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, superetur q; è lampade color emanans, & frustretur illusio, si die fuerit, claudantur fenestræ, ne aliquod lumen irrumpens præstigium destruat. VIRIDE autem sic videbis: Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranseuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum cõducit) oleo, vel omni quo viuit humido, immisceatur ærugo, vnà ritè terãtur, vt humor fiat viridis, lichnus ex linteo coloris eiusdem, vel è goßipio paretur vncto, lampade in illa peruratur, oppositum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus ostentat.

NIGRVM autem omne si videre desiderabis: atramentum immisce omni, fuliginem vel simile: melius autem è sepijs immissum atramentum, nam lucernis admo-

admotum, si accenditur atra lucet flamma. Sic Anaxilaum lusisse fertur, sæpe enim ex atramento sepiæ astantes æthiopes reddebat & nigros. FLAVVM *si teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculum, flaua lampade, croceum conspicies omne.* VIRIDE *partim, flauum partim, & nigrum si præoptabis, hæc insimul permisceto: vti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida, id est lucernæ stupã, in sepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarum rerum inspersionem. At*

Domum argenteam & luminosam videre.

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium vel sparteum inficies, & si poteris oleo permisceto, sic argentea colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentiũ seriem, ne cupidos legentiũ animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris,

Sic faciliter opus exequeris: Vitreo ampli oris cratêre, vetus valdè infundas vinum vel græcum, intus sal inijce, quantum pugno quis capere posset, flagrantibus impone carbonibus sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tunc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, vt sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fucinis euenit vbi campanæ cõflantur, & metallica, tam enim opertũ omne diro visitur colore, vt demirari contingat,

tingat labia squallore perfusa, punicea, in liuidum & nigrum commeātia, ACCENSVM *quoque sulphur astantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idē. Sic quoque Anaxilaum philosophum ludere solitum esse comperimus: sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferens, cōuiuis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dum Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat vultus. Si quodammodo fieri posset, vt*

Astantes sine capitibus videantur:

Auripigmentum subtilißimè tritum noua olla ex oleo sinas ebullire, nec ab re fuerit si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus & manibus videbūtur, oculos digitis cōprimendo dum candela accenditur, idque paulisper videbis vt fieri poterit. Si vis autem, vt

Equina vel asinina videantur astantium capita,

Difficile aggrederis opus: vincat tamen operis sedulitas rei difficultatē: Equo abscinde caput vel asino, non mortuo, ne languida sit virtus, eiusdemq; capacitatis fictilem fabricato ollam, oleo plenam, suique pinguedine, vt supereminea t: os operculato, tenacique munias luto, ignem subde lentum, vt planè bulliens tribus seruetur diebus oleum, elixataq; caro in oleum currat, vt nuda spectentur ossa, pila tundito puluisque oleo permisceatur, quibus astantium capita perungantur: similiter in lampadibus stupei funiculi in medio statuantur, nec propè, nec longè vt res postulat, & monstruoso spectaberis vultu. Ex ijs multa discas componere: satis enim

I dixisse

dixisse videor, si diligens fuerit intuitor. Ex *humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, sic varijs animalium capitibus, munstrosiora reddes corpora, si ijs accensis licijs illustretur domus quod fido claude pectori, nam vti arcana ab antiquis celabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis.* ALITER *tamen docet Anaxilaus, nec irritè: Equorum virus à coitu accipitur, nouisque lampadibus ellychnijs accensum, hominum capita, equina visui monstrificè repræsentat: de asinis sic quoque proditur.* SIC *illud quod apriam vocant in suibus cùm subant: acceptum enim & accensum idem præstat.* SIC *animalium reliquorum auricularibus accensis sordibus.* SI *illud perures, quod dicemus sperma, eoque spectatorum facies perunxeris, eorundem animalium conspicies capita, serua. Nec dissimili modo, sic*

Vuæ plenum domicilium videre

Poteris, & omnes vuarum illusione decipientur: Cùm deflorescere iam incipiet vua, vas puro plenum oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde conuellat ventus feriat, illud Sol, operculũ gypsato & pelliculato, relicto tamen foramine quò petiolus intromittatur, ita immorari finito: vbi perfectam receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expressusque humor seruatur in oleo, soli diebus paucis, lucernis demum accensum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circũuallari videberis, vbi fortasse arbores prorsus carent frondibus: In alijs verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præstari posse.

De

De multis lampadum experientijs.

CAP. XVIII.

IAM aliquas lampadum experientias supereſſe video, quas licet viſu non tam iucundas & mirabiles vt res poſtularet, ne quid omiſiſſe videremur, recenſere cenſuimus. Has nec ocioſum vel inutile fuerit primæ addere ſeriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet:

Linteum fiat licium, cuius meditullio anguis ſenecta, ac leniter infractum Sal accommodetur, alicui ſuccendendum præbeto ex oleo, nam flammam ſentiens ſal diſsiliet, anguina pellis diſtorquetur, cùm coquitur, vt timorem incutiat, pueris: ſic canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum ſimul oleo ſi accendes, commouentur, innatam etiamnùm fugientia ſimultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant:

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto elychnio, ac accenſo in lacuum ripis, ſtatim ranas omnes ſilere. Africanus autem naturaliùs & certiùs in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucerna: nam ſi accenſum poſueris in ipſam, obſtreperæ omnes ranæ ſtatim conticeſcunt. Solent impoſtores perforato pariete ranam immittere, inde charta cooperiũt, & in ea coruum depingunt, accenſa extrà face, vel admoto igne, incaleſcens rana coaxat vt corui voces imitetur, ſic depictum coruum crocitantem oſtendunt. Fit quoque

Licium, quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur:

E caphura aquam exugito, vitreis chymiſtarum vaſis,

& ritè luto fabricentur spiramenta ne in spiritus euolet, tali aqua intus perunge manus, & super flammam arctans pugnum comburitur validè, si aperitur debilitatur lumen. Fit quoque hoc modo

Lumen, quo astra vagari videantur,

Sunt qui testudinem vel centauream perurunt, eiusque flammæ fumo spectant stellas sic vagantes, ac loco dimoueri videantur vndique per cælum, id quod non ab eo solùm, sed à rei omnis euenit fumo, craßioris enim existens diaphonitatis, mobilisq́; imaginis forma à loco ipso variari videbitur: ideoque fallitur visus, ac moueri putabit. Quòd si id mirabiliùs videri expetitur, ignem cælato, vt spectantem lateat, & pertranseũtes radij refrangantur, hinc multa ingeniosus aucupari poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum excipiet. Simile aliud cape

Lumen, quo homines gigantũ forma spectẽtur:

Aliqui solani speciem, quam alchachegni vocant Arabes, delphini pinguedine conficiunt, vnguento macerari colligique in pastillos curant, & vaccini stercoris flamma perurunt debili, atque è regione aduersantes, maiori homini forma visuntur, quod maximè euenit, si spectantes decliui, spectati loco morentur altiori, vt pertingẽs radius hominis caput summa feriat tecti laquearia, eodemque spectentur angulo, vt eiusdem videatur altitudinis, quod adiuuatur medij crassitie. Sic sæpe noctu in crepusculis dubio sub Lunæ lumine vel sub nube latitãte, accidit in nemoribus, vbi lupi, & animalia cætera montium nemorumque altitudinem superantes videntur, vt phantasmata putent. Et homines præambulantes viatoribus, luce sub modi-

ca pe-

ea pedibus terram, capite astra pertingere videntur, montium maximè ascensu, & cum propè sint miliario ferè distare creduntur, tandiu metum sub pectore seruantes, quandiu Sol adueniens illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, manè autem erat, priusquam diluculasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectam nō attingebat: nautæ gigantum staturæ similis videretur, eminentiori eram loco, & cimbæ gubernator se tam magnū portare onus inficiabatur, pectusque cruce muniens clamantem me dereliquit, dumque causam excogitarem, ita id mihi & voluptati fuit.

De arte, qua venena præcaueri possint.

CAP. XIX.

N*Ostrum igitur vt exequamur institutum opus, iam ea tradere remedia fuerit oportunū, quæ exitialibus medentur venenis, cùm ab iniquis sic fieri soleant, ineuitabilē aliquando inducant perniciem. Hinc quisque præcaueri ab eis poterit, nam irritum semper eorum faciunt virus, nec effectus respondere sinunt: diutina enim experientia vera nouimus. Eorum nos aliqua pertractabimus, quæ quanquā haud vana, non tamen aliquid operabuntur, nisi & docta artificum manu tractentur, nec paruam operantibus noxam inferre solent. Natura vti vniuersalia, sic particularia instituit venena. Enecat Pardalianches aconitum pardos & pantheras, & idem Thelyphonum Theophrastus vocat, quòd scorpiones stupidos reddat, eosque obtorpescere faciat, supra radicē admotum, cynoctonon, & lycoctonum canibus & lupis car-*

nibus obiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est omnibus perspicuum. Sed hæc omittantur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

Pessimam, sic faciunt: Rubetam illam accipiunt quæ in vepribus viuit, ac veluti tuberculis dorsum exasperat, quam bufonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoque erit magis lethifera, quanto in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, syluis & arundinetis, multum enim venenis ijs infamis est, eam oblongum in sacculum immittunt, & salem, qui magnitudinem indicæ nucis impleat, manibus hinc inde captans validè exagitabit multum, dum emoriatur: inde salem exitiosum retinens bufonis virus seruant. VEL *Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidium infimo detinent, salem seruatum esculentis eliquant, qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinem inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, talique madens linteus aqua, vel omne nudam carnem contingens, sæuißimam induit plagam. Hæc tamen talis erit veneni*

Antidotus.

Sumito antequam florescat foliorum hiperici florentiũ, quantum manibus capi poßint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tum calentis aquæ balneo per diem immorari sinito, ac stramine prælo succum exprimito, expressumque eodem seruato vase, & iugem operam impendas, & cùm flores deprompserit & semẽ pepererit, tria hæc misceas: et vbi inferbuerit igni, scorpiones centum proijcito, viperam, & rubetum detracto

tracto capite & cruribus, id sub æstum caniculæ, igni detrahe, & operculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormētillæ, & reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, et smaragdi puluerati pusillum, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum, inde per colū traijcito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & ilicò ferarum omnium ictus facit irritos, vnde in ijs, & inferiùs scribendis nō aliud præsentius exhiberi poterit remediū. Si quoque

Leprosum hominem reddere

Possunt: Leprosi sanguis vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eoq́ue gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbebūtur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagiosis considerant. Vel ALITER: *Cantharides capiunt, amianthū lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiuntur, vt linimentum imitentur, & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationem, & lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & si atrociùs quærunt, vt pertinaciùs operentur, humanum adiungunt sudorem ex alis rufi viri & cholerici, aconiti succos, bufonum virus, vel cōsimile, breui lethiferam inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit succo, virulentos & insanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima*

Antidotus

Ad elephantiasin: Panis è clibano calidus infundatur

endiuiæ, lupulorũ, & absinthij succo, aceti, & sulphuris in aceto infusi & exiccati tantumdem, & in eo sesquisexta succi pars eupatorij, galegæ, id est rutæ capraria, viperæ carnium pares portiones, aristolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum sexta, seminis eiusdem dimidium, & theriacæ par pondus conijcito, hellebori, & scammonij pusillum: omnia remisceto, & igni apponito dum euolet humidum, ad vsum reponitur, tribus semper diebus sumatur. Si quid verò cuti remanserit hoc vtêris linemento. Viperarum adipem habeto, seui hircini dimidium, vrsi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tãtumdem, viui sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum strigmentosum fiat, inde cera linimentũ effingito, & alternis diebus inungatur, dum pustularum squamæ decidant. Si optant homines

Dementes reddere, vt facilè alienentur,

Faciliter efficiunt vino, quod sic constat: Mandragoræ radices accipiunt, & in mustum adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculum indatur aptoq́ue loco tribus seruetur mensibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus somno mente capitur, vt per diem non parum deliret: at post somnum soluitur dementia, nec malum defert multũ, multumq́ue fuerit voluptuosum videre: periclitamini. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur, Ita tamen vt dicemus sæuius dementant: E menstruorum profluuio sanguinẽ capiunt fœminarũ, perniciosior est tamen biliosarum & sterilium, potiorem retinet in se vim, cùm syluestris cati cerebro remiscent, integram sinunt cum sua nocte diem, vitreis inde

vasis aquam eliciunt, & poculentis immiscēt, & tandiu insaniet, quandiu perniciosum destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt sopitam rabiem excitare. Vel sic: Muris cerebrũ, cati, vrsi, canis spuma, & vespertilionis optimè cum mirra aliquo remixta vase fimo obruunt, & exaggerãt octo dierum spatio; per destillationem aquam extrahunt qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine, vti

Hecticè corripiatur

Si volunt, aquam ex his præbent: Plumbũ in tenuem vertunt puluerem, vel in calcem, & cum sale acetum per acre fundunt, aquam igne stillatim capiũt, cuius in mense cyathum exhibent, idq́ue sexies innouant, et hectica eum inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbum, sic faciunt: Cerussam, æruginem, litargyrium, & minium, singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogenda, vitreo in vase ponunt, quo fimo quadraginta immoretur diebus, extrahũt: deinde hominis sudorem remiscent, & esui morituro præbent, sic diuturno languore, & in longuam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est

Antidotus,

Sic illicò morbus deprahenditur: Si inglycyrrhiza decocto scammonij pusillum in puluerem redactum hauritur, liberat illico egrotum. Si venenum præcisserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo

plo è sarmentitio cinere confecto remisceto, & primo mense septem diebus cyatus sumatur, vndecim secundo, quatuordecim verò tertio, vsque ad sextum: et veneni extinguit vim. Maciē verò sic pelles: Aquā haurito ex herba personatia cū remixtione nucleorū pinearū, diebus singulis ante prandiū, donec sanitati fueris restitutus. Conantur quoque miruminmodum

Mortem fotu allicere, & aliter dolosè

Cùm eis vti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum styrace commixtas, & cubiculo in aliquo suffumigatas lethalem afferre odorem? SIC *verò tutus fies: Cæpam habeto candidam, quam excaua, vt excipiendis pulueribus sit apta, intus conyciuntur aloës partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiscat, inde ollæ inditur, & acetum infunditur acre cū mellis dimidio, aquæ sesculplum, è rufi iuuenis stercore, & tantundem rosmarini coronary, ollam operculo & luto stipato, clibano per diei quadrantem calidis inferuescat ignibus, & prius quàm refrixerit, fimo quinque mensibus exaggerato, eximito demum, & per colum traycito lineo panno, & seruato, si vini maluatici cyatho guttulas absumes tribus diebus liberat: si illicò succurris, semel tantum sufficiet exhibita.* ALIA *autem sic parant venena: Rubetum cum aspide maximè virulento, vipereoque scatente veneno plumbeo condunt organo, quo aptius extrahi poßit aqua, inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ita excandescant: intus euforbium & christalli immittunt spumam in tenues pulueres, inde leues subyciunt prunas, paulatim aquam distillendo detrahunt, plumba seruant pyxide,*

cuius

cuius si quotidie exhibent guttulam, in mense necat, sensim corpore tabescente, magis vel minus vt illius erit natura qui venenum hauserit. Oportet autem aquæ dum eliciuntur cauere, pernicialem enim & strangulantem halitum eructant, & respirando noxius extrahitur aër ille, quibus succurres antidotis, quas suprà diximus. DOLO autem necandi experimenta multa sunt: vnde ignorantes sæpe necantur homines, vt autem ab ijs præcauere discant, apponemus aliqua: Aeneo vase intus stanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim est virulentiæ, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostium post coitum absterseris breui interit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus. Surdi aspidis sputum illicò necat, & marini canis fel. FIT & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias, inde lentum supra admouent ignem, paulatimque decoquunt: orti enim vapores & virus, quod cructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit. EST & apud eos cautius interficiendi modus: Equorum è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebusque alijs permixtæ esui præbētur, quas dū digerere tentat, ventriculi, & intestinorum hærent plicaturis, & putrefiunt, & cautè longo occidunt tempore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dum paulatim in alimoniā conuertatur: vti de puella dicitur Alexādro missa, & de gallinis hyosciamo, & de coturnicibus vere-

veretro de pastis, nec dignosci potest. Hæc narrasse sufficiant. ID tamen mirè occurit, dum hæc agerem. Rubetæ lapidem arte quadam electum, si quis cum veneno glutierit, innoxium ab eo seruat: circuit enim cum veneno eiusque vires hebetat, inefficaces & irritas reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cuius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur ardenti, & aliquando verberibus aëris paulatim excruciatur, dumque ipsi feriãdo relaxant se, capitis onus ex ore deponunt, hoc è medij foramine in subiectum vas dilabitur, alioqui ea est alijs inuidissima natura, vt lapidem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potiùs est quàm lapis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum, & probatur sic: Buffoni admouetur, hic eleuatur contra illud, & si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis experitur.

De soporiferis medicamentis.

CAP. XX.

NEC minus inter arcana reuoluuntur somnifera experimenta, maximaque sunt apud eos existimationis, qui periclitandis experiendisque rerum virtutibus operam impendunt, leniendo per somnos aliquorum dolores: nunc omnes ferè abutũtur, vt onusti cibo vinoque profundiori somno sopiantur: è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ veritati nobis propiora visa sunt, vt ea noscere & componere discant. Principio ea sunt consideranda quæ somnos accersunt, vti papauer, hyoscyamus, methella nux, mandragora, & ijs similia: & si possunt nidore abhorreri, styrace, moscho, alijsque immisceantur odoribus, si comes-

comessenda vel haurienda fuerint, liquida crassaq; con ficito, & quomodo poßint fotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent. Vnde quis

Somnos conciliare

Si voluerit, sic poterit. E recenti opio, nudisque allij capitibus aquam vitreis vasis stillatim accipias, alijs permisceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa: potionato enim illico medicamento caput vaporibus oppletur, vt in soporē cadat. Nec minus operabitur, mandragoræ aqua, ferventi extracta aqua balneo, nec potator nidore offendatur. ALIVD *ad somnos violentius ex his fit: Opium paretur electum, cum methella nucis æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissoluātur lactucæ succo, præstantiùs autem aqua, sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet: inde vasis distillationis aptis accommodato. Vbi autem occipiet fervere, aquam elicito, fæces servato, calidisque cinerib⁹ exiccato, vt in tenuem vertas pulverē cribro excutiente, dulce aqua deinde lixivium, acre cōficito, inde omnis igne vapor euolet residens, cùm priùs reservata immisceatur aqua, & esui vel potui accommodetur, non eadem, sed pauciori quantitate, quàm quæ supposita est, abundè & sumpsisse, nec aliquibus exhibeatur, nisi magna neceßitas vrget.* VEL *mandragoræ aqua, opium, & papaveris semen cum allio, vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus quod fabæ magnitudinē æquet, satis est sumpsisse. Fit quoq; sic ex omnibus*

Pomum somnificum,

Quod constat ex his: Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami seminibus, vini fæcibus, quibus moschum adijciatur, vt odore illectum olitorem feriat: in pilas

con-

conglobato, quantum pugno quis prehendat, hoc sæpius odorando, lumina somno demulcet ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustra conātur, varia enim sunt hominum temperies: qui verò affectarit, similibus periculum captato, paremque operam impendendo, inops fruaris. Ad retundendā eorum sæuitiem, satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto vel distillato tempora, nasum, et testiculos perunges, vt eorū vi somnos propellant ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorū nec veræ sciri causæ possunt, nec semper experientiæ respondent. CAP. XXI.

OPeræprecium me facturum existimaui, si multa, quæ supersunt experimēta, auditu mirabilia visuque descripsero, eoque fuerint mirabiliora, quò causæ cognitio, minimè haberi possit: vbi certò scio me insciolorum ignominiam incidere, cùm ferè fieri non posse videantur, nec ita facile respondeant experientiæ. Nos vti à veteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adijcimus, vt veritatis aliquantulum habeant. Sed ne quispiam fortasse minimè credendum nostris sermonibus arbitretur, optarim quidem (id quod istis præstabilius esset) laboris primum munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dum experientiam nanciscantur: dispersa vndiquè dicta decerpant, vsui accommodent, ac exploratorum dictis sedulas adhibeant aures: maiora enim & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autem apponamus: sic possumus

Mulieribus lotium compescere.

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidam, quo

quo nil in mari execrabilius esse authores scribunt, mira operans multa: inter hæc id retinet, si mentem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac mejet vetula, ilicò ibi aculeum defigens vt totum abscondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus; & extemplò mejet, sic vetulis sæpe iuuenes vrinam retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Conuiuæ ne accumbentes edant,

Sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam: Acum habeas illam, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciuntur, ac sæpe eos perforauerint, clàm cœnæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, vt accumbētes potius cœna tedeat, quàm edendi vel sedendi voluntas insit: detrahe vbi eos aliquantulùm irriseris. NEC *tamen prætercam, quod Florentinus in suis Georgicis tradidit, nec omnino falsum experiētia redarguit: ideo nec scribere spreui. Si vis vt ne edant mulieres: Ocymum cape, cùm id operari nobis sit animaduersum sæpe, & tam mulieribus aduersari, vt si quis ea ignorante, sub obsonij patinam integram cum radicibus plantam supposuerit, obsonium mulier attingere non audet, vel ægrè, nisi ocymum fuerit ablatum. Tunc*

Pistor panem in furnum non immittere

Potest, & experiri si vis: Suspensi furis laqueum habeto, vbi habueris in instrumenti parte illa deligato, quæ furnū subintrat: si pistor in furnū panē immittere quæsierit, hinc inde discurrēs, verū nunquā reperiet iter: & si immiserit, foras eijcietur pala, quod mirabile videbitur valde, minus verū. Sed mirabilius fuerit

Homi-

Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes sint:

Sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de animalibus virgam ait lupi si viri, vel mulieris nomine ligaueris, adeò ad Veneris munus explendum imbelles fieri, vt ferè videantur eunuchi, donec solutus fuerit nodus, quod fortasse ridiculum haberetur, falsum quotidiana probaret experientia, & vulgò iactaretur: Sic autem solent aliquando paulisper

Mulieres valdè lætari,

Cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierũ medio morentur aliquantulum, nec enim lætantur, vt saltent: id tamen raro operatur. Si volumus

Furtum cognoscere,

Sic possumus, & subreptam illicò rem recuperare: Est lapis, qui aetites dicitur, & veluti prægnans est, nam cùm quatitur lapillus in vtero sonat, si quis ergo terit eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum furi offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiam cogitur, aut suffocari, aut fur deprahendi, quippe cum eo decoctum glutire nequit. Sed

Canes ne latrent

Si vis: Nigri canis oculum viuenti iam ipsi detrahatur, si tecum detinueris eum, alijs adhærenti canibus, vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabunt, nec foras voces emittent: quod fortasse euenit odore oculi: Violentiùs operabuntur, & tutius deges, si oculis vel luporũ corde comitaberis. Sic quoque dicitur de hyænæ lingua in manu detenta, nec solum illa canes elingues, sed gestantem ab eis incolumem reddit. Vbi autem libuerit

Grandines imminentes & tempestates abigere:

Phi-

Philostratus ait: Si speculum incumbenti mihi ostenditur præterituram grandinem: Palladius autem pellem hyænæ, crocodili, aut vituli marini si quis per possessionis spatia circunferat, aut villa, aut atrijs suspendat, cùm malum imminere videris, non cadet grando. Si quoq; palustrem testudinem dextra manu supinam tuleris, vineam perambulans, reuersusque eodem modo illam in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuatura, ne posit inuerti, sed supina permaneat, nubi obuiabit & grandinum minas cohibebit. Hæc autem ex veterũ monumentis excerpimus: quantum enim indecora (bona eorum venia dixerim) & quæ fieri nequeũt, & risu digna fuerint, considerandũ ingeniosis relinquimus. Naturaliùs autem & aliquatenus impedire posset maximus campanarum pulsus, vel machinarum bellicarum strepitus: aërem enim diuerberantes & scindentes, fortasse consistentiam nubium illam dissiparent & abigerent: quod in pestibus putant faciendum multi, ne amplius nubium densitas immoretur. Democritus autẽ ait imbres & tonitrua de repente fieri, si caput & collum chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, idq; ipsum vsu venire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis vtatur. Putat autem Gellius talis ridiculæ vanitatis, potius talem Plinium ei impegisse notam, quàm à Democrito nobilissimo philosopho scriptam. At si vis

Homines longa saltatione torqueantur,

Vel risu, ploratione, cantu, alijsq; affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalesque magis habet causas. Sed vt liquere possit experimenti ratio, prius pauca dicenda sunt. Est phalangi genus quoddam, quod à Tarento in

Apuliæ partibus tarantula dicitur, vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint, qui euadant: eorum morsus acerbior est quàm vespæ ictus, & homines qui ab eis iciuntur diuersis afflictantur casibus: multi enim perpetuò canunt, illachrimant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dum operi accumbunt, ignarique doli, sæpe acriter percutiuntur, musicisque adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisque in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, easq; in segetibus condunt: sic facilè capies: Arundinum folijs ore sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit, exit illicò: nam sæpe eis depascitur, vt aranei, qui amplißimas ædificijs in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captum in puluerem ritè vertas, illius pusillum, quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remisceto pulueribus, ne sumentem offendat, venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudium saltationemque concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. Sed vt

Hernioso crepitent testiculi

Si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito ligna, vt comburantur: sic enim crepitum dabunt, vt secedere illic cogatur. An id euenit, quàm eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

Quod vulgò inter scriptores iactatur, sic fiat: Cum castitatem coniugis prodat hic magnes lapis: diu enim sedulì diuturna exploratione conquisiuimus, & experien-

rientijs clarè nouimus, non eos temerè sic protulisse, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ sæpe admirati sumus, sæpeque irrisimus. Magnes hic lapis, si dormientis coniugis capiti supponatur, si casta est, dulcibus virum detinet complexibus, sin minus, tanquam manu pulsa è cubili proijcitur. At postquam in huius mentionem lapidis incidimus, & si maximè fama notus est, quæ de eo nouimus experimẽta non iniucunda, in medium afferre duximus: nec incongruũ fuerit, si huic quoque seriei connectam. Magnetem à Magnesia putat Lucretius dici, Heraclium alij ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule, sideritin verò, quòd ferrum trahat, nam Græcis σίδηρος ferrum vocatur: tanta enim auiditate ferrum allicit, vt demirari sæpius spectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur, quòd si supra, & lateribus accõmodabis in aëre pendulũ stabit, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè visibili nexu colligetur. Hinc Dinocrates Architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulachrum eius è ferro pendere in aëre videretur: aiuntque Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriæ magnetem esse fixum, æneamque pendulam statuam tenebat, vt quæ ferrũ haberet in capite. Nec solùm ipse attrahit ferrũ, sed vim infundit, vt tractum trahens videas, hoc autem aliud, & sic virtus illa propagatur, vt sæpe decem se mutuò contingentes anuli trahantur, vt anulorum catena videatur interdum, et pertinaciùs hærẽt, quàm vt auelli queant. Tanta inest trahẽdi vis, quòd non solùm per contactum trahit: sed eminus multum: nã si æquilibrio ferrum steterit: nec

in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac sub solidam tabulam palmi craßitudine moueatur lapis, moueri videbis ferrũ, & lapidem insequi: nec leues hinc eueniunt doli, vt sæpe videant mulieres motum hinc inde ferulaceum, vel cereum puerulum in phiala ab impostoribus, putantes dæmona esse, ac digito per circumscriptum alphabetum de dubijs responsa præbentem. Vel ceream nauiculam amplo in cratêre aquæ pleno remis agitantem, ac hydromantiæ speciem insimulant. Quàm mira in prodigiosæ Naturæ gremio latent? inest ei, & præstantior virtus, nam si eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æqui libratum, quasi sentiens ad meridianum dirigitur, mundi verticem pertranseuntem. Huius cõmoditate & vsu tam vasta sulcantur æquora, eo iter ostendente: Siquidem maiores nostri Solem interdiu, noctu sidera obseruantes nauigabant: non enim aliter medio oberrantes pelago mundi plagas conspicere poterant. Multi rationem huiusmodi virtutis reddere conantur, aiuntque ferrum trahi, quòd ordine ad cælestem vrsam magnes multo sit ferro superior: Vel eam ad terrã descendere nequeat grauitate, idque alio impedimento negetur, tunc circularis motus violentiam fugiens cum nulla alia ratione assequi poßit, quàm vt axis fiat mũdi, tali enim modo nulla cæli motus intorquetur, & sic è lapidis parte contactum ferrum ad Boream dirigens, sic quæ contrariæ in situ partes sunt in lapide, ita ferrum eo tactũ ad Austrum dirigitur. Quocirca diligẽtißimum esse oportet: nam si veram experimento non noscis lineam ab Austro ad Aquilonem, quò ab ea elongabitur, eò ad Occidentẽ, vel Orientem inflectetur. Vidimus quo-

que

que ad ortum, Solisque occasum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde si ferrum Borealem tetigerit partem, & ad Australem admoueris partem, in Austrum abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum, stella in extremitate vrsæ caudæ, an vero loco, quo tota innititur cæli vertigo, moueatur. Hinc fortasse euenit, quòd à scriptoribus narratur, vt ferrum Australi parte fricatũ, Borealem propellat, tanquam si duo fluxerint lapides, vti Theamedes, quem nasci vult Plinius in Aethiopia, in monte quodam non longè ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrum abigit. vt mira potius scribere curẽt, quàm vera, cùm præsenti nemo inspectione viderit. Est quoque omnibus dubium, cur nauigantibus verum ostẽdet cæli æquidium linea ad ortum directa, dirigat verò postea nauem, nõ illi, sed ei per æquidistantem circulum. Ipse allio perunctus maximas huiusmodi deperdit facultates: quod præstantiùs in nauigatoria pyxide conspicitur: vt nautæ, qui cæpas ederint, ab eius obseruatione depellantur: inebriari enim dicunt. Nos non iniucundũ casu inuenimus experimentũ, vt arenã albam à nigra separet, vel alio discrimine notabilem, & fortasse experimentum hoc antiquorum fuerit, quòd magnes, & ferrum, arenam, oleum, & omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla alloquuntur simul, & simul nunciant.

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio. CAP. XXII.

ALiqua huius rei experimenta attulit prisca ætas illa, aliqua verò et posterior, paratu facilia, mirandaque: vt homines visis potius sensum nega-

negare, & se stultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quiq; desiderio huiusmodi demulcentur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidißimè sitiunt, capiant conficiendi normam, videantque

Experimentum

Gagatis lapidis (qui frequens est nobis, quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas vel explendas preces) rasura, vel ipse pila tundatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuißimum redigatur puluisculum, inde ex aqua vinóue hauriatur, si sit illicò lotiũ, & retinere nequit, corrupta virginitatis indicium, eamq; defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctius cohibẽdi datur facultas. N E C *minus inualidè id manifestat succinum album, seu crystallũ quod electrum vocant, si in puluerem redactum ieiunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur, nam si carnis senserit maculam, mouet vrinam. Possumus sic expeditiùs huius rei capere experimentum*

Idem suffitu:

Si portulacæ semen, vel personatæ folia, quam vocant nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituantur, & virginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo alióue instrumẽto patulo vuluæ ore sursum permeet, proijciet ex tẽplò vrinam, & meiet, nec retinere valet si veneream passa est labem: si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinã tenet, et virginitas deprehenditur. Si quis autem ioci gratia, non meiere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agallocum, quod xilaloë dicunt, serretur,

vel

vel præcidatur, eiusque serraturam vinis carbonibus affatim inspergito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subijens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabiliùs vltrò atque inuito vis, vt

Mulier in somnis patrata narret facinora,

Quod Democritum quoque sensisse video, magisque in mulieribus quàm viris præualet, cùm ad loquelā promptiores, & loquaciores sint: Nocte intēpesta, vbi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnū syluestris anatis, bubonisq; (quia noctu loquuntur) pectori, supra cordis palpitationem admoueto, immorari sinito, & quantū poteris interrogato, nec reiterare pertædescat, si illicò responsa non præbeat: Nanq; erumpens tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper responsura: simulatis carminibus aliqui euenire tradunt, cum id omni abdicata superstitione operetur. Dij immortales vnde hoc euenit, vt sic efficacißimè operetur: vt in somnis ea liberè narret, quæ vigilantes in cassum conamur? quis hoc fieri posse credat? leniter tamen ad eam accedendo loquitur blandè, in necessarijs vtitor.

Quomodo discolores, & pulchri fœtus gigni debeant. CAP. XXIII.

MAgnus est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dum sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes verum mulieres, cùm auidißimè cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitatæ rei pinguntur imagines, ij sanguinem mouent, vnde in mollißima fœtus mate-

ria rei imagines exprimunt, sic partus in perpetuum maculis varijsque notis inficiunt, nisi desiderio refricato quiescant. Ideo non impunè rerum exploratores exquisiuêre, ita signari fœtus, vti cogitat anima, et maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congressu, spermatis eiectione, & alijs. Ideò homini cùm insit cogitationis velocitas, animique celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: plures idcirco in homine, quàm in cæteris animalibus differentiæ: alijs enim cùm immobiles sint animi, singulis in suo genere similia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, et cogitationis rectè nouit Iacob, vti sacra testantur litera. Nam

Pecudes vel equos discolores

Progignere quærens, id efficit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: Ipse virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæue facilè corticibus spoliari possunt, edolatas corticibus intersepias, circulis redimitas & sinuatas, vti colubros albo nigroue interstinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in pascuis, & præsepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris stabulabatur, & coitũ ineundo, & oculos circumlustrando, nil nisi virgas aspicerent, vt quos dabant fœtus diuersè essent colorati, & passim candida vellera pullis infuscarentur maculis, non iniucundum visu: sic lanigera omnia animalia vel vniuersum pecus. Præualet hoc in equis, idque plurimum obseruant, qui huiusmodi curam habet, & ad coitũ equas admittunt, & equilia, vbi coitum explet, tapetis & pannis, varijs depictis coloribus exornant, vnde discolores equos, scutulatos, spadices, diuersèque coloratos efficiunt. Docet quoque Absyrtus Equam colore

lore aliquo contegas, qualem futuram pullationem referre vis, siquidem qualem vestitu colorem ipsi mentiuntur, in talem enata progenies degenerabit: nam conscendens equus in coitu, colorum spectaculo detinetur, qui oculis aduersabitur, & talem dabit fœturam, vt tergoris diuersitas maculis euariet, totidemque visuntur colores quot in exemplo fuêre, plurimumque e maculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquiúe pulli albi

Generantur: Si auiaria, vel caueas quibus concluduntur, eorumque cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus ijs locis fugiant: rectè pauimenta sunt euerrenda, ne nisi alba penitus conspiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ouaque fouent: sic albicantem dabunt sobolem: idem in alijs facito. Hinc solerti euenit excogitatu, quonampacto

Mulieres pulchros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione visionem fœtum cõformare, nam sæpe imagines & statuas adamarunt mulieres, quibus similes fœtus ediderunt, & sæpe scriptis proditur mulieres nigros & villosos peperisse filios: & causam homines rimati, vbi multa diuexarunt ingenia, picturas in parietibus reperiêre ex aduerso existentes, quibus fœminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaque cogitatione animus affectus, similes fœturas referebant. Vnde quod vsu venit, memoriæ mãdandum iudico, & quod maximè salutare remur esse, & sæpe occurrens omnibus præcepi, vt in eorum conspectu Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia parentur

tur solida: inde venerem exercentes mulieres, animo versent, & fortissima imaginatione animus rapiatur, & grauidæ diutius contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsa coëuntes mente conceperint: nec parùm id profuturum scio. Cùm id sæpius præcepissem, audiuit mulier, statimq; candidum marmoreum puerum, beneq; formatũ ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerum, coëundo, et vterum gerendo quàm sæpissimè animo eum deuoluebat, enatumque posteà fœtum ostẽdit mater obesulum, nec à marmoreo simulachro dissimilem, ita pallentem vt verum imitaretur marmor: et veritatis experientia patuit: aliquæ artificio sunt laudata, successusq; fauit: Ne sint præterea inordinati coitus, néue in latera, sursumque fiant: plerisque enim hoc in causa fuit, vt diuersa orientur monstra.

Monstra quomodo gignantur, & de vi mira putrefactionis. CAP. XXIIII.

NEC ita facilior dabitur monstra producendi modus, quàm è suprà dictis. Si quis autem id summopere affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principiò putabat Democritus, ex plurimorum commixtione seminum, cùm hoc antè, illud posteà iactatum vteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dissidentique membris, vt biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupãdo verum concepisse visus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob imprægnationẽ monstruosa ait animalia gigni. Straton autem ab adiectione, ablatione,

ne, transpositione, aut sufflatione id euenire tradit. At medici quidam id vulua ascripserunt, quæ sæpe flatu imbuta, subuertatur. Natura sagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinent, postea ex impendenti materie, nunc parciùs, nunc profusiùs operatur, vt se sibi suggerit: sic defectu coërcita, vel redundantia superata ab incepto impenditur opere, vnde partus producit monstrifica labe affectos: vt in arte sæpiùs perspicitur: nunc mutilata, vt claudos, monoculos, nunc superflua, vt hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachijs, totidémque pedibus, sic quæ fortuitò vel arte ordinantur, adiuuat ipsa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam mõstra in lucem prodire desideras, vt ex exemplis condisces, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ consequi poßibilia fuerint: subscribet enim natura votis, opereq́ue delectaberis, eaq́ue euenient quæ nunquam putaueras, ansamq́ue præbent conficiendi, quæ vetitæ descriptionis, & potius admirandi, quàm profani sunt operis. Exuperantia primò, quonam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enascatur, quaternisque pedibus,

Quod docet Aristoteles: Oua illa seligito, quæ bina cõperies retinere boleta, pellicula quadam non tenui intercursante, sed albumina cõtinuentur, quæ fœcundiores sæpe gallinæ assolẽt parere, ex magnitudine cognosces, patetque intuentibus soli exponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium seminum commixtu, seménque habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubãdæ supponas, vt suo insessu foueat ea, elapso iam

debito

debito tẽpore tales excludet fœtus, pedibus, alisq; quaternis, curabis vt commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & animal omne quod ouo excluditur: si tale euenerit non mediocris erit admirationis: sæpius enim monstra in prolificis animalibus & multiparis, quàm in minus fœcundis, & in perfectioribus animalibus; in alijs verò facilitas generationis præualet: vnde in vilioribus animalibus faciliùs monstra prodeunt quàm in nobilibus. Sic quoque aliter generare possumus

Animal è diuersis commixtum,

Quod facilè eueniet, vti de fructibus docuimus: sed hoc pacto rem aggredieris: Animalia quære multipara, id est, quæ plures edãt vno nixu fœtus, et quæ maximè salacia sint, & in quibus vincat coeundi volũtas, mares fœminis obsequia sollicitent, commisceri inter se curabis, quibus par quoque sit corporis magnitudo, gestationis tempus æquum, vel sanè non longè diuersum, sic ex alienigenorum inter se animalium congressu, diuersa prodeũt semifera monstra, multiplici naturæ varietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ crocuta dici solet, producendique eius modum docet Aristoteles. Læna cum pardis coit, vnde ignobiles generantur leones, non iubati & maculosi fœtus, vt refert Philostratus. Cum pantheris quoque coeunt lupi, sic animal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculosa pelle pantheram refert, facie autem patrem, quod tradidit Oppianus, sic vulpe, lupo, & tygride, simia, leone, & similibus, vt crebro græcè dici soleat, semper noui ali-

ui ali-

ni aliquid Africam afferre, ob aquæ enim inopiam egestatemq́ siticulosis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratia in vnum congregari, vt, aut voluptate ad commiscendum cogente, & inibi è varia seminum mixtura, variæ subinde animalium nasci formas, nec tales fœtus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaris sit incolis eorũ partus, in nouis igitur procreandis exemplis vtitor. ITEM *in Aeliano legi, apud Sybarin pastorem fuisse nomine Crathin, qui cùm capellam omnium formosissimam deperire cœpisset, & libidinis œstro acrius excruciaretur, eandem mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, nõ citra suauiationem crebram, idemque capellarius amator, pabulum lætius amœniusque obijciebat, vt illi suauior fieret anima, inde ex concubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem.* PVLLVS *autem è diuersis commixtus sic eueniet: Marem palumbum cum gallina coire curabis, pullusq́ue emerget non iniucundus visu. Sic quoque è perdicibus, gallinis, phasianis eueniet, diuersisq́ue accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fœtum gallina, sibiq́ue similem admodum, eiq́ue, quo prolificum acceperit semen. At si defecerit matrix, sic dabitur.*

Ouorum excubatio citra gallinam,

Vt docet Democritus: Columbarum vel gallinarum stercore tuso, atque in cerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamen, ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: turbinatior ouorum pars sursum vergat, & vicenis quaternisq́ue horis, alternis vicibus innouato circum-

circumuoluendo, ut æquabiliter concalefiant; sic effœta efficere sunt solita, loco calido & tepente seruentur: ubi bis deni dies elapsi, & completi fœtus, & pulli rostrelis oua percudere inceperint, ausculta num pipiant, sæpe enim propter eorum putaminum craßitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt: testas tollito, & gallinam inducito. ET si collibuerit aliter potes: Oua tepido demergas fimo, senisque diebus recens subijcito, ne senescat sed tẽpore suo foueat, & gallinæ calorem imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. SI quis cognoscere affectarit marem progigni an fœminam, sic cognoscet: Aristoteles ait, & probat Auicenna ex orbiculari breuique ouo mas, ex oblongis acutisque fœmina progignitur: & suffragatur ratio, nam virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longiùs abit materia, in quo est vitalis calor. Nec inficior artificio ingenioque enasci posse

Animal visu & tactu inficiens,

Ac si regulus vel catoblépa esset: cauetoque qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem interfecerit: Fœcunda mergite oua, vbi arsenicum, vel serpentum virus eliquaueris, venenaque cætera mala, per dies aliquos immorari sinito: validiùs operatur intus, si ritè apposueris, glocis subijcienda curato, manibus ne conquasses, ne inutile perdas, quod præualiturum speras. Nec dabitur occasio maior monstra producendi diuersa, quàm ouis: & huiusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiũt,

atque

atque etiam ex se fiunt: Ideo Leontius ferri laminam aliquam, clauorum capita, laurique ramulos, vbi nidiculantur afferre iubet, ne prodigiosos & monstruosos edant partus. Fimo commodè vti possumus, est enim naturali calori simillimus, nec spernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totq; genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quod si quis recte considerauerit, & mente perpenderit, non minimum eliciet secretorum principium. Hæc tamen mirabilia visa sunt. Menstruatæ enim mulieris

Capilli in serpentes,

Et vermiculos vertuntur fimo obruti, et tempore iam modico. Nec minus putrefactus è mẽstruorum sanguis rubetas siue ranas generare potest, facilè enim corrumpitur & conuertitur, & sæpe mulieres ex eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & ijs similia generãt. Et Salernitanas legimus mulieres conceptionis principio, cùm fœtus viuificari debent, tale animal apij & porrorum interficere solent succo. Cùm mulier quædam præter opinionem prægnans videretur, fœtus loco quatuor animalia ranis simillima peperit, & sæpe tali causa abortiunt, cuius monstrosæ conceptionis, non est alia (credo) putanda causa. Ex corruptione quoque humani seminis, veluti vermes in intestinis. Alcippe elephantem peperit, & ancilla inter initia belli Marsici serpentem generauit. NEC *equorum minus è cauda setæ aquis iniectæ, animam recipere, & viuificari videntur.* TVSVM *ocymum inter lateres humido loco Soli expositum scorpiones generat, quanquam Galenus neget.* ET *combustæ anatis puluis, si humido inter patinas*

nas seruetur obrutus loco, ingētem & maximam mirè generat rubetam. Faciliùs autem rana procreari potest illicò, si earum cernatur ortus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantùm imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis generantur, earumq́ue breuis est vita: vel sæpe ventorum ira, altis montium iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisq́ue mixtus, non solùm in ranas, sed in lapides cogitur: ranis enim aliquando pluisse author est Phylarchus, & Heraclides Lembus, circa Dardaniam & Pæoniam idem euenisse tradit, idq́ue tam copiosè, vt domus & via replerentur. Et Aelianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars quæ ad caput pertinet repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum conformata, concretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Aegypto quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentes, & similia, vnde facilis est earum procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, et Daumatus Hispanus, quotiēs libuerat ranarum maximam ilicò producebat copiam. Sic verrinum & scrofarum ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principium, vt piscis exitu eijciant, dum affatim lacte & micis saturentur, subantes: perceptumq; illud quod apriam vocant, quod idem est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditum, & operculatum, ne surgens calor euolet, aliquibus lateat diebus, perceptumq;

opus

opus plumbea conditum pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit componere, non vulgare cernet experimentũ. Si quis verò curiosiùs, quam par sit, noscere concupiscet, quam nouimus rationem experimento fimo & mirabilem admodum mandragoram producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam fœneratitia iam nomenclatura vulgò appellari cœpisse audio, si cui collibuerit, & is ad exemplar gallis spermatis in ouo humanum & vitale asperserit virus, operculo coërcito. ne fœtuosum calorem coërcitum suspiret, efferet semiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna, si occasio datur, alibi paulò vberiùs: sat sit normam & fieri posse demonstrasse. Pleraque & maiora iam omittuntur, apud inscios & plebeios fide penitus caritura. De partu monstruoso, deque producendi per fimum vi hæc dicta sufficiant.

De Lyra, & miris quibusdã eius proprietatibus.

CAP. XXV.

Nonnullas in se vires Lyra retinet proprietates, & animaduersiones, quas in medium afferre operæprecium duximus: quanquàm nõ lateat gregarios & sciolos fidem non habituras. Etsi eorum aliquis hæc nostra putet delyria, arcanarum tamen literarum cultoribus me summoperè placiturum scio, quique naturæ miris peruestigandis, animum penitus addictum habent, ignota non scribo. Rythmos & modulos in hominibus posse certum est, nec tam immite & efferatum esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animum delinientibus remittatur, contrà indecentibus & incõcinnis angatur & restringatur. Car-

men prodit Museus dulcissimam rem mortalibus esse: & à Platonicis dictum animaduertitur, à musica mulceri omne quod viuit, plurimique visuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt sint hortamenta, & torpentes suscitent, & ijs similia ab antiquis factitata reperiuntur. Timotheus musicus quoties libuerat Phrygium modulabatur cantum & Alexandri animum, sic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, cumque aliter voluisset, mutato animositatem exhauriens, segnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cùm ipse audiuisset Antigenidam tibia modos incinentem, qui vocantur Harmatij, adeò inflammatum se esse, vt simul cum armis exurgẽs manus iniecerit in proximè assidentes. Refert Cicero Pythagoram adolescentem quendam Taurominitanum, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domum quæreret, qua detinebatur scortum, Phrygio modo concitatum, spondæo resonãte pacatum, & mitiorem reddidisse. Idemque aiebat: Si tybiarum cantu impulsi adolescentes facinus aliquod aggrediũtur, tibicina spondæum canente distrahuntur, vt modorum grauitate eorum furens petulantia consedetur. Empedocles cùm eius hospitem, iurgijs, & conuitijs quidem lacessitus inuaderet, canendi retorsit modum furentisque iram temperauit. Theophrastus ad compescendas animi turbationes, musicos fertur adhibuisse sonos. Et Agamemnon è patria discedens, ad Troiam profecturus, de Clitemnestræ dubitans pudicitia, citharœdũ reliquit, qui sono illam adeò ad cõtinentiam & pudicitiam incitabat, vt Aegysthus non nisi occiso citharœdo ea frui potuerit.

potuerit. Thracius Orphaeus cithara incentionibus efferatas gentes saxi instar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharœdus rationis expertes delphinos sibi conciliauit, vt demersum sospitem in littus duxerint. Teneros infantium sensus permulcet sonus, & crepitaculis vagientes acquiescunt, & ipsi conticescunt. Vnde Crisippum proprium nutricibus fertur carmen ascripsisse. Elephantes ait Strabo tympanis allici, seruis sonis detinentur, & modulato carmine capiuntur, cygni hyperborei cithara & cantu conuincuntur, auiculæ fistulis irretiuntur, & pastoralis fistula pastu progreßis quietem imperat gregibus. Immò vulnera, et morbos, (quod multò mirabilius est) modulis prudens consolata est vetustas, vt ex historijs percipitur. Terpander atq; Arion Methimenæus Lesbios & Iones grauibus morbis curauêre. Asclepiades medicus turba surdis medebatur, cantuq́ue populi seditiones compescuit. Hermenias Thebanus Boëthiorum pluribus coxendicum dolores melodijs abstersit Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit. Thales Cretencis cithara pestilentiam fugauit, & ægrorum venas Herophilus musicis pensiculabat numeris, sic affectibus singulis singulas adhibuêre prisci melodias, vti Dorica prudentiam castitatem, & doctrinam largitur, Phrygia pugnas excitat, furorem inflammat, quod efficit & tibia: ideo Aristoxenus in fabulis quod Dorica efficere non valuit, ad Phrygiam deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectum acuit obtusis, terrenoq́ue grauatis desiderio cælestem inducit appetentiam, ab Aristotele in Politicis traditum. Nonne Lacedæmonibus fertur repudiatum pridem fuisse cromaticum genus, quod ni-

mium audientes effœminaret? & ijs similia, vnde nō à ratione alienum reor, si simplici id accidat lyra, citharaue, quod verò arte ingenioque confectis euenit magis mirum, nemo est qui negare posit. Ideo

Lyra somnum concilians

Proditur, & à multis quoque expertum est, dulci suauique vt id eueniat harmonia, fiat igitur sic: E lignis materiam parato mitioribus, vt suauiorem efficiat & remisiorem modulationem, vti abiete & hedera ex vno inferior, ex altero superior compegitur pars, fides è tyris & serpentibus conficiendæ, sed ex intestinis, vel membrana spinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque suspenso, reliquum macescat, ijs fidiculam accommoda, cytharamue, qua vbi digitis pulsata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit sonitum, gratumque audientibus conciliat soporem, vt inuito claudent oculos, non miti somno. Quod mirum hoc videri non debet, si id quoque Pythagoricos effecisse fertur, vt cùm diuersas resoluere vellent in somno curas, quibusdam cātilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet somnus, & experrecti statim cubili exurgentes quibusdam modulis alijs stuporem, somniique confusionem purgarent, ad subeundum munus aliquod. Æcolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempestates, somnumque pacatis tribuat. Est & aliud mirabile valde, quod eius sonitus fertur præsens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, vnde ab eius sonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur: neue hæc aliquibus offendiculo sint, consultius fuerit omittere. Hæc autem de vulgari accipies experimentum

Lyra

Lyra, quæ pulsata alteram eiusdem toni recubantem moueat:

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquaque melos, si grauium vnam pulsabis digitis, altera roboat, & mouetur grauis in ea, sic acutarum: debita tamen approximatione: si id maximè non fuerit conspicuum, paleam suprà inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Tranquillus in libro ludicræ historiæ, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios sonare. Hinc quispiam poterit ignarus soni lyram accommodare: si æquè tensa altera, & ad harmoniam ducta requiescat, alteram manibus intendendo, & relaxando, & pulsando quousq; quiescentis neruus moueatur, eiusdem toni signum: sic in cæteris. Si verò vt

Lyræ surdus audiat sonum

Vis, vel manibus aures obde ritè, ne sonum audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulset eam alter, & concinnum in cerebro dabit sonum, & fortasse suauiorem: Nec solùm capulum dentibus captans, sed longißimam hastam, quæ lyram tangat, et per eam clarè auditur sonus, dicique poterit non auditus sensu, sed gustu percipere. Remanet hoc, quod haud quaquam inamœnum reor, vt

Lyræ, citharæ, aliaq; instrumẽta vẽto pulsentur,

Hoc sic perficies: vbi vasta fuerit ventorum procella, è regione aduersantia accommodabis instrumenta, vti citharas, tibias, sambucas, fistulasue: adueniens enim ventus impetu ruit, leuiter pulsat, & hiantes calamos percurrit: vnde ex omniũ sonitu vicinis auribus suauißimum percipies consentum, & lætaberis.

Insomnia clara, & iucunda, obscura, meticulosaque inducere. CAP. XXVI.

CIbus ex concoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporem soluitur, tabescitque, quem caliditate iuncta in leue desciscere par est: cumque natura in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, vbi natura cerebri perpetuo obrigens rigore, adinstat imbrium generationis, vt in maiori mundo sæpe visitur, fit humificus, & nebulescit: sic intestina reciprocatione denuò redditum incapescit, & ad cor defertur principis sensus domicilium: interim caput opplet, grauedinosum reddit, vt profundo demergatur somno: Quòd si noctis conticinio magis soporari contingit, imagines descendendo aliorum occursu, interpollantur: vt præpostera monstruosæque videantur: Si matutino vbi excrementius, fæculentusque sanguis, à puro, & frugi discretus & ipse refrixit, & deferbuit: meracæ, obsolutæque visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cũ immoderato tumefacta potu, virtus sopita langueat & natura eduly vapores attollantur, & ex ys, quæ corpore abundant, in somno exultari, & immoderatè iactari, vt diuersa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atraque bile, frigido putridoque humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari, sanguinis abundantiam habere. immò temperiei eiusdem præsagituram elici posse Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis vescentes flatuosis, eorum vi salebrosæ imagines, monstruosaque, qui itidem attolluntur, si tenues, modicæque exhalationis, gratis animum exhilarant simulachris, & incolumes

lumes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensum principi deferūt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Galenus) ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuo dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. Vt non minus peruigiles, quàm soporantes lætemur, en

Somnia gratia excitandi ratio.

Cœnæ somno, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melyssophyllon, quam alij citraginem vocant, ijsque simillima, consopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorem conuersam cernet, vmbrosis operculis opacatam, ac denique oculos circumlustrando, vernat vndique mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconiti, maximeque viridantium: tempora perunxeris, collum vel iugulum, per quem venæ ascendunt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt conspicuæ, manibus, pedibusque. Confert & iecur perungere, nam à ventriculo sursum euaporando, permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur vapores, eiusdemque coloris imagines referentes. At si quærimus

Somnia obscura & tumultuosa:

Fabas edimus, quia siccæ & flatuosæ, & ideo à Pythagoricis abhominantur, quòd talia pariant insomnia. Plerosque legisse memini, à fabis abstineto, eiusque vsum interdixisse, & fere legumina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces vocāt hortenses, lenticulas, crassum

sum & melancholicum humorem excitantes, allia, cæpas, capitata porra, braßicam inter olera, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia spirituosa, vapurolentaq; sunt, inflationem, calidum, mordacem, & noxium humorem parientia, insomnia ingerunt, in quibus phantasmata deluxata, laceßita, tortuosa, turbida. Sic per aëra delatus, maria, fluentaque transnare videberis, ciuitates multas lustrare, casus, mortes, tempestatũ sæuitiam, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuscari, cælum hyemare, ac non nisi meticulosa omnia demonstrari. Sic prædicta loca illiniendo fuligine, vel omni adusto, acetoque (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum adsciscat) ignes, incẽdia, fulgetra, corruscationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec silentio præterierim postquàm in horum sermonem incidimus, huic addere seriei, quæ fortasse iuuerit meminisse, vsuique fuerit legisse. Si velimus

Idem suffitu edere, & aliter,

Sic sæpe factitare solemus: Interfecti vi recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, tui magnetis parum addimus, porro simul commixta, si accensis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarum occursaculis, deterrimus spectris, horribilibusque afficies. SIC *quoque si dormientis capiti viuæ simiæ nuper extractum cor supposueris, non nisi feras in somnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum.* IDEM *præstabit oniches si collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominum mentes inuasit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita est abutantur,*

vt

Vt multis horum simul coaceruatis componant

Lamiarum vnguenta,

Quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen vi euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim referam. Puerorum pinguedinem a-heno vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione vltimum, nouissimumque subsidet, inde condunt, continuoque inseruiunt vsui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel ALITER *sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum, & si diuersa commiscent, ab ijs non parùm dissidebunt, simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando, vt rubescant, & reuocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum: Vt relaxetur caro, aperiatur pori, adipem adiungunt, vel oleum ipsius vicem subiens, vt succorum vis intro descendat, & fiat potior vegetiorque: id esse in causam non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri videntur, conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumque valde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, vt spiritus immutentur, nil noctu diuque aliud cogitantes, & ad hoc adiuuantur, cùm non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, et leguminibus. Dum hæc pensiculatiùs perquirendo operam nauarem: ancipiti enim immorabar iudicio, incidit mihi in manus vetula quædam, quas astrigis auis nocturnæ similitudine*

striges

striges vocant, quæque noctu puerulorum sanguinem è cunis absorbent, sponte pollicita breuis mihi temporis spatio allaturam responsa: iubet omnes foras egredi, qui mecum erant acciti testes, spolijs nudata tota se vnguento quodam valde perfricuit, nobis è porta rimulis conspicua: sic soporiferorum vi succorum cecidit, profundoque occubuit somno, foris ipsi patefacimus, multum vapulat, tantaque vis soporis fuit, vt sensum eriperet, ad locum foras reddimus, iam medela vires fatiscunt, flaccescuntque, à somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria montesque transmeasse, falsaque depromens responsa, negamus, instat, liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Sed quid de eis sentiam? dabitur aliàs narrandi locus, ad institutum nostra redeat oratio: satis enim polixiusculi fuimus. Hoc præterea præmonendum censeo, ne facilè experientes dilabantur, non hæc æquè omnibus euentura: sed inter cæteros melancholicis, cùm natura præalgida, algiosaque sint, eorumque vaporatio multa non sit: rectè enim quæ vident percipiunt, & referre possunt.

Quomodo amor conciliari possit, deque rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAP. XXVII.

NOstrum fuit ab operis initio constitutum, omnia tantum naturaliter operari, & præsertim, quæ magorum operibus impiorum eueniunt, ad eorum scientiam penitus pessundandam: mortalium enim mẽtes his laqueis, & errorum inuolucris irretunt, cùm hominum pars magna huic insistet, ac

fallaci

fallaci ipsius illecebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & ingenia ipsa ad perniciem elabi, quę eleuata, ac discendi cupidiora sunt. Nos quæ ijs poterimus amorum illicia recensere non pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legentes boni consulant. Vt igitur exordiamur, scitu iam dignum est, quod aliò non intenditur hominum mens, nisi vt hominum mulierumúe animis amoris igniculos accendere eos mitiores reddere, nostræque voluntati optemperaturos nititur, cumque rebus eueniat, in quibus efficiendi potestas latet, ijs vtamur: quorum aliqua à maioribus tradita, nobis experientia comprobata, multaque recentiorum industria comparata sunt: & primùm Hippomanes, antiquitus ad sidera laudibus elatum, quanquam non defuerint, qui adstruxerint, muliercularum figmenta, & deliras esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, abditisq; causis fidem adhibentes: quibus euidens experientia refragatur. Quod duplex statuunt, vnum virus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio obstimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit:

Hinc demũ (Hippomanes verò, quod nomine dicunt
Pastores) lentum distillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Miscerique herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusque vsum alibi tradidimus, & vires cùm poposcit locus: alterum autẽ caricæ est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculũ, colore

iam

iam nigricante, fronti naſcentis pulli adhæret, ſtatimq́; fœta partu edito, ſecundas deuorat, & laborum oblita perlambendo, & abſtergendo eum conuellit, hippomanes appellatum: quod ſi quis præripuerit, ad vbera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à ſe fugat, nunquam amatura: quod idem rectè ſenſit in Æneidos vates:

Quæritur, & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Merito ergo ex carne illa amorem creari, & illius eſſe irreticulum non abſurdum putârunt, amatoriumq́; innaſci veneficium. Et vt tradit Pauſanias, nec Ælianus omittit, tantam in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas quod illo æri mixto, & effuſo equam poſuit, abſciſſa cauda, vbi Hippomanes incluſerat, fabrica non tam accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur vt tantopere ad illius conſpectum furijs ſtimulari deberent: Sic enim eos alliciebat, tantaque inſania ducebantur, vt ruptis frenis, in ipſam violẽtiùs, quàm in pulchram equam & viuam inſilerent. Neque enim quod vngulæ, cùm æreæ ſtatuæ hærent, lubrico lapſu elidantur, idcirco coitum deſperant: immo ardentiùs multò hiante ore, imminenteque adhinniunt, neque prius quàm flagris & magno ductorum robore abſtrahantur, ab æreo ſimulachrò depelli poſſunt. Vnde nomen veneno inditum ἱππομάνεσ, quod equinæ cupidinis ſimilitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Traduntque non minimæ authoritatis viri, quod hoc cognitum penitus paſtores habent, & ſi amatorias alicui inſidias parare velint, vt amoris flamma conflagret, & cupidinis tabe amatæ mulieris torqueatur,

tur, & intereant, callidè equam, quæ ventrem gerat, parituram obseruant, statimque à partu præreptum hippomanes habent, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactum insidijs esculentis, vel poculentis immisceant & animum efferatum mitiorem reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent initio, continuo paulatimque concrescentem, & adeò ad amoris cupidinem inflammant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adijciant, sic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinãt, cuius substantiam combiberint, & mutuum reciprocumque reddet amorem. Erat & echeneis veteribus veneficijs infamis. Sic hyænæ vulua sinistro lacerto religata, si quis mulierem inspiciat, amatorium esse tam præsens, vt illico sequatur: id verum ne fuerit an falsum affirmare non ausim, ne quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hic esset, & penè impoßibilis eorum captura. Docet & ALITER si libuerit huic simillimũ componere, vt multorum exemplis noscere discant.

Animalia respiciendo, quæ maximè in amorẽ furiunt: vti passeres, & columbæ: sed commoditatis gratia in catulis exemplum detur: Ligetur catella semestris, vel annua, cùm ostendit se maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore conceptum sitiunt maritum, cuius desiderio hiant: ita ligentur arctè, ne conscendant, & aptè accommodentur, ætatemque habeant coëundi, cibos posteà opiparè exhibeatur, vt spermatis vbertate luxuriæ desiderio conflagrent, cùm catulire desiderant feruentique fuerint animo, furientes & vociferãtes, præcaue ne ad coitum admittas, vt violentiùs

tiùs inferantur. Cùm cognoueris in summum luxuriæ gradum fœminam peruenisse, ut genitalia pruriant, inflentur, turgeantque, quod diei spatio eueniet, iugulant, eaque decerpunt membra, ubi maximè huiusmodi desiderium insidet, & cùm carnem gustauerint proiecta amatoria libidine constrictiùs tenetur, ut uociferet & perbachetur, poculisque deuicta mens, libertate amissa Veneris insania exagitatur, ut extabescat corpus. Multa præterea sunt, ex quibus pauca meminimus tanquam suffectura. Satis enim diximus, & si uera dixisse pertesum est.

De Fascinatione, & quomodo per eam illaqueari possit, & fascinationis amuleta.

CAP. XXVIII.

IAM de fascinatione est differendum, quique effascinatores fuerint, nec silentio prætereundũ: nam si nobis priscorum monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cum noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus uanæ suffragentur. Nec historijs fidem derogare opus esse censui, si ueras rei causas ualidis rationibus aptare nequimus: præterea cùm plæraque sint peruestigationem penitus summouentia. Quod autem ipse ex alijs operationibus senserim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Vergilium reperies, unde

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Isigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quasdam produnt uoce & lingua effascinantes, quæ si impensiùs fortè, quàm liceat admiratæ fuerint, uel laudauerint pulchras arbores, lætiores segetes, infantes amæ-

amœniores, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas, arescere & emoriantur repente, hæc omnia nulli alia causa obnoxia: quod Solinus quoque scriptum reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illiryis eiusdem esse generis qui pupillas binas in oculis habeant atque visu exitialem effascinationem faciant vt interimant quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis tam nocenti visu sunt: & impuberes maximè noxam sentiant. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ tradit Apollonides Philarchus in ponto Thibiorum genus alterum, multosque alios eiusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem esse: quorum meminit quoque Didymus. Nec dißimilis generis Damon prodidit pharmacum in Aethiopia, cuius sudor tabem contactis corporibus afferat, ac fœminas quoque omnes visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoque de ijs scribit, sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gẽtes Paletheobeorum pontum incolentes non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis, qui solido concretioríque constant corpore, pestillentes esse, & intuitu, soloque habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec solum qui continuo, sed hospites, & qui eorum commercio alienißimi concutiuntur, tanta oculis vis: & fascinum quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpe, per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædam per spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumque inficiens: Sic enim euenit, vt adolescens subtili, claro, calido, dulcique sanguine præditus, tales det spiritus, cùm à

cordis calore à puriori sanguine exoriantur, quia leuissimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminosi & venulenti sunt, omniumque partium nitidißimi: & cum spiritu ipso vnà vis quædam ignea radijs emittitur, vt rubentes oculos, & lippos spectantes obuios, simili cogantur laborare morbo: mihique accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, sic oculis proximus vnà secum vaporem corrupti sanguinis deferens cuius contagione spectantis oculi rubore simili afficiuntur: Sic adimit lupus vocem, sic regulus vitam, qui aspectu venenum excitat & radijs virulentos infigit ictus, cum speculo autem, reciproco iaculatu in sui authorem retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitum reformidat politum speculum, vt affert Aristoteles, eiusque aspectu sordescit, & fulgor hebetatur: quod euenit. quia sanguineus vapor in speculi superficiem propter tersitudinem in vnitatem coit, vt quadam eluuiecula operiatur, & clarè demonstretur: immo si nouitium ægerrimè elues, quod ideo in panno vel saxo non euenit, quia in illo serpit, & in profundũ descendit, in hoc verò ex partiũ inconcinnitate dißipatur. At speculum quia pertinax obstat, quia tersum infractum reseruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali ferme pacto si in clarum vitrum respires, facies saliuæ roris aspergine rigatur, tenuisque euolans pars in saliuam relabitur, sic ex oculis radiorũ profluuium, qui spirituum vehicula, ad occursantis oculos perueniens transuerberat, & percußi hominis interiora afficit, propriam quærens regionem, cùm è corde exoriantur: sic ipsi in cordis marginibus

coguntur

coguntur in sanguinem, peregrinus hic sanguis ab effascinati natura viri discordans, reliquum tabe conficit, unde ægrotat, eatenus contagione ipsa permanente, quatenus vis tabidi sanguinis in membris viget, & cùm sanguinis affectio sit, ex nunquam interpollari contuetur febri, quæ si in bili, vel pituita esset, per interualla fortasse sedaretur. Vt autem distinctiùs patescant omnia, id primò sciendum: duplicem apud authores fascinum reperiri. alterum amoris: inuidiæ, vel maleuolentiæ alterum. Si verò pulchri desiderio, formæque concinnitatis fuerit desiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenum hauritur, & venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, igniculos succendit, unde semper afflictari solet: & quia ibi mollißimus amati sanguis vagatur, vultus repræsentat, suiq; ipsius sanguine relucet, in se non quiescit, & sic ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc sic innuit Lucretius:

Idque petit corpus, mens vnde est saucia amore,
Nanque omnes plerunque cadunt in vulnus: et illã
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu:
Et si cominus est, os tum ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel maleuolentiæ fuerit quem tale virus infecerit, effascinatio noxia admodum maximeque in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animusque affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec solùm immutat corpus proprium, sed alienum reddit, & tanto id, quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nónne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pal-

lore insigni, & extrema induit macie? Nonne prægnantis auiditas inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? Sic vbi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acriùs micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus maximè, speciosis malum inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat, præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorum subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex passione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri non debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentium veneno delibuta, & depasta: vt Aristoteles tradit, & auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ Hyoscyamun impunè sumeret, alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequēti eius vsu (vt ex antiquorum monumentis accepimus) vsque adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Ponti Rex, vt cùm vellet, veneno sibi mortem consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumpto veneno percepit noxam. Gallina anguium, & lacertorum carnibus obesa, vel tritico eorum iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multaque præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic plerique viri suapte natura sunt qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedentes, serpentumque morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si similem sortiuntur

tiuntur naturam, quorum obtutus, vel emanans spiratio non homines solùm, sed plantulas, herbas, cæteraque emaciat, vt exarescant penitus: & sæpe vbi huiusmodi animalia resident, arentes segetes veneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nónne mulieres menstruum tempore cucumeres, & pepones tactu visúque inficiunt vt macescant? nónne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur? & plures fœminas, quàm viros effascinatrices reperies complexionis ratione, fortiori enim lapsu à temperamento decedunt, plurimisque noxijs vescuntur, vt singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, sursum elati, per oculos prolabuntur, & astantibus venenum expirant, et tali corpus explent. At si formosam deperis iuuenem, eiq; vis, vel mulierem viro fascinum inducere, vt si fieri poßit in amorem coarctetur, hîc patet

Amatoriæ illaqueationis modus:

Sint oportet sanguinei, ex parte quadam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit castè viuant, ne frequenti coitu humorũ succus exhauriatur, vnde frequentißimo intuitu, diutißima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto, aciem aciei dirigant, radij radijs, & lumina luminibus coniungantur, sic ex intuitu vltrò citróque facto nascitur amor, & combibitur. Cur autem tui fascino detineatur non aliorum, ex superiori, & ex hac videtur ratione: Euenit enim ex fascinantis intentione, qui quidem per spiritus, siue vapores transmittitur ad maleficium, & spiritu illo affectus ei similis efficitur

ficitur: existente enim maximè in paßione illa, & imaginatiua virtute circa rem valde fixa, habitus diu permanens, spirituum habet obedientiam & sanguinis: tunc exoptata re potest à virtutibus deuinciri, & inflammari. Quanquam animus (vt Auicennæ ascribitur: neque ab hac sententia illius abhorret authoritas) solo affectu, & imperio tales pruducere potest affectiones. Placet Musæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices sint, & ex aspectu amorem nasci dicit Diogenianus, vbi incongnitum amari non posse dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert:

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus visam ad insaniam compellit, amorisque allicitur per oculos rudimentum. Reliqua verò membra non verè dant causam, sed concitant, vt formæ lenocinio cernentem remorentur visis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi Cupidinem excubantem aiunt sua mittere tela, vt emissus ex oculis aculeus in astantis oculos confugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, accerimum meis medullis commouent incendium. Iam non paruam tribuimus quærentibus radicem, ni penitus, malaq; mentis cōpos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex contagione eueniunt: vti pruritum, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facileque tabem contrahat cur amatoria contagio, morborum omnium grauißima pestis, non illicò homines inuadat ac penitus consumat? Nec in alijs solùm,

ſed in ipſos quoque relabitur, immiſſumq́ue faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoque ſcriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus aquis, ſpeculo vel fonte reſilientibus, in videntem imaginem retorquẽtibus, ſibi faſcini perniciem intulit, author.

Ευτελίδα αύαλ᾽ Βυκαίρευ ἰδὼν ὀλόφισης αἰνῆς
Διννήεντι ποταμῷ ἀδ᾽ ἄντικα νῦσον ἀδίκησ.

Adeo ſibi pulcher viſus eſt, vt eodem quo alij ipſe faſcino deciderit, ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiarisq́ue morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu, parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam aſcribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia,

Multa enim ſunt, quæ prudens inſtituit vetuſtas. Si amoris faſcinũ amoliri conaberis, ſic aueruncabis: viſum abſtrahas, ne tui aciem oculis adigat, neúe lumina luminibus copulẽtur, vnde enim affici ſolet, inde cauſam amoue, cõſuetudinem interpollatim remoue, otium repelle, grauis animum adhibe curis, ſanguinem, ſudorẽ, & excremẽta omnia largè eijcito, vt vnà noxia eijciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud ſic noſces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, ſemper inclinat, crebra iactat ſuſpiria, cor anguſtijs cohibetur, nec ſignum conſpicitur mali alicuius, lachrymas effundit ſalſas & amaras. Ad ipſum exfaſcinandum, quia aër contagioſus, & contaminatus eſt, odorata ſuffimenta ſubſtituantur, vt aẽrem inſtaurẽt, nec minus aquis irrorando, cynnamomum, garyophyllos, ciperum, xilaloẽ, moſchum, ambram. Ideo priſca æuum ad hunc noſtrum ſe propagauit conſuetudo, retinentq́ue hoc mulieres, ſi

noxam pueros contraxisse vident: ad expiandos thureeos suffumigant, & circumuoluunt: claro seruentur aëre, ij pendeant è collo lapides, carbunculus, iacinthus, saphirus. alissum in domo suspensum, rhamnum, & phu opiferum putat amuletum Dioscorides. Isopum et lilium odorato. Anulus deferatur, ex onagari vel vngularum asini domestici, satyrion, quæ orchis, & fœmina dicitur. Rutam sua dote probat Aristoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatem propensiora visa sunt incerti generis experimenta, hoc scripsimus libro.

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIÆ NATVRALIS LIBER III.

PROOEMIVM.

IAM ad ea videor accessisse experimenta (dum ad varios rerum perspiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parum cõtinent lucri, circa quod non solùm magna mortaliũ pars hæret: sed eius inextinguibili siti vniuersus æstuat mũdus: vnde vt aliqua percenseamus, coacti aggredimur. Est sanè res non paruipendẽda, sed expetenda præcipuè, qui Philosophiæ studijs nauant operam, ac naturæ perscrutantur arcana: inuenient enim plura, quæ admirari pos-

ſunt, & quæ noſtro vſui mirum in modum ſunt neceſſaria, dum multas perſpiciẽt tranſmutationes, & eas vidiſſe non parum lætabuntur: non metallorum tamen eorum, quæ maximo diſtent interuallo, ſed quæ cognata & vicina ſunt, accidentibusq; differunt aliquibus, quòd maximæ authoritatis viros philoſophos fateri non puduit, vt in rebus alijs naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autem vana ſpe lucri, ac ſub eius continuæ voluptatis eſca, & illecebra tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non ſine magno huius ſeculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuiſos omnibus reddant. Dum enim ſophiſtico auro laborant præparando, vti horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerũt in perniciem ruunt, & vana auri ſpe deludentur: vt rectè Demetrius Phalæreus ait: Quod capere debuerant non cœperunt, quod autem poſſidebãt amiſerunt: & metamorphoſin, quam in metallis expectant, in ſe ipſos experiuntur, tũc (cùm hoc vnicum ſolamen inueniant) commentitijs fraudibus alios fallere, ac ſibi comites nituntur efficere: ſic bonæ rei fidem in peiorem vſum conuertunt, ceu altioribus ſæpe rebus contingere videmus. Et adeo artis vel lucri deſiderium libros auxit & mendacia, vt nil fere aliud circunferatur, ac optimè Diocletiani iuſſu ſint omnes exuſti, & in cinerem verſi. Ipſe autem qui aliquid videre affectas, id ſcito in omnibus naturam imitari non poſſe, ritè metallorum primor-

dia pernoſcenda ſunt, & ſi ea transformari, vel penitus tingi quærunntur, in prima diſſoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri poſſe cognoſcũtur. Aliqua hic nos apponemus, quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendisque habuimus: horum exempla perdiſcito. Hic montes non pollicemur aureos, nec quem homines ren tur percelebrem philoſophorũ lapidem illum, multis ſeculis iactatum, & fortaſſe aliquibus compertum: nec poculentum aurum, quo homines ab interitu immunes tueãtur: neceſſe eſt enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia eſſe obnoxia. Talia autẽ promittere temerarium prorſus nec penſi habens quicquam fuerit: Vtilia tamen ad humani corporis tuendam valetudinem, atque prorogandam fieri poſſe non imus infitias. Quæ tradere intendimus hæc ſunt:

De extractionibus aquæ & olei, & operationibus quibuſdam, quæ paſſim operibus ſubingrediuntur. CAP. I.

PERATIONES quaſdam præmittere viſum eſt, quæ obiter in opere leguntur, vtque docentur ordinatè procedant, neue alibi quærantur, & quanquam hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri poſſe iudicent, opus tamen ſubintrant noſtrũ, & iis nos efficere conſueuimus, quibus ignoratis non facilè votum aſſequeris. Di-

ſtillatio-

stillationis autem, vel apti distillationum vasis, quia toto hoc meminimus opere, ne ignoretur, locus hic dicendi oportunus videbitur. Recentiorum quorundam inuentum est, aquam ex omnibus haurire, vt puram habemus aquam sine terra (vt fieri tamen potest) vide: enim distillatã aquã nullis redũdare fæcibus, & præstantiùs à putrefactione liberãtur multa, vel si aliquid imbibere indigemus. Vas primò parant fictile, meliùs autem vitreum concauũ, turgescens pilæ instar, vel potius turbinatum vti pyrum: ac collum oblongum habeat, cui pileum vitreum accommodatur, vt subiectis prunis res in vapores soluatur tenues, & vacua omnia repleat, & in sublime feratur: vapida hæc craßitudo, vbi pilei frigidum tetigerit, & vitrũ occursabit, illius marginibus in rorẽ cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquã relabitur, & aperto quodã canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, subiectũq; receptaculũ stillatim eã recipit: hoc distillariũ, vel alembic chymistæ vocant. Multi ne fumi nidor potores offendat in feruentis aquæ vas organũ locant, & tenuior elicitur aqua, balneumq; dicunt. Tenuißimam quoque detrahes aquam, si vitrea: hæc vasa in fictile aliquod concauum accommodaueris, vt foras promineant colla: hinc calentis aquæ plenum subijciunt ahænum, vt surgentis vi fumi, nec aliò permeantis eliciatur è rebus ingeniosè aqua, quæ è potabilibus præstantior fuerit. In vacuam ollam aliqui hoc ligant vas vitreum, vndique non contingens latera, & os obturant, relicto tantùm foramine, quo collum foras promineat, sic incandescens olla, aëremq́ue concalefaciens in vase res contentas in vapores soluit: ex ijs commodiorem elige modum

dum, ac sufficiat semel enarrasse. Multa sunt præterea vasa, quibus vtuntur, & penè infinita. Rem autem si inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere, & macerare solent, nunc equino fimo, qui eiusdem semper sit caloris, innouando diebus quiuis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic etiam nos sæpe aquam extraximus, nunc vinaceis tumulando, vel cineribus, & accensis carbonibus iuniperi, nam cùm densum, et valde spissum sit lignum, multum accensum durat. Nunc autem ad operationes accedendũ, & primò extrahatur quomodo

Talci oleum,

Quod apud multos arduum, nec ferè fieri posse iudicent, sic tamen parabis, vbi fuerit opus: In sacculum immittito talcum cum littoralibus calculis, & qui in fluminibus paßim conspiciuntur, multùm exagitentur, dum in tenuißimum redigatur puluerem: vel id alia perficies industria: sic enim omnibus fieri consueuit: inde in crudam ollam accommodato, craßitudinis & roboris nimij, operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris Soli resiccandum tradito, posteà in fornace lapidum locato, vbi eluctãtur flammæ, vel alibi, dummodo violentißimus sit ignis: vbi fornax ardere desierit, eximito, & vas frange, si in calcem iam redactum optimè noueris: sin minus, iterum efficere ne pigeat, & parem operam impendas. cùm perfectè inalbuerit calx, porphyretico marmore terito, & in alium sacculum accommodato, vel in marmore humidißimo in loco, præalto puteo vel cisterna, diuq́ue immorari sinito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes: seruato, & in vitreum

vas

vas dictum inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatum recipies liquorem, faciliùs enim & citiùs in aquã soluitur, si perfectiùs & diutiùs fuerit combustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magisque per ignem subtiles, cum aquis commiscentur, et in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

Vel aquam, sic extrahes: Vas vitreum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, vbi luto illeueris pede ferreo suspẽdatur filo, inferiùs autem amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleum recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure conditum: ignem tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur, nam dũ vritur consumeretur, erigens se fumus, vasisq; feriens fundũ, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expergificandis dentibus optimum ostẽdimus. In igneis verò mixturis ALIVD *est: ignem enim admittit, & detinere potest: Viuum cape sulphur, nõ ignem expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito: in necessarijs vtitor. At*

Ouorum oleum

Sic parabis: Supra ignem largo accommodato vase sartagine, vel alio in hoc boleta proijcies, spatha permiscẽdo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in puluerẽ versa, prælo exprimi curato, expreßũq; oleũ pyxide seruato. Vel ea elixando indurabis, et sic exprimatur liquor. In incensiuis autem mixturis ALIVD

sic

sic parabis: Ouorum multa remisceto vitella, cum sulphuris medietate viui, ac sartagine accommodentur igni, vbi eluuies, vel oleosum quoddam per eorum superficiem enatabit, seruato: illud enim quæsitum erit oleum. Terebinthinæ resinæ, & mellis oleum, vti cætera efficies: Eam vasi inijciendo, & lento igni accõmodando: vehemens enim ascendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laboriosam aggrediamur operationem, quonam modo exprimi possit

Argenti viui aqua.

Sic tamen sedulò efficies: Fictile parato vas rotundo ventre, ac crasso, collò verò leniter turbinato, vt aptatæ capitis parti accommodari possit vitreum pileum, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne viuum argentum in tenues auras euanescens respirare possit, aperto canali vas subijcito, vt liquorem suscipiat: sit vas postea peruium è latere, quo viuum argentum intromitti possit, igne totum incandescat, & vbi incanduerit, infundibulo vel instrumento alio viuum argẽtum immittito, & extemplò cretam inducito, vt aptatæ parti par sit: vbi enim valde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in vaporem solui, ac paulatim crassescens, in subiectam elabitur fideliam.

De sublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc necessarijs. CAP. II.

Reliquum est quomodo sublimare, & in calcem reducere oporteat edocere, quæ res nostris operationibus necessariæ passim conspiciuntur, et præmissas quodammodo sequuntur, quas breuissimè narrabimus: Et primò

Sublimare quomodo debeamus

Auri-

Auripigmentum, vt huius similitudine discas & alia. Quia videmus aliquando res prorsus corrumpi, denigrari, & fœdari, idque secundum diuersitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas nos sic defæcabimus: nec per aliud potest perueniri magisterium, quàm per solam sublimationẽ, cùm subtiles euolent partes, vnde peruium magis & perspicuum videbitur & per hoc ab adustione priuatur: Illud primò teratur, vt tenuius poterit, fictilem ollam intus vitream conijcias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante superemineat, lignea rude miscendo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemque impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, viua calce, ærisue ramentis in vase claudatur vitreo oblongo & concamerato, non ad summũ vsque labrũ replendũ sed mediotenus, ritè venter foras luto muniatur, & in solem conferto, finitoque in sole esse vsque dum resiccatum fuerit, & igni resistere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu strangu letur, coërcitamque suspiret auram, leuis verberet ignis fundum vasis, inde paulatim senis concrescens horis, igne tandem cãdeat, eiusque vi petat figitiua pars vasis cameras, ibique in argentum album congestum insideat: vas frange, detrahe, ad vsum recondito. Euenit idem in descensu, nam in præceps faciliùs fertur. Si verò fuerint corpora & grauia, alijs adiungantur leuioribus, vt faciliùs ascendat. Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: nõ enim multum inter se euariant. Si verò vis

Argentum in calcem vertere,

Vel aliud, sic fiat: Ex argenti ramentis, & viuo argen

teo

teo triplicato malagma confice, inde communi sale porphyretico marmore multum lauigabis, vbi ad perfectam vnionem peruenisse scies, in obtorto vitreo vase locato, quod facilior sit ascensus, igni appone, eiusque vigore viuum argentum per fistularum colla in receptaculum dilabatur, quod vasis imò remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam subinde affundens, dum nullum salsuginis vestigium excernatur, & amarorem omiserit omnem, dulcescente aqua iam calcem habebis. Est & parandi ALIA ratio: Argentum forti aqua soluatur, vt assolent aurifabri, & fontis immisceas aquam, quæ communem salem exederit, sic argentum ad imas vasis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem testaceo vase flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulcique aqua salsedinem amoueas, quod denuo semper exercebis, dum totum abijsse cernes, & modus lauandi sit, quem in priori reddidimus. Sic argentum in calcem & ceram vertes: Eius ramenta cum sublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vase, & flagrantibus prunis exponantur, & vis ignis viuum argentum expellat, & in ima vasis parte fixum argentum vti ceram reperies, gemmis aptum, pyxidicula seruetur. At

Plumbum & stannum

In calcem vertere si volumus: Stannum vase liquescat aliquo, & in tenuissimum salem proijcito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes separentur, & granulis milio proximis vertantur. Vel eliquatum per arcta cribri foramina traijcito in frigidam aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dum tenuissimum efficias: inde puluerem in feruentem aquam

quam mergito, tantisper mutata aqua, & colata, donec victo sale dulcescat, & salsilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum vel vitrariorum fornaci cōdes diebus tribus, & in calcem redactū reperies totum. Vel ALIO *modo vt granulorum vicem expleat, & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem, excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratum habebis, olla imponitur, et fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur candidam. Vel* ALITER: *Fictili cratêre amplo, lutoq́ue munito colliquetur plumbum, ferrea spatha versando per diei quadrantem, nulla dum in puluerem vertatur interpollatione, quod in ollā inijce, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicans reperies, setaceo cribro trāsmissum seruetur. Remanet autem vt doceamus, &*

Aes coquere,

Quod à multis traditur, stibium tamen nullibi, quod sciam traditum est, taliq́ue expedies pacto: Aes fusorio in vase liquato, cum æquis stibij portionibus, simul colliquatis tantundem super addito stibij, & super planū marmor proijcias, vt in eius superficie frigescat, vt aptiùs in lamellas ducatur, duos deinde excauabis lateres vt intus commodè accommodari possint laminæ: vbi accōmodasti operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorum fornaci inditur, ibiq́ue per hebdomadam immorari sinito, vt perfectè comburatur, detrahe, & ad vsum acommodato. Possumus quoque

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in

Et in hunc modum: Tenuißima plumbi ramēta in ardentem aquā nullo phlegmate redundantē proyciātur, adiecto tartari & salis momento, vel quod medietatē aequet, & aqua super plumbum quadrante superemineat, os operculato, & per mēsem sub fimo abruito, post detrahe, & vitreo in vase obtorto ne multū ascendendo laboret, ignis subyciatur, & aquam extillans viuū argentum in guttulas versum ascendere conspicies: vbi hae notae comites apparuerint, aucto igne recipias.

SAL *tartari sic fit: Eligenda est faex à vino vetere, ea autem diligenter siccata, noua testa largo igni vratur, vsque dum penitus incendatur: experimentum legitimae vstionis est, vt aërio nitore inalbescat, linguamque tactu vrere videatur, id calida dissolues aqua & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel*

ALITER *argentū viuum è plumbo vberiùs faciliori sic detrahes via: Sit fictilis olla fundum crebris foraminibus laceßitum, & exiguis, in aliam subintret ollam, ac tenaci luto cōmissuras stipabis, breui eiusdemq; capacitatis effossa scrobe obruatur, sola vndique terra pedibus conculcata, superiorem vacuam medio tenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quaesitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totam denuò, vt in medio collocetur plumbum, & puerorum vrinam expergificabis supra, sic operculo imposito, omniq; oblinito spiramēto ignē adhibe vehementem, & vndiq; tumulabis, & per diē immoretur: fortißimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentum, sexta illius respondens parti. Nec dißimiliter nimium*

E stan-

E ſtanno ſpiritum elicere

Poſſumus, cùm volumus: Stanni enim elimata ſcobs cum ſalnitri æquali pondere, ollæ inditur, cui ſuperiùs ſeptem, vel multas pertuſas accommodabis ollas, ac ſpiramenta luto claudas & munias, ſupra vitreũ vas inuerſo ore accommodabis, vel aperto canali cum ſubiecta paropſide: inde ignem adhibe, & incandeſcentis rumorem audies, euolat in fumo ſpiritus, & ollarum cameris, & vaſis vitrei fundo compactum reperies. Temporis ne nimium teras in elimando ſtanno, in liquatum ſtannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes ilicò & citius euolat ſpiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum ſi terreum à latere perforabis, commodius paulatim inijcies & obturabis. Sic quoque

E ſtibio

Poſſumus extrahere: Stibium, quod ſeplaſiarijs antimonium dicitur, tenuiſsimè manualibus molis ſubigitur & tritatur: inde noua olla carbonibus accenſis condita rubeſcat tota, cui ſtibium, tartari duplum, ſalnitri quadruplum optimè tuſa paulatim inijcies, cumque tollitur fumus, operculo claude, ne ſurgens fumus euolet, tollito demum, & aliud proijcito, dum totus comburatur puluis, igni poſtea aliquantiſper proroget moras, extracta refrigerari ſinito, & ſuperextantes tollito fæces, & in fundo inſidens viuum argentum reperies, quod vocant chymiſtæ regulum, & plumbum præ ſe fert, facileque in hoc tranformatur: Si enim (Dioſcorides ait) paulo magis concrematur, in plumbum vertitur.

N Quomodo

Quomodo friabile adimitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur.

CAP. III.

Qvædam quoque dicendis necessaria subiungere visa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis sæpe accidunt: vt instructus operator ad ea accedat: Sic enim pulchriora & perfectiora spectabuntur. Primò autem

Friabile tollere

Docebimus, vt fieri poterit, in calcem redigito, sub fimo condito, post hæc facito cùm incanduerit igni, restinguantur, vel liquata proijciantur, vbi ardens aqua sæpe purgata, terebinthina resina, ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, mirrha, factitia chrysocolla, qua vtuntur aurifabri, vt celeritatẽ dent fundendo, aurique ferrumini, nam si inhabile metallum fuerit tundendo, quia vnctuosa sæpe corpora præmollire solent: si omnibus, vel aliquibus ijs liquora subacto in pastillos digerimus, & vbi metallum vi follium ignibus cadit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & vti lutulenta reddantur, metallum igni apponito, vt accensis carbonibus ignescat, & exemptum restinguatur, ac sinito semissem horæ combibere. Vel canalicula perungantur, illaque infundantur, & supprimentfragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cadunt, & sus.eo extenduntur, vbi priùs tacti in partes dissiliunt multas. At si volueris

Metalla in corpus reducere

Quia in calcem versa, nòn denuo leui inunguntur artificio, consentaneum fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus vsu veniat. Hæc huiusmodi

reti-

retinent vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ouorum vitella, sal alkhali, ammoniacum, salnitrum, & quem saponem vocant, omnibus ijs, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase vbi calces liquescunt igni, proijciuntur, & in pristinum reuertuntur statum: cùm hoc probè noueris extrahito. Id tamen animaduersione dignum est, si calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & similibus: cum albumine & tartaro argentum: amurca verò olei maximè in hoc prævalet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnum præbeant. Nunc verò reliquum dicturum video, quonam modo possit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

Quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se imposturis foras allicere, ac extrahere, & internatas partes ex solis vilioribus constare. Sed à veritate discedunt, quia in superficie tantum remißiores exest partes, & aliquantulũ viuum argentum foras allicitur. Res enim corrodũt omnes, quæ medicamentum subintrant, duriores relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatum fide ducti, intus meracum æs, foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demum typis excussa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt hæc sunt: communis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum, & pro auro tantum ærugo, & sal ammoniacus: Cum opus obeundum est eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circumli-

to, & operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, & ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt, sed metallum igni accenditur donec ignescat, & ignitum ijs immergunt. Vel ALITER: *Aceto accommodant dum strigmentosum fiat, & vbi circum litum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continens diu decoquetur, extractum in vrinam conijcies, sale, & aceto ebullire sinito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicaminum maculæ aboleantur: & si candidißimum non deprehenderis, idem munus rursus obeundum, dum perficitur. Vel sic* ALITER *seriatim procedas: Opus cum sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quum tota superficies inalbuerit, sinito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorum pendeat medio, nec vasis latera contingat: eximito, & cum arenula perfricabis, dum sulphuris virus euanuerit: demum vt prius ebullias denuò, & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si ritè peregeris, & gaudebitis, nisi in vestrā perniciem eritis abusuri.*

Quonam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodque. CAP. IIII.

Sæpe apud chymistas, eosq́, qui huiusmodi studio vacant, quæritur quonam pacto fieri poßit, vt in auri pondus argētum excrescat, & metallum vnumquodque suum debitum superet pondus. Nos qui prouinciam hanc aßumpsimus hic ea docere, quæ magnis eorum conatibus & sumptibus efficiuntur, facile

cilè & parcè faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perspicuè hauriant, quicquid occulunt alij, suorumque dogmatum mysteria fabularum inuolucris, & figurarum vmbraculis contegunt: eos tantùm rogatum velim, vt cùm necesse sit tantùm vtantur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis testis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vindicent aliqua, & densentur partes, quæ pondus adducunt. At sic expeditius IDEM *efficies: Argentum in subtiles lamellas ductum cinnabari, ac sublimato viuo argento vicißim inspergunt in vase igni contumaci, & suprà luto, & vinculis munito ne vim suspiret, carbonibus circumseptum per naturalis diei medietatem detineatur, & friabiles exemptas laminas in cineritium alueolum igne candicans, & in collicatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod pessum it plumbum, ad receptaculi oras expellunt, vt secum contrahat sordes, & purgatum relinquat argentum: quæ solet probatio commentitia, vel cupellaria omnibus nominari, quòd commentum omne purgetur. Quòd si ponderosum non reperiès multum, denuo rem perage, dum auri expleat pondus. Possumus sic &* ALITER *argentũ augere: Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum stibium, ac lima quæsitum plumbum tundantur, & succernantur, quicquid non transmeat, denuo in pilam repetitur & molitur, vt sic tenuius cribretur, in distillatum acetum inijcies, & sub fimo conditur, dum soluta conspicias omnia, igni postea demittito vas, & opus intus extinguito sæpe. Vel ex ijs aquã extrahito, & idem præstabit. Cum sulphure, vt docet*

Geber, in calcem, & corpus reducendo multum acquiret ponderis. Si exoptabis

Aurum excrescere

Plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliudúe, si ponderi magnitudo non respondet: Aurum fluido argento manibus digitisúe perfricabis, dum illud bibat, donec quæsitum expleat pondus superficiei cohærescens: dein validum parato lixiuium ex sulphure, & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conijce, leuibus subiectis prunis, tandiu indesincter bulliat, dum suum iam colorem contraxisse perspexeris: sic eximito, & habebis. VEL *ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnum quodque excrescere volueris, sic habes*

Aliud optimum.

Si ritè peregeris aurũ satis ponderosum reddes, nec calaturæ formæq; erit impedimento, sedulus tamen esto: Antiquorũ laterũ ruberrimi salis nobis vbiq; venalis, ac flagrãtissimus calcanthi puluis paretur, aptoq́ue inspargas vase: Argentum puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel leui artificio aliquo: inde aurum vicissim cum puluere inspargendo accõmodabis, ac præpostere vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partem, nec ignem follium vexes spiritu, detrahe, & solis pulueribus sine argẽti calce innouabis, & explebis. Si aurum colorẽ deperdet, sic resarcies: Salnitro, ammoniaco sale, calcantho, & laterculorum puluere, cum vrina strigmentum facias, aurum operi, & lento condes igni. EST *& laturæ genus aliud vti fieri consueuit: Aceto ebullire curabis,*

sale

sale ammoniaco, ærugine, tartaroque dum amissum recuperet colorem. Si fulgentissimum nitet, & remissius optas, remedio est, ut urina madefactum in candentem laminam refrigerari sinas. SIC *calcanthum concremabis, ut flagrantissimum reddas: In vas coniectũ, carbonibus obrutum decoquatur, dum in florentissimũ & flagrantissimum colorem permutetur, eximito & recondito, nec in malum suscipies usum. Possumus æris ramentis* ALITER *opus explere argenti vicem explens, nimiumq; ponderis suscipiet. Et fit* ALITER: *Antiquos lateres ignitos in oleo restinguas, inde terito & cũ viuo argento remisceto, marmore simul læuigato, ac vitreo in vase ad ignem imponito, eliciatur oleũ, cuius igniti operis extinctione, augescit pondere.* ALITER *autem, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplum cum argento colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas, parato interea è fortis aquæ facibus puluerem salnitri scilicet, & calcanthi, ac forti in vase fusorio lamella, puluis, inde augendum aurum accommodetur, & præpostero ordine vas explebis: postremò os luto munito, & igni lento committito per diei medietatem, detrahe semper idem innouando, dum ad statum peruenerit pondus. Iam pondus augere docuimus, ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò restat quomodo poßit & sine formæ quoque ac celaturæ damno*

Argentum, vel aurum diminui:

Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depreßionibus scabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circum undiq; candelam admoueto, vel sub opere incendes, paulatim ex-

ardescens consumitur, malleo decute in aduersam partem, & superficies cadet, quantitatis eiusdem, cuius volueris, vti sulphure vteris.

De Aëre, & illius medicinis primi ordinis.

CAP. V.

NOS ne scribendi seriem conturbemus, metallorum tincturas aliquas conscripturi sumus, postquam de eorum præparationibus satis dixisse visi sumus: & secundum ordines tradere decreuimus, tum quia sic posceret ordo, tum quia id ab antiquis obseruatum philosophis comperio, et id cæteros consecutos vsu inualescente, vt sua quisque retineat experimenta, quæ quantulacunque sint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc ea docentur primò, quæ metallica colorant corpora, fucant, & adulterant, non perpetuò sed paulatim euanescentia, nec examinibus omnibus exposita substinent ea, non concupiscenda, nec omnino posthabenda, & quia perpauci non sunt libri qui huiusmodi re scateant, & pleni sint, multaque circunferantur, ea nos tantùm cõscribemus, quæ paratu facilia, ac perpulchra spectantur, vt splendore & formæ lenocinio optimatis censura oculos subinde fallant, nec discernant vera, an falsa, eo tamen habeantur, quo fuerint precio. Sed optimi exposcunt artificis manus, qui verò tali defraudantur experimento, optimos saltem consulant, ne frustrentur. Dealbant æs præcipuè arsenicum, argentũ viuum, argenti spuma: quam Græci lithargyron vocant pyritis, magnes, argentum viuum sublimatum, tartarum, sal ammoniacus, communis, quem vocant Arabes alchali, salnitrum, & alumen. Si omnium, vel aliquorũ disso-

dissoluto liquore æs igne inflammatum extinguatur, vel colliquatũ mergatur: aut in tenues lamellas diductum, ijs in puluerem redactis fusorio in vase vicißim intermissum diutius igne detineatur, vt fluxum reddatur: vel fuso metallo insparsum cumulatius in frustrũ (in puluerem verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallum non inficiat) mirum semper suscipit inde candorem, vt mirũ videatur argentũ. Tu verò vt discas, et alia cõponẽdi occasio porrigatur, aliqua nũc apponemus Exempla,

Facilior enim est ad intellectum per praxim via: ideo, quod sermo descripsit, operatio aßignet: Incandescat olla fictilis viuis carbonibus exaggerata, plumbum intus conijcito, & cum igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paulatim dũ vratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ combustæ per fumum volens, sine quiescant dum extinctorum carbonũ reliquiæ supersint aliquæ, vas deinde frange, & concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulũ deradatur, tundito, & in fusum æs pondere triplicato, paulatim proijcito, ac dealbescet. nec obest si paulò plus impositum foret. At si argentosum peroptas, vt eximium recipiat candorem, cum æris massula argentũ illequefacito, proijcito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alioqui euanescit, quod in ijs animaduersione dignũ est. Si enim in igne diutius manẽt, quàm fuerit opus, colorẽ expirãt, & vi efflata elanguescunt, vt in pristinum reuertantur statim, quàm minus ergo poteris igne detineantur, sic album & mentitum dabit argentum. ALITER *si ex æris ramentis*

&

& viuo argento malagma conficies, vitreo vase indita, in igne euolet viuum argentum, æs album remanet, si opus fuerit iterabis. Si salem ammoniacum, & oui cortices simul tritabis, & ex ijs aquam elicies, extinctum in ea ignitũ æs, miram suscipit inde albedinem. Habebis sic quoque

Aliud

Cum Auripigmento, nec operando inefficax, & si tẽpore liuoris inficiunt notæ, abstergere conabimur: Sit auripigmentum optimũ, in squamas dehiscens, fissile, aureo micans colore, ter, quater sublimabis cum elimata æris scobe, tartaro insperso, & cum eo pari pondere, vel descendere facies, vt perpetuò fulgeat, & splendidissimum perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ nullo phlegmate redũdet, ac efferuescente vase siccetur, donec id septies, vel minus expleueris, simul permisce, ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inspargendo tartari oleum, vel ammoniaci fixi salis: vbi verò feruidus Sol illuxerit, ei exponito, & siccetur, plus denuò suggeratur olei, & siccescat tantisper, donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vase condito, & fimo supponito, quousque soluatur, solutum coaguletur, & super illud decem vel octo æris partes proijciantur, & peculiosè dealbat. EST *aliud: Si ex stimmi viuum argentum extractum, plombi colore, quod omnes vocant regulum, super æs proieceris, dealbat æs, & multum. Extractionis modus iam patuit. Nec prioribus*

Dissimile

Habebimus experimentum, maximeq; æs dealbescit: Arsenicum, sal, tartarum porphyretico teres lapide, sæ

pius

pius distillato aceto imbibēdo: calenti Soli exponito, & exiccato, denuo madeat, & siccescat denuo, inde vasis solio insternes, & ignis vis sublimet, vasis collo & cameris compactum inhærescat, quod bis senis eueniet horis: igne subinde factitium liquescat calcanthum: liquefactionem enim non respuit, cui viui argenti medietas immergatur, lignea rude misceto, & extractū porphyritis attritu valido, aceto superinfuso, excrucietur, nec auripigmentum desit sublimatum, vti diximus: deinde argentum forti aqua soluatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantūdem ardentis aquæ adijcito, & sub fimo dissoluatur, tunc iam seruatas terito ac tartari oleo triplum adiūgito, & sub Sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardēti aqua innouato, & æquali pondere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub sole arefacta calido condes loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimum dabit pseudogyron, quod dentium apprehensu cedit sine asperitate, & sub malleo tunditur. Sic verò aliter optimum

Idem

Conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: albū autē facile sic reddes: Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti viui æquali portione, sale, & tartaro infusa aqua, fictili & noua olla sinas ebullire, lignea rude semper miscendo, vel ex creta excocta, non tamē ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendum: inficit enim tūc mixturam, vt nimium illius contrahat,

&

& tandiu coqui vult, donec candoris satis contraxisse videatur, & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vsum repone: Bracteolas autem in vas conijce igni contumax cum arsenico, & tartaro, vicissim inspersis, dum vas expleueris: os operculato, tenaciq; luto stipato, ne halitum eructet: vbi enim huiusmodi pulueres vel tenue aliquod subintrat, vinculo suprà, & luto inhiberi oportet, ne surgens fumus euolet, & intactum relinquat metallum: obest enim multùm, vasis os inferiùs obuolue, vt minus euolans, effectus habeat acriores, per horam flagrantibus prunis candens peruratur, inualescat ignis, sic deinde carbonibus tumulatum per tres alias horas conquiescere sinito, & exemptas mortario terito: friantur enim attritu facili, ac igni eliquatas super tres æris partes proijcito, & insignem recipient candorem. Magnetis quoque puluis dealbat æs. At si ALIVD *quæris optimum: In vas conijcito factitij arsenici, & salnitri paria pondera, claudatur os vasis ne respiret, & vratur carbonibus succensis, & in puluerem vertatur: cuius medietas cū sublimati argenti viui pari portione misceatur, ac tartari pauculo in calcem redacto: vbi autem vi follium æs cædit liquefactum igni, proijcitur puluis, ac rude lignea mouetur, dum purgetur, si id factum noueris, reliquum proijcito puluerem, ac viuo argento sublimato, super æris quadruplum in melle refrigerari sinito, & dealbescet. Si verò quæris*

Aes argenteum reddere,

Vel cyprium, vti sæpe pueri, & circulatores assolent, vt ilico vasa argenti nitorem capiant, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacus sal, alumen, & salnitrum pari pon-

ri pondere misceantur, & modica argenti scobe lima quæsita igni admoueto, ut inferuescant, & ubi fumare desierint, resperſa puluere uel saliua oris madefacta, uel paulatim adiecta digitis fricando tractabis, & argenteū colorem imitari uidebis. Nitidiùs autem ALIVS *conficiendi hic est modus. Argenti pusillum forti aqua soluatur, tartari tantum mergito, & ammoniaci salis, dum strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digerere, & inarescant, sic eis æs, uel aliud consimile genus digitorum tractatione crebra, ac saliua complexu frianti argenteum uidebitur. Nec minus* IDEM *euenit argento uiuo, mireque dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, ueluti urina, aceto, limonum succo, & similibus, de facili enim colorem perdunt, coarguuntur, & deprehenduntur.* SIC *quoque si æs soluatur aqua forti, uel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro & argento: & metalla diuersimodè colorabimus & fricabimus.* SIC *tactu argentum possumus inficere, ut infectum reijciatur: Manibus sublimatum argentum uiuum pertractato, inde argentum, uel argentea numismata manibus uersans inficies, ut nil penitus ualere uideantur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, ut sint ea sæpius defæcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præstantiora erunt: uti aceto æs extinctum, in calcem cum sale redactum, ut defœdantes tollantur partes, quousque earum appareant notæ, & profundiùs fiat commixtio: sit uasis fundum crebris foraminibus laceßitum, & per ea colliquatum metallum descendat, ut recrementa, & spurcitias*

citias supra relinquat, nullaq; extet scoria, eoque præstantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VI.

IAM de ferri medicinis aliquid commentari monet ordo, id enim sapientes Indi magni fecerunt, cũ in se boni retineat multum, & in nobiliùs facilè transmeet metallum, aliquibus verò, quod ægrè igni liquescat, ob fixum sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reijcitur, nos ad eius liquefactionem moliendã, & colorandã dicimus, cùm ab æris medicinis non parùm distent: Primo scoria & rubiginis viru defæcabimus: terreũ enim magis cæteris est metallis, ideo quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpe forti lixiuio, & aceto tenuißimas restingues laminas, vbi communis sal, & alumen ebullierit, donec candicent, eiusque ramenta ex sale in mortario teres mutato subinde sale, donec nullũ nigredinis indicium præbeat, ac ferri recrementum eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento viuo & plumbo malagma confice, terito, eiusque puluerem testaceo in vase cũ laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllũ relinquatur spiramentũ, in igne per diem perseueret, vehemẽti demũ liquescat: malagma enim & candorem, & facilem colliquationẽ molietur, denuo in lamellas duces, & denuo incæptũ perages, dũ candoris satis contraxisse conspicies, sic quoq; si per vasis fundũ liquescens descendat cũ plumbo, pyrite, arsenico, & omni, quod in ære diximus: si argenti

partem

partē addideris, ei magis aßimulatur: cōiūgitur enim facilè auro, & argento, nec per ſeparationis examē ſine magno labore, et induſtria ſeparari poteſt. Ex eo quoq;

Ferrum auri colore tingere

Sic poſſumus: ex eo enim crocum elicitur, quòd croceo tinctu inficiat, ita nuncupatū eſſe auguror: ferrum tamen hoc optimè præſtat: Ferreas laminas fictili in olla viuo intermiſſo ſulphure, & luto munita, igni concremabis, dein extrahe, & friabiles reperies, terito, & in vas patuli oris ponito, vbi diſtillatum acre acetū infundatur, ſub caniculæ ſidus exponito, ſi ad luborē nōdum peruenerit, rurſus ſub ſole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubeſcat ſinito, pennicillo exugatur, vel in vas aliud trāsfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſoluatur totum: per vitreum vas euaporet humidum, & reſidēs puluis ſuper argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

Si deſiderabis, vt nil ferri prorſus retineat: alumine et atramento ſutorio tingi poteſt. In Carpato enim monte Pannoniæ Smolinitio oppido fertur puteum eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrum illis impoſitum vertitur in æs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutum tranſeunt, quod ignibus excoctum in puriſsimū æs tranſit. Sed ſic faciliter commutatur: Fuſoriū in vas ferrum conijcito, dum vehemēti occanduerit igne, & fluxū fieri incipiet, viui ſulphuris aſpergine ſaturabis paulatim, remoue, & in virgas proijce, & teratur: facilè enim friatur, forti demum ſoluatur aqua, ex ſalnitro alumineq́ue confecta, calidis inferueſcat cineribus

bus, dum in vapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VII.

ARduum esset plumbum in nobilius metallum commutare: id tamen cõmoditatis habet, quod in rubeum facile tingitur, vel aurum, at in verum aurum transmutari id penitus difficilè esset, cùm multùm ab auro nobilitate recedat. Igitur, vt ad tingendi normam accedamus, id de plumbo præcipiatur, vt priùs quàm aliquid cum eo aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiam habet, vbi optimè laueris, sic facilè

Plumbum in aurum tingere

Poteris: Combustum æs lapidea pila subtiliter pinsito, & tenuiter cribrato, identidem crystallinum vitrum, inde plũbi bracteis, alternis his inspersis repleatur fictile fusorium vas, vt vtrinque combustum æs contingat, adhibe paulatim ignem: inde follium flatu liquescat, vbi autem refrixerit, adhærentias separabis, & ter quaterque eandem operam impendas, & colorabitur: inde cadmiam terram tenuiter tusam, & rubeam habeas, ac passis vuis, aridis ficubus, & dactylis remistis in vase substernito, inde cyperi radicem, vel curcumam dictã adhibeto: & semicoloratas bracteas vicissim inspargito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tandiu lentũ adhibẽdo ignẽ, donec humiditatẽ exhalauerit, inde vi folliũ ignẽ vexãdo colloquetur, & in virgã proijciatur: nec auri patitur societatẽ. CADMIA *autem terra sic purpurascet: Ferri ramẽtis, cum in lebete ignescunt ammoniacũ sal inspargito,*

remi-

remiſceto, & in pilam proijce, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proijcito, diſtillatum peracre acetum infundendo, per menſem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus ijs cadmiam terram ſæpius imbibas, & rubeſcet: in alijs vtitor. ALIVS *extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pondus inijcito, hæmatitis lapidis, & ſulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmenti ſeſquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ ſextum, omnia in minutiſsimas partes concidito, aptoque vaſe ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato poſtea, & vis ea ſublimet omnia, cuius pars vna, ſuper plumbi quatuor, in auri colorem conuertet. Tantam verò plumbum cum ſtanno affinitatem habet, vt facilè poſsimus con-*

Vertere plumbum in ſtannum.

Quod ſimplici euenit lauacro, dum enim ſæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in ſtannũ tranſmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur ſubſtantiam, & non fædam, ſemper in plumbo remanet, vel eius pars, vnde facilè ſtridorem adducet, & in ſtannum conuertet.

De ſtanno, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VIII.

E*ST & plumbi ſpecies altera, & alba, quam ſtannum vocant, cum ab eo parum differat: vnde ſæpe in plumbum vertitur: & plumbum in ſtannum: perfectius tamen plumbo eſt metallum. Eſt & argenti æmulum, ſimulque multùm colore communicant, hærentque: ſuapte natura ſtannum talem ſortitur colorem, vt alia maximè dealbet corpora, ſed*

frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates aboleſcimus, ac funditus eruimus ſtridorem, videlicet, ſurditatem, liuorem, & molliciem: non enim prius ignitum liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, ſed vti aduentitijs illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus

Stanni ſtridorem tollere, & molliciem.

Non deſunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & diſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus: at ſic perfectiùs, & commodiùs expedies: Igne ſtannum poſtquam fuerit ſolutũ, argentum viuum inijce, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atque curuetur, inferueſcat igni, eiusque vis argentum viuum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendat ſtillatim, vt prorſus abſumatur, remanet in fundo ſtannum, hoc identidem ter, quaterq́ꝫ efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat ſtridorem. Sic verò ALITER *rectiùs expedies: In calcem redigito, vti docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potius illius cauſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eueniet, viciſſim tertiò proſequere: in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit, vt prius igne candens videatur, quàm ſoluatur: nam vehemens ignis viui argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſionem,*

sionem, ut durius igne soluatur, & sic omnia possumus corpora mollia indurare, ut igniantur, sed manifestiùs in stanno, quàm in alijs metallis id experitur. Si vis autem

Stanno surditatem adimere:

Quia per se molle, est surdũ: cedit.n.percutienti, metallis verò reliquis associatũ fit magis durum, et sonorum. sed hoc opus hic labor erit: consortiũ enim peruicax omniũ respuit, nisi plumbi, et omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua solutũ fatiscat, sic argentũ ritè purgatũ plumbo, aliúdue, unà misceatur aqua, & leui igne vas inferuescat, et vi redundantis caloris in vaporẽ soluta ad summa elata deuolet aquà, resiccatã extrahito, & in aliud transferatur vas, forti denuò infusa tantisper aqua, donec cõiuncta, ac per minima complexata videãtur: Vel utrunque in aquã ex calce redigatur, & permisceatur: spirituum enim (ut aiunt) corporumq́; fit mixtio. Si contingat ipsius lucẽ hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: sic dulce, sonorum, fulgens, & optimum, quod vocant, habebis album. Commisceri quoq; poterit argẽto, & alijs stannum, per viuum argentum, quod aliquos sensisse video, & optimum parant pseudargyron: In liquatũ cum viuo argento stannum immiscent argentum, & diutiùs igne detinent, detrahunt, & sic fragile in figularia creta pilam inuoluunt, & per diem sub igne detinent, vel calidis cineribus. Facile quoque

Stannum in plumbum vertere

Quisque poterit, si sæpius in calcẽ reducet, et præcipue, si conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: stridorem enim amittens, facilè in plumbum vertitur.

De auro, & argento, eorumq́ue medicinis primi ordinis. CAP. IX.

Nemo est, qui auro ijs operetur, cùm nobilissimum sit metallum, sed omnibus illud imitari conantur, cùm raro quoque antiquitus misceretur: vnde si de eo medicinas aliquas apponerem, non nisi dicta repeterem, argento tamen sic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

Dabitur sic facultas: Lixiuium primo tale parabis acre: Calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusq́ue: peruium suprà lignũ, vel tegulam accommodabis: inde puluerem, & aquam paulatim infunde calidam, ac per arcta fundi foramina in subiectam fideliam mundam defluat, ac iterabis, vt acerrimum fiat, in hoc tritum immittas stibium, vt in tenues auras euolare poßit, ocioso igni ebullire sinas: nam vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas sufferuefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuium conferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem verò resiccatum puluerem, cum tartari oleo desiccato, & dissoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicißim inspargito, carbonibus celato tantisper, & opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. AERE *combusto, sic aureum colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, & ærugine fortem facies aquam, ac solutum fatiscat in ea combustum æs,*

stumas, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit: Fit quoque cyano sæpius argentum inspargendo, & ignibus committendo.

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis. CAP. X.

IAM *Hydrargyri operationes aggredi non intempestiuum videtur, & illius congelationes minimas, quod incongelabile putaueram, veras autem posteriùs: nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primo*

Argenti viui congelatio cum odore

Metallorum, & præcipue plumbi, & nunc eo efficere libet: Purgetur plumbum, & à scorijs separetur, liquatum in foueam proijcito, vbi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, sæpius colliquato, & in claram aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas. Fit & alia

Argenti viui congelatio cum cafside ferrea,

Vel patina, proijciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extinguunt ferrum, ac illo duplū immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementique igne sinas ebullire, ferrea semper spatula versando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proijciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manibus congelatum exugito, vt exudet quantulumcunque habet, expressum denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotū fictile dimittatur cum fontana aqua

detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & confundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testa duritiem crassescit. Illud autem

Argentum viuum congelatum in aurũ tingere

Si vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cũ cadmia terræ pulueribus alternis fusorium vas, & testaceum compleas, quibus mixtura mediet, è schidijs, & passis vuis, & cyperi radice Indica illa, quam officinæ curcumam dicunt, contusis, & inuolutis: expletũ vas luto circumlinias, & Soli exiccabis, vel igni, vt Solis vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis sex, & incandescat, inde vi follium profletur, & maximè vexetur, vt fluxum faciat, & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, sic aurum coloratum, et splendidissimum reperies. Et aliter

Argentum viuum cum æneis pilis

Fixum reddere possumus, & congelare: Aerea duo hemisphæria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare possint: intus viuum argentum cum crystallini arsenici æquali portione, & tartari ritè contusorum, & cribro succretorum immittantur, luto foras commissuræ perlinantur, ne respirent: sic resiccescant, & carbonibus exaggerabis, et obrues quarta diei parte, postremo incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vasis concaua coalitum inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato, & proijcito, & optimum dabit argenti colorem, difficileq; ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cum eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimum ostendet album, dulce, & malleabile. Vel ALITER: *Fictili olla aeneum*

la aneum operculũ imponatur, ac accenso igne mirè vi uum argentũ in operculo congestũ reperies, et mirabilius cõgelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac deniq; auro conficiũt, diuersisque vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit sciße, nec meminiße obfuerit. Fit &

Argenti viui congelatio cum oleo

Alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamẽ aliquid, & ingeniosa est valde: Ex argento, rubro arsenico, & aurichalco vas efformetur in sciphi speciem, quod ritè operculum cooperiat, ne respiret, viuo argento reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumine, vel resina pini, vt fit, & in ollam suspendatur, lini oleo plenã, & naturalis diei medietate sinas ebullire, extrahe, & exemptum corio, vel stramine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet, quãtum ponderis amisiße vides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pondere enim dignoscere non poßumus, et vtere. Iam poscit ordo fixationes aliquas apponere, cũ semper coagulationibus subsequantur, quæ plus aliquando, minusúe retinent partium. Vnde

Argenti viui coagulati fixatio

Hæc sic procedit, nec absque ratione: Testaceum vas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicum rasuram substernas, manibus calcando & accommòdando, aliud deinde sternito pauimentum è crystallino vitro, pila tuso, & per incerniculum traiecto, & subtilißimo: inde piperis, zinziberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuum imponas, inde vas reple pulueribus eisdem ordine præpostero, operculum imponito, ac luto munito, so-

lique interdiu credēdum, ut ad candorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuibus subiectis prunis supra primum incandescat, per horam, inferiùs posteà & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non congelatum euolat, & ex omnibus, quas videre cōtingit, & experiri, fœlicißima hæc succeßit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatum. Est & Alia argenti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igne intus admoto, flammam erigens, comburitur, remanens in aquam vertatur, et leui flamma euolet humidum, & sal remanens cum chrysocollæ factitiæ combustæ (comburitur enim vt alumen) triplo permisceatur, salis alchali duplo, hoc congelatum inuolue vase duro, ignis supra admoueatur, inde circum, tandem inferius senis quibùsue horis, & partes retinet congelati aliquas.

De medicinis secundi ordinis. CAP. XI.

D*Icemus nunc medij ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur, quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, vt penitùm ab omni absint complemento, minimisq́ diuersificantur differentijs, nec vltimis exposita obstant examinibus, sic primi ordinis medicinas superantes, vt à maioris ordinis medicinis superantur, parumq́ue deficit, vt ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos pauculas probauimus, & apposuimus. Et primo*

Argentum in aurum tingere

Docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurum:

aurum: Ex argenti elimata scobe, cum argēti viui triplo igni malagma confice, ac vitreo in vase carbonibus inferuescat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum superatur, inde sal ammoniacus, & viuum sulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vase aliquo duas horas flagrātibus prunis immoretur, dum eius vis salem ammoniacū, sulphur, inde viuū argentum sublimet, & vasis collo inhæreat, vas frange, & argentum aureo colore insignitum, suique ponderis vel maioris seruato, talemque illicò parato aquam: Romanum chalcāthum, cum duplo rubei, cyprij chalcanthi stillatitij, quod vocant coparosam, & optima sit, nā hinc omne dependet: sic salnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris sexta, & vitreis organis aquam stillatim exugito, cuius partes duæ cum seruato argento per naturalem diem lento igni bulliant, inde aucto distillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chrysocollæ calce testaceo in vase fusorio accommodetur, ore operto, & luto obstructo, col liquationis ignem adhibeto, & habebis: lutescit enim argentum, maximè colore nunquam cariturum, vel eū permutaturum, vt examinibus omnibus auri expositū, coloris parum, vel nil amittat. Sic ALITER colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè: Meminisse iam debes è stibio confecti æris vsti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri poßit. Si auro commisces, meliorem dabit, vt aliquorum patiatur examen. ALITER quoque fit optimè: Si argenti viui congelationem, quam cum casside diximus, tertiæ argenti parti remiscebis, argētum aureo colore insignitū reperies, cū æquali auri portione colli-

colliquabis, in ollam impones, & per acre acetum fundas, ac per diei quadrantẽ ebullire sinas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi scilicet sale, & laterũ puluere, addito tamen chalcantho, aurumque sic purgatum accipies, & examinibus obstat omnibus, ac non solùm in secundùm, sed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAP. XII.

IAM tertij ordinis medicinas aggredi oportunum fuerit: siquidẽ scio multũ animos ab huiusmodi lectione detinuisse, cùm à libri initio nil aliud concupierint, sic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ misteria pandũtur, apud eos tamen, qui nummos exoptant, si ferè aliquis est, qui eos non depereat. Et si alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non sit eorũ copia, in aliud tempus fortasse differre censuimus. Multi sunt, qui multa periclitauêre experimenta: quorum ea, quæ lucrosiora et expeditiora sunt, trademus. Et ex ijs primò

Cinnabarim fixum reddere.

Qui id facere quæsierit, ita faciundum esse censeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinẽ inglandium vitreo in vase capacitatis eiusdem argenti pondere iam triplicato, vel maiori disseminatas codito, & vicißim insparsas, luto munias, & resiccari sinito, sin minus in Solem, vt repetas oportebit, inde cineribus immersum tandiu lento igni decoquas, quousque infractum plumbeo colore liuescit, quod si nec quidem, ingem operã impendas, dũ ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expositum, pertinacius obsta-

obstabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vteris igne, tantò fœliciùs res peragetur. SIC verò animatur argentũ, & amissum resarcietur: Sublimato viuo argento ex aceto, distillato bulliat, inde viuum argentum remiscebis, & vitreo recuruo vase viuum argentum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculũ dilabatur, & seruetur: ponderis (si sapis) parum amisisse comperies. ALITER sic, & citius, et lucrosius facies: Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinẽ in oblongũ linteum sacculum accommodabis, ollæ lateribus vndique distantem, inde lixiuiũ peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo, et cineris roboris æquali portione cõfectum, vti fieri solet, vel ratione aliqua parandũ: per diem ebullire sinas, exime, & ebulliat cũ oleo, iugem operam impendas, & integram cum nocte diem sinito quoque illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitũ, vt diximus, ignẽ adhibe diebus tribus, & tam postremo augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe; & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic & ALITER fixum reddere possumus: Si testaceo in vase rotundo vndique clauso, vbi exili spiramẽto cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorum serratura, quousque eundem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, & sæpè à philosophis præceptũ nosces: sed hoc ministerium quærit maius.

ius. Nec aliter inutiliter fixũ redditur, vsto ære inspar so fictili in olla, prius tamen chalcantho disseminato, et calce expleta pertinaci muniatur luto, & triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, si rectè hæc animaduertes, non parũ nancisceris lucri: omnibus enim antestat, qui tali parantur arte, facultate & fructu: nec pauca dixisse pœniteat. Id autem ingeniosorum reperit diligentia, vnius pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim cõficere quæreret, in argentum casu optimè versum inuenit. Vtilius fixum redditur, si cinnabaris arte conficitur, sulphure nõ tam adustibili, ac maiori parte. ERIT *quoque voluptuosum, si cui placuerit, è fixo cinnabari argenteam barbam elicere: Si vase eodem accommodabis, igne solùm inferiùs lentè admoto, argentum adhuc spirituosum, nec plumbum expertum, vti sylua erectũ cernes capillamentum, vt nil fuerit visu iucundius. Quæritur & apud chymistas, non cinnabarim solùm fixum reddere, sed*

Aurum ex argento extrahere.

Nec tam parum, quin sumptibus reficiens, multum nõ superlucreris. hæc est eius conficiendi norma: Tenuis elimata ferri scops in fusorium vas & durũ igni tandiu incandescat, dum soluatur: inde factitiam chrysocollam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arsenicum paulatim inspargito, & postquam insparseris, æquali argenti pondere iniecto, exquisitè purgetur, vase è cineribus parato & forti, iam exclusis sordibus omnibus auri in separationis aquam immergito, & aurum deorsum vasis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculiosum &

labo-

laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum teras.

De Phœbi & Pythonis pugna.

CAP. XIII.

REmoueatur suo loco ingentis corporis Python, faciei horridæ, rutilis cristulis, maximoq; veneno minax, latiori aculeorũ aceruo stipatus: ex omnibus acrior, quæ mater tellus producit, multũq; loci conducit situs: vt hinc omne dependeat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulentior, eminus duros infigit ictus: cùm inimicum absorbuerit, cæco demergatur antro, vbi primùm obmutuerit, ne surgentis vi vaporis, strangulantemque halitum eructans, astantes interimat, vnde cõducit vesicis caput obuelent, si fuerit quoque tutum, sed tutius erit militantes relinquantur: sic Phœbus suis paulatim cõfodiens sagittis, ingentem sternat Pythona, & sic in fine percutiet, vt exhausta sit pharetra, venenumque effusum, nec cœli desit clementia, sed longa imbrium procella sæuientem compescat, humoremque cupitum ipse hauriat, multaque humiditate intereuntem, detineat: sic Phœbi Pythonisque, per diei quadrantem immoretur bellũ, vel plusculum, quod nil referre arbitror, dummodo victoriam referat: sic populatis visceribus, prostrato hoste, exhausto exinanitoque veneno, ira Phœbi cesset, & si amplius reuiuiscit, aditus vitam repullulandi resecetur, & tantùm pugnet, dum pugnando occumbat: tunc Phœbus frondibus & corollis caput redimitum, ferat insignis victoriæ præmium, nec lasciuum puerum iniurijs lacessat, & sat fecisse sciet. Neque hoc tamen me clam est, perpaucos esse, quos æquus amabit Iupiter, eisq; propitia-

pitiabitur: si ad clausum sensum eruendum prouehit inuestigatio, facilis tamen præ alijs, veris doctrinæ filijs patet: semel tantum in serijs ludere placuit.

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare. CAP. XIIII.

SÆpe vsu venit, vt multa fingantur ex corallio gestamina, & nonnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, vt vasa efformentur, cæteraque concretitia, vt in testæ duritiem transeant, nec minimi consurgũt pretij, ideo ritè rationem parandi exhibeamus, cùm à multis huiusmodi compositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parum differre scito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel schidia pila tundantur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuo in pilam repetantur, dum in tenuißimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in auras euolent, quàm diligentißimè valebis, & docebimus: vt autem omni abstergatur spurcitia, feruenti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat, & in humorem transeat, in amplum cratêra effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitentur, ac probè versentur: & vbi considere desierint excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manuque expansa denuò exagitentur, vsque dum sordes omnes abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractentur tandiu, donec sal abeat totum, & aqua salsilaginem non resipiat: cum hoc cognoueris, abaeno transferas rebus vnà maximè tingentibus, vt proniores ad colorandum reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, æmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandalum, brasile, eritrodani

radi-

radices, & ijs similia, vel quæ huius vicem exhibeat, largè effuso limonũ succo, quẽ prius parato, & purgato, vel pennicillis, vel vitreis chymistarum organis, coquito simul, dum aliquid habuerint humoris, sæpe rudicula vel cocleari vertendo, vt permisceantur, in vitreum deinde tranferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur, longo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod ferè pertingat mixturam, rectè permiscendo, vas fimo condito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet, dum guttatim oleũ rubicundissimum emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, seruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimũ effinge, primoq; rude-ratu deformatũ calẽti Soli expone, caueto, ne puluere, ventoq; infestentur, vel superficiẽ deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungendo, puniceum enim illum colorem cõciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliendo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæque constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam conglobare. CAP. XV.

NEC minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel deliciarũ irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semunciales lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeò

deò adulterata concinnam formam mentiuntur, vt tales indicus non mittat oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exaluminatos reddes: In sacculo, cum smiri, pumicis, sæpiæ oßis pulueribus iniyciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas & politas cognoueris, resiccato, & in pollinem redigito, vti diximus, & dissoluantur, vel limonum succo, vel huiusmodi vapore surgenti, pendentes è vitrei vasis collo per diem, vel forti aqua, non vulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quinis semper diebus innouando, dum solutas noueris, & pingue quoddam, vel oleum per humoris superficiem enatare videbis, optimè excipiatur, vel ventris foramine, vel argenteo cocleari: inde remollitum puluerem manibus sumptitabis, & tractando in orbes digere, vel vti pyra turbinata: siq; tua non respondet ars, ex argento parato typos, vel alio metallo auratos, & si pertusas velis porci seta, vel argentea acu perforentur, seruata semper pinguedine, perungēdo è filo pendentes, tereti vase vitreo claudito, et Soli exhibeto pauculis diebus, vt assentur, ne latera cōtingāt, vt à venti, pulueris, aliorumq; iniuriys vindicemus, ne innubilētur, & varijs obnoxium maculis margaritum reddant, cum duritiem contraxiße vides, ex milij vel hordei pinsita farina pistorio opere in panificio ducta, circumlita, & cōdita, furno coqui sinito, vel palumbis margaritas commanducandas præbeto, quibus purgata sint viscera, & ventriculum, vel ieiuni sint, vel ijs aluus sit subducta, vbi deglutierint, sinito aliquantisper, tum è ventre trahito, vel filo suspensos, vel interficito:

ficito: Vel lacte ficus ebulliant, & preciosum habebis margaritum. Si ALITER placuerit: Vbi succo, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha vel distillata, lotisque manibus, ne tractando sordescant & palleant, sic lacteo fici succo, coclearum aqua, feruenti balneo distillata, aut oui albore glutinabis, perforabis, & resiccare curabis, argentea lauando semper aqua, & commiscendo. AQVAM argenti sic parabis: Forti aqua solutũ fatiscat purgatum argentum, leuibus prunis euolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, dein sub dio noctu relinques, donec glaciet, et argentũ in crystallini lapilli speciẽ reperias, ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores cõspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo soluere sinas, quo mergas factitios vniones, & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. EST artificiũ, quo maculæ ab vnionibus abolentur, et inter multa facilè, & præstantissimũ reperi: Maio mense in lactucis rorem accipias sparsum, quo vniones immergas per diẽ, & perlinito, & fulgidum euadet margaritum, nec absque ratione inuentum reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptu sitiunt rorem, veluti maritum, cuius desiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum, sic concipiunt, grauidæq; fiunt, ac de saginæ qualitate reddunt habitum vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidum, pallore languent & rubescunt. ALII sunt adulteras & decerptorias ementientes sic: Piscium oculos emundatos acri aceto detinent, dum mollescant, eosque effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore lan-

guent. Sic candore, leuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vniones insignes habebis.

Cryſtalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur. CAP. XVI.

I*AM ad precioſorum lapidum compoſitiones eſt accedendum, de quibus priſca non parum laudatur ætas: nec fraus eſt (inquit Plinius) vita lucroſior. & ſic æris deſiderium luxuriæ facem excitauit, vt ſæpe horum cenſores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui cryſtallo, alijsq́ rebus parant, decenti quadam prærogatiua, vt naturales videantur. Nos quibus imitari poßint, recenſeamus. Nunc aliqua præmittamus, quæ ijs ſunt neceſſaria, & primò*

Cryſtallus, vt fuſilis fiat,

Docebimus, nec parum aliquibus impedimentum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: ſic tamen id aggrederis: Cryſtallum terito, & incerniculo in tenuißimum puluerem ſubcernito, cum tartari ſalis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validißimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liqueſcat, apto deinde vaſe colliquetur, ſed omnibus longè ſordibus: ſi enim fœtulentus fortaſſe fuerit, arguitur, & dolus detegitur, ſed inoffenſa interniteat perſpicuitate. quod ſi ſalis pluſculũ ſuggeratur, celerius liquefit. Sal iam patuit. Aſſolent multi cryſtallũ præparare ALITER, *vt facilius liquetur ſic, & operi aptior eſt: Ferreum cocleare capiunt magnum, luto muniunt, & infractas cryſtalli partes igni cõmittunt, dum illæ incandeſcant, inde tartari oleo reſtingũt, id multoties innouãt, & æreo mortario terunt, vt facilius puluis colliquetur. Fit etiam-*

num

num pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

Et illud ex oui albumine parant, quod alij ex harena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorũ albumina simul exagitabis, ijs vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenã feruẽtis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non pulueruleto, nam non relucens vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem transeat. Si autem coloratum reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topaziõ, aqua croco in ea dissoluto, si pyropum, brasilis rasura, sic alios tingito. At si vitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores, vti cinnabarim, argenti viui vbertate nõ leuem, sic vitri pondus imitabimur, non tamen duricie tam robustissima, vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis Gemmæ adulterentur. CAP. XVII.

Antequam sua cuique aßignentur gemmarum compositio, quædã eorum placuit apponere experimenta, vt hinc quisque assequi liceat, quicquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex vnoquoque enim horum alia componendi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant. Quarum prima se offert

Hyacinthus,

Nec à verò multum aberrabit, & huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla, & dura plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoreturque per mensem, & dimidium, sit

vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoque inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

Vel quem vocăt Rubinum, placuerit, sic mentieris ludi gratia: friabiles enim sunt, multumque cadunt, & in particulas dißiliunt: Tritum auripigmentum in rotundam immittes phialam, & igni accõmodato, eiusque vasis collo reperies optimos, & colore flagrantißimos, multumq; suffunduntur cocci rubore, rutilos emittentes ex sese radios. Sic vero

Succinum

Imitaberis, si mastichen in olla liquidă per colum traieceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior interniteat, parum deinde radicis curcumæ dictæ, cum ea remisceto, & imagines efformato. Sic, si in crystallum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, et in vas ore circumlito, per naturalem diem igni detineatur. Sic quoque fiant omnes

Gemmæ fictitiæ,

Primo crystallum, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant, lateribus æqualiter quadris, vel quă quærunt inducunt formam, inde tincturam parant, smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari et brassile, saphyrum cyano, chrysolitum auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem arceant, ijs mastiches lachrymam, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accõmodant, talique inficiunt, & ceu glutinum quoddă vnit, & sic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non possint, quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius colo-

rem

rem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bracteearum quadrulas accommodant, cumque anulo insignita est, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subolent. Varioque huius colore mirè variatur gemmae color. At si placeat

Saphyrum in adamantem vertere:

Saphyrum eum inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata scobe, fusorio in vase obruito, ac validissimo igne vbi excanduerit, ne tamē colliquetur, visere ne parcas, ne plus, quàm deceat, igni detineatur, vbi perfectum recepisse colorem, ac de adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in vsum transferto. Albus autem

Sardonix,

Quem alij cameum vocant, si cordi fuerit, imitarique eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas, quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti causa, & limonum purgato succo, impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginem effingito, & resiccari curato, eam quoque anulo insignire poteris, vti libuerit.

Gemmarum compositiones aliquæ.

CAP. XVIII.

GEmmarum cōpositiones aliquas apponemus, quales plerisque locis factitantur, si earum aliquando egens fueris. Nunc primò quomodo fingatur Adamas

Docere lubet: Primum optimum parabis crystallum, ac olla vitrariorū fornaci per noctem inditur, in aquā

restingue, tum minutissimè commolito, & terito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctem feruentissimo immorentur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. Nec minus

Smaragdus

Effingitur: si tali eum parabis opere: Aes optimũ fornaci tres dies cõburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase alio iterum fornaci imponitur: igni vero imbecilliori, per quatuor immoretur dies cũ duplo arenæ, ex qua vitrum cõficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

Facilisq; talis est tinctura: Si vitri puluis cum cærulea terra illa, quã figuli zapharũ vocant, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo, requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbunculi speciẽ, quæ Græcis

Pyropus,

Nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur, cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si puram feceris, inoffensam admittit perspicuitatem: Crystallum fusorio in vase forti, ad colliquefaciẽdum fornaci imponimus, cui minij parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari sinito, tunc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quam minimum in calcem redacti æri addimus, igni iterũ imponimus,

ponimus, & in colliquatũ huius pulueris parum addimus. Igni fusum stannum triduo detineatur, & croceum, quod pessum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remisceto, & per naturalem diem ferro versato, & nunquam cessa, quin verses, quousque refrixerit, sic languidius, et liuidius omnes rutilabunt, vti libuerit. Ipse tamen

Topazion

Si vis componere: Arenam sumito, quam diximus, et cum sui quadruplo combustum immisceas stannum, et testaceo duro vase lento fornatium igni adhibe, & per diem igni detineatur indesinenter: valde enim arena fusibilis est. At

Chrysolitus

Sic fiet: In colliquatum crystallum sexcuplum ferri stercoris, vel recrementi permisceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. Sic quoque

Prasius

Mentitur: Crystallus colliquetur, cui duodecima immisceatur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permisceto sine intermissione, & smaragdo eueniet similis, si dilutioris peroptas coloris, sextum immisceas plumbi calcis & stanni, post versato, et igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, prasium dabit. Sic

Calcedonius

Eueniet: Cum igni ad colliquefaciendum crystallum immittes, argenti calcis parum remisceto, per diem fornaci immorari sinito, sic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

Si effingi velit: In liquefactum crystallum terræ illius pusillum immittas, quã in saphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiscendo, dum combibat, et per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remisceto, per consimile tempus igni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgo.

Smaltum,

Et album, sic fiat: Plumbi cinis cum crystallini pulueris duplo permisceatur, in pilulas conglobato, et per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vasi, ferrea spatha permisceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. Si hinc intermiteat, hinc vero albescat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vase liquetur, rude aliquando ferrea permiscendo, sic translucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur. Si vis autem viride, quo solent parietes incrustari. Vbi album effeceris, cum terra cærulea illius pusillo misceas, et colliquetur, rude ferrea versato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris, vt si iaspidem, antiqui lateris puluere, si lacteo colore calce, & gypso. Omnes hæ tamen gemmæ si languidius micant, vel nube aliqua circunfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercussu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. Hæc de chymicis, & de adulterione gemmarum visa sunt: superest de speculis, & de gemmarum inscalpturis, quod proximo Libro faciendum erit.

FINIS TERTII LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIÆ NATVRALIS LIBER IIII.

PROOEMIVM.

NIVERSVM tunc hoc negotium me abſoluiſſe reor, cum experimenta Catoptrica quædã, quæ ſuperſunt, enarrauero: ſatis enim, vt cenſeo, attigimus Chymica, vt eorum aliqua rudibus innoteſcere poſſint principia, nunc ea docere ſatis præſens exigebat locus. Eſt enim quædã Geometriæ pars, quæ ὀπτικὴ, id eſt perſpectiua appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiuſmodi demiranda facit experimenta, vt imaginem nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet, nunc alíorſum tranſlata imagines faciat Item quoque rectius ſpeculũ inſpectando pedes ſurſum, caput deorſum videntur, & cætera, vti latius in ſequentibus perſpiciũtur: id tamẽ ſcito, quòd ſi diuerſitatem aliquam es effecturus, à plano recedas, & ſemper à vero diuerſum ſpectabis. Reddere tamen eorum cauſas, alienum puto, cum diſciplina ea affatim ſatisfaciat: multique eas reddiderint: quas qui præoptarit, cõſulat Archimedem Syracuſanum, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolomæum, Vitellionem, & reliquos, quorũ multa deſumemus, multaq; denuò excogitata

gitata

gitata adijciemus: vt hinc quisque possit in infinitum ea propagare: vt in omnibus euenit experientijs. Postremò quomodo ipsa formentur specula, ac poliantur, vti commodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Post autem speculares apparitiones, ne quid omisisse videatur, vel aliquid nostris historijs desiderari possit, de physicis ligaturis, vel colli suspensionibus, de gemmis, deque figuris eis insculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia sermonis prolixitate diutius immoremur, consultiùs fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu astra contueri liceat.

CAP. I.

MNIBVS iam est planum, exiguum lumen potiori, viuidiorique propinquum euanescere. Si facem vel flammam aliquam luculento apposueris soli, dißipatur lumen, & marcescit, delitescunt interdiu stellæ Solis fulgore nimio, cùm æque diu noctuq; splendeant: eas igitur intuituri, remedio non fuerint destituti. Die magno Solis defectu, cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus cœlum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucidides memoriæ mandauit, nostroque sæpe patuit æuo, nec oculi solùm vehementi caligant luce, sed offenduntur, vti de Xenophontis militibus legitur, & de

de Dionysio Siciliæ tyranno, qui splendidissima luce, carceribus tetris obductos occæcabat: cùm enim oculorum acies Soli obsistere nequeat, nec ferat, hebetatur illicò: quique fuerint aliqua conspecturi, ad cilia manus obtendunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auspicamur, qui ea conspicere affectabit, vti è Galeno & Philopono docetur: In præaltum descendat puteum, vel huiusmodi simile, vt per tenebras multumque interuallum cælum contueatur serenum, vtique nec obtectum nebulis, inconniuentibus oculis, & sine nictatione clara intueatur astra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis instar) visum congregant, nec à lumine superfuso dissipari sinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundiùs descendes, clariùs conspicies, & celerius: sin minus, obscuriùs & tardiùs. Sic profundo cæcoque aliquis demersus antro in Sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidissimæ lucis occursu repentino non euenit: quia à maiori Solis vetatur lumine. Sic quamplurimos haud minimæ authoritatis viros hallucinatos reperi, vti sæpe legisse & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeunt, tali ea contemplari aggrediuntur artificio: Speculo aquæ immerso in meridie cælo stellas se contueri fixas credunt ostenduntque. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ superficiem incidentes, speculum obliquè feriunt, & ex eiusmet superficie ad spectantis oculos benè locatos intorquentur, Solisque repræsentant figuram, at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti speculum & visum feriunt, videbitur eiusdem figuræ, et minor, propter densioris medij refractionem, astrumque

que

que videre putabis, Solis corpus insequẽs, quod patet in Opticis. Ideo Stilbon illud putant multi, cùm parùm à Solis corpore recedat, eumq́ue semper consequi conspiciũt: Canicula aliqui sidus, & æstiuis ideo diebus visere properãt: quod si minus demonstrationi fidem adhibes, sed experientiæ sensuiq́ue magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito interuallũ, nec eandem semper reperies distantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora sidera videantur: quod speculo eandem semper distantiam monstrat, si æquè apposueris: non tamen inficior tali ope nõ modo Orientem, Occidentemúe Solem, sed Meridianum occupãtem liberiùs nos posse contueri, præterea luminarium defectus: cùm enim oculi imbecilli, cominus solem conspicere non sustineant, nimio lucis splendore, sic clara luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodo in tenebris ea conspicias, quæ foris à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

CAP. II.

SI quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitq́, si spiramẽta quoque obturentur, ne lumen aliquod intro irrumpens, omne destruat: vnam tantum terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formam habeat. cuius basis Solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tectos oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulãtes per plateas (vti antipodes) spectabis, quæq́ue dextra sinistra, commutataq́ue omnia videbuntur, et quò longiùs à foramine distabunt, tantò maiorem sibi adsciscunt formam, et si papyrum, vel tabu-

tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulacbra apparebunt: Quia simile validum maximã cum sensu nonnunquam efficit sensationem, talemq́ inuehit affectionem, vt non solùm cum sensus agunt, sensorijs insint, eaq́ lacessant, sed etiã cùm ex operibus discessêre, diutius immorentur: quod liquidè potest perspici: nam per Solem deambulantes, si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel ægerrimè cernamus, cùm adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescente, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendum putaui. Vti

Omnia cum suis coloribus

Videre si quæritur: E regione speculum apponito, non quod disgregando dißipet, sed colligendo vniat, tam accedendo remouendoque, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attentiùs perpenderis inspectator, vultus, gestus, motus, hominumq́ue cognosces vestes, cælum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd si ad verum perueneris, non parùm lætaberis, mirumq́ue cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti sunt, conspicies. Vt clarius appareat: feriat Sol vultus, sin minus, speculum dirigendo solis reflexione iaculetur, vt insigni fulgore illustretur, debita tamen distantia, tandiu sitũ variando, dum verum te assecutum esse cognosces. Hinc philosophis & medicis patet, quo fiat in oculis visus loco, ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata, nec alio præstan-

tius

tius vtrunque artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idôlum per pupillam fenestræ instar, vicemque obtinet speculi parua magnæ sphæræ portio, vltimo locata oculi: quòd si quis distantiam mensurauerit, centri loco fiet visus. quod scio ingeniosis maximè placiturum. Hinc euenit, vt

Quisque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem stylo describere possit,

Dummodo solùm colores assimulare discat, hoc in subiectam tabulam vel solidiusculam papyrum imagine repercussa: erit enim perito facillimum: si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraque alia eueniunt, & cognosces, quàm vt enarrare possimus, præcipuè, si diligens inspector pertractauerit. E T hinc rei conscia quispiam occultè narrandi auspicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leues poterunt imaginari technæ, distantiam speculi emendabis magnitudine. sat habes: qui se id fecisse iactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim.

Iris quomodo videri possit.

CAP. III.

M*Vltis id euenire poterit modis, commodiùs tamen è crystallo paretur, vel ex Iride quoque gemma, sexangulo crystallo simili, quam sic maiores appellauêre, cum Solis subdita radijs, summa tecti laquearia subiectumque planum tremula verberet vmbra, iridique colores similes ostendat. Sic enim nascitur hexagona, sin minus, arte paretur trigona, longitudine dodrãtali, latitudine duorum digitorum, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem videre*

videre quæsieris: crystallinum, vel vitreum prisma manibus sumes, & in longitudine oculis accommodabis, si per infernam superficiem intueberis, omnia diuersè colorata è puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiem oculos flexeris, permutatur colorum situs, cùm permutentur perpẽdiculares, & hoc clariùs Solis luce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris vndique tapetis sparsos, floribus & corollis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli visuntur, vestium fimbria ijsdem coloribus redimita, si secundum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: si supra vel sub oculos inuertes, inuersa et erecta absque coloribus vides, spectans verò quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatem, aliquam inde cera superficiem opacando, & sæpe per oculos resoluendo ea videt, quæ potius sunt fastidientis, quàm voluptuosæ narrationis pertractare. IDEM quoque sic videre possumus: Si in peluim aqua plenam speculum immergatur, diligens intuitur in parietum marginibus iridis colores generatos reperiet: & pulchriores. ALITER vitreum vas, vel pellucidum aliquod rotundum, foris aqua perfusum Soli oppones: radijs enim Solis ictum, rutilo aëris repercussu in subiecto plano cælestis arcus speciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. SIC Soli aquam obijciendo stillatim, è regione nigra in superficie dissultans Iris spectabitur, vt sæpe remigantibus euenit, aquarum motu, idem quoque euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus.

Quo-

Quomodo res multiplicata videri posſit.

CAP. IIII.

INter ludos qui circumferuntur, non parum iucunditatis eſt ſpecillum inſtrumentum vitreum illud quod oculis apponimus, vt commodius aliquid intueamur, neque enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm medio, eo enim permutato, permutantur omnia, illud ergo è ſolidiori vitro maioríque craſſitie paretur, vt aptiùs in facies rota verti poſſit, in plures ergo facies, & angulos accommodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, vt diſgregetur viſus, ne verum conſpicere poſſit. è pluribus ergo ſuperficiebus iam paratis, oculis apponi, & ſi alicuius faciem vicinius intuebimur, Argum vel oculatum totum, ſi naſum, non niſi naſum, ſic manus digitos, & brachia, vt non hominem, ſed poëtis ſictum Briareum, ſic nummum videre contigerit, multos non vnum conſpicies, vt nec manibus tangi valeat, ſed tangentem ſæpe ludat: meliusq́ue fuerit cum eo dare, quàm accipere, ſi in triremi longius intuearis, armata videbitur claſſis. ſi ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens, fitq́ue, vt res geminari videatur, & duplices cernas hominum facies, binaq́ue corpora: & hinc fiunt diuerſi conſpiciendi modi, vt res vna, alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus pateſiunt.

Speculis planis, vt caput deorſum, pedes ſurſum videantur. CAP. V.

Si

SI quis planis speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare conspiciet (quanquam id repræsentandi proprium concauis speculis sit) planis tamen sic efficere conabimur: Specula plana bina secundum eorum longitudinem collocabis, vt simul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri possint, rectumque efficiant angulum: vbi ritè paratum fuerit, secundũ longitudinis cohærentiam faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc speculo læuo, vel dextro inclinabis latere rectius inspectando, et caput intorqueri videbitur, cùm secundum eorum latitudinem faciem dissecabũt, fiet imago huiusmodi, vt caput infrà, pedes verò suprà locati videantur, quod si amplum fuerit, totus spectabitur inuersus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud resilit, vt obtortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnius rei imagines plures appareant. CAP. VI.

SPeculum autem è planis compactum, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulachra, prudens inuenit vetustas, vt è Ptolemæi scriptis percipitur: cuius talis est compositio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus disponatur, & hunc secundum imaginum numerum æquè diuidas punctis, ijs cordas subtendas, & absides abscindãtur: inde similis latitudinis paralelogramma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne conuelli possint, secundum longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta. postremo spectãtis oculus circuli locetur centro, vt vniformem ad omnia visum habeat, singulis singu-

las spectabit facies, & in circulum dispositas, vti in choreis sæpe visitur, vel theatrali spectaculo: Ideo ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur: è centro enim facessentes lineæ perpendiculares omnes, super eorum superficiem incidunt, in se ipsas ergo reflectuntur, sic oculo imagines afferunt, depromens vnaquæque suam, sic deuoluendo diuerseque situm euariando, varios & diuersos monstrat simulachrorum situs.

Speculum multiuidum construere.

CAP. VII.

Speculū construitur, quod polythaton, id est, multorum visibilium dicitur: illud enim aperiendo & claudendo solius digiti viginti, & plura demonstrat simulachra, sic igitur id parabis: Aerea duo specula, vel crystallina rectangula super basim eādem erigantur, sintque in hemiola proportione vel alia, & secundum longitudinis latus vnum simul colligentur, vt libri instar aptè claudi & aperiri possint, & anguli diuersentur, qualia Venetijs factitare solent: faciem enim vnam obijciens, in vtroque plura cernes ora, & hoc quāto arctius clauseris, minorique fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtusiori cernes angulo, pauciora conspicientur numero. Sic digitum ostendens, non nisi digitos cernes, dextra insuper dextra, & sinistra sinistra conuisuntur, quod speculis contrarium est, mutuaque id accidit reflexione, & pulsatione, vnde imaginum vicissitudo est.

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conspiciatur.

CAP. VIII.

At

AT speculum, in quo imago vna veniens in altero recedens conspiciatur, è planis componere sic facilè poteris: Plana duo sumes specula, quorum longitudo latitudini dupla, vel sesquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: sint tamen longitudinis eiusdem & paria, et super stylum inuicem inclinata vniantur, eriganturq́ super planum aliquod perpendiculariter, vnde super mobile latus fixa moueantur specula, non dubium sanè est, quin & in vno accedi, & regredi in altero inspicias: & quantò hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt simul in hoc veniens, in altero discedens videatur.

Speculis planis, vt ea cernantur, quæ longè, & alienis in locis geruntur.

CAP. IX.

SIC sanè poterit quis occultè, & sine suspitione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tutò geruntur: quod aliter fieri non posset: sedulus tamen esto in speculorum situ: Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid spectare libeat, & è fenestræ vel foraminis regione speculum accommodetur, quod faciem spectet tuam, & bene erectum, si fuerit opus, vel parietibus figatur, vndique mouẽdo, & inclinando, quousque quæsitum imaginet locũ, quod oculos admouendo, & accedendo assequeris: & si arduum fuerit, Dioptra vel alio instrumento minimè falles, & super lineam perpendiculariter erigatur, angulum secantem, & reflexionis & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. sic & in diuersis eueniet locis. HINC *euenit, quòd si vno minus fuerit commodum speculo, idem pluribus spectare*

poteris: vel si distãtia nimia visile deperdatur, vel parietibus & montibus interiectis dirimatur: Speculum super accommodabis, ex alterius regione super lineam erectam, quæ angulum diuidat rectum: sin aliter, neutiquam id eueniet, & locum cõspicies optatum, vnum enim in aliud imaginem remittens, per decem, & multis elisa imago, oculo euolat, eaque cernes, quæ primum offenderint, dum imago per rectas profertur lineas, nec locorum vel parietum anfractu cohibetur visile: facilisque fuerit constructio: Sic sæpe simulacbra transferre consueuit. At si ALITER *fastigiosum aliquod vel erectum spectare quæsieris, quod neutiquam visus cernere possit: Secundum longitudinem bina adiunges specula, vti diximus, & ligno, vel parietis culmine firmetur alterum, vt promineat, & rem habeat obiectã, reliquum verò funi, vt aptè dimoueri possit, quando libuerit, & cùm primo nunc obtusum, nunc acutum causet angulum, vti visus expostularit, dum visæ rei linea secundi speculi medio visui refringatur, & incidentiæ & reflexionis pares sint anguli, & si alta videre quæris, erige: si infirma, deprime, donec refringatur visui. tum demum spectabitur, si manibus alterum habebis, inspecto illo faciliùs eueniet.*

Speculum quomodo constituatur, vt nil imaginet, nisi quæ volueris. CAP. X.

C*Onstituitur sic quoque speculũ, vt eo inspecto aliquis imagine non visa sua, alienam videat rei speciem, nec vndique circumspectam: Planum speculum in pariete firmabis, super planum perpendiculariter erectum, & sub notam anguli portionem capite inclinetur, è regione cuius parietẽ scindas,*

sub

sub certã picturæ vel idôli alicuius quãtitatem: eamq; ei apponas secũdum portionis quantitatem, ac operias, vt spectantem lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere poßit. Speculum constituto loco imaginem refringet, vt visu & visibili per speculũ ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quem locum reperies, vt superiùs docui. Incedens ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquã cernet vnquã, cùm ei opponitur, & ad statutũ peruenerit locũ, picturæ vel alterius rei simulachrum cernet, quod nec alibi spectare valet:

Speculum è planis quomodo constituatur, quo imaginem in aëre volitantem aspicias.

CAP. XI.

NEC erit minoris cõstructionis, & voluptatis speculum illud è planis compositũ, quod humi iacens homines volitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id assequi velit, facilis sic erit cõstructio: Bina iungãtur ligna, vt gnomonis figurã imitentur, & fixa vndequaq; constituãt angulum, vt orthogonij trianguli, & isocelis figurã habeant, firmetur: inde in vnoquoq; pede speculũ magnum vnum æquè sibi è regione aduersans, et æquè ab angulo distãs, prosternatur eorũ alterum, iaceatq;, quorũ medio locetur spectator è terra eleuatus aliquãtulum, vt faciliùs calcanei formã accedendo, & recedẽdo cernat, ilicò enim cernes, si in recta linea te cõstitues angulũ illũ secãte, sitq; orizõti æquidistãs. Sic imaginans speculũ illud in aliud transuerberat, quod spectat, intuitor, manus et pedes agitet, et iactet, vt volãtes plumigeræ solẽt, sic videbit suã imaginẽ in altero volitantẽ, vt semper moueatur, dũmodo è reflexionis loco nõ facessat, nã vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pensilem imaginem in aëre videat.

CAP. XII.

Habet & columnare speculum cōuexum, vel eius hemycilindrũ (quod parum referre arbitror) talem sitũ in domicilio, vel loco alio constitutum, vt clarè rei simulachrum in aëre nō sine miraculo pendulum imaginet. quod si videre affectabis, sic parabis: Cylindricum segmentum, media domo supra tabulam vel tripodem erectũ firmetur, vt perpendiculariter solum feriat, inde è foramine aliquo vel rimula, à speculo aliquantulũ distanti oculus collocetur, & sit fixus, ne hinc inde moueri poßit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accommodetur, pyramidis formam habeat, intus conus, foris verò basis existat, vti fieri solet, vbi pictura vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari poßit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur: ut pictura illa extra collocata, quæ ex oculi foramine videri non potest, in aëre pensilis videatur, quod non sine admiratione intuebitur. efficit id quoque speculum pyramidale conuexum, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoque eo modo, quem inferiùs explorabimus.

Sphærico concauo vt pensilis quoque imago videri poßsit.

CAP. XIII.

Potest & facilius eiusdem rei imago reflexa in aëre videri, quàm conuexo cylindrico, & clariùs cōcauo eueniet speculo sphærali, mirabilius tamen in eius segmēto, à speculo enim lōge videbitur, cùm in sphæræ centro appareat: Illud obscuro aliquo cōstitues loco, & vbi aliquantulum ab eo distabis, inuer

sum

sum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrum aspicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra speculum in aëre reflexa species, semota penitus, dummodo oculares radij per speculi centrum acti, spectrum simulachrumque in speculo quoque videas, inde vicinius visum appropinquando maior fit, vt manibus tangi videatur. Quòd si magna fuerit speculi portio, non est, qui non miretur: nam si propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur nasus naso obuiare, & disrumpi, si quis verò stricto mucrone inuaserit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retro manus agat, & si quis dũ aliquis inspexerit, pugnum retro demonstrauerit, videbitur & inspector colapho affici, vt timeat, faciem retorqueat & inclinet. Vt tandem faciliùs centrum noscas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina vel cera portionis arcum capias, vt vtrinque cordam inducas, & perpendiculariter bifariam secato, & in concursantibus lineis, vel semidiametris necessariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognosci potest. sunt & concauorum experientiæ multæ, quas in sequentibus trademus.

Speculi concaui imaginationes & operationes.

CAP. XIIII.

CEntro concaui hemicycli iam inuẽto diuersitates omnes cognoscere facilè erit, cùm ex eo omnia regulentur & noscantur. Si vis ergo inuersum spectare caput extra speculi centrũ, caput habeto, & inuersum statim inspicies, & pedes sursum. Si perfectũ non fuerit hemisphęriũ, sed eius segmentũ, intra caput facilius accommodare poteris, & ingentes conspicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij

crassitudine reddet. Talia fecit cócaua specula Hosti, vt refert Seneca, vt redderẽt maiorem multo imaginẽ, qui quadra fuit libidinis magna, sic specula disponens, vt dũ draucum pateretur, sui admissarij motus omnes auersus videret, taliq́; falsa membri crassitie se ipsum fallẽs oblectaretur. Sed ijs omissis, dextra sinistra videbuntur. Et paulatim caput elongãdo, maior efficitur facies, cum centro vicinum fuerit, facies binas, & quaternos cernet oculos, qui in latus speculũ mouẽdo videbuntur, vel caput: speculi enim paruitate simul videri nõ possunt. Cum oculus in centro fuerit, nõ nisi se ipsum cernet, eo transacto & duplicatas facies, & inuersa bina cernet capita, dũmodo linea per centrũ acta oculorũ intercapedinem feriat: omnia tamẽ in contrariã partẽ moueri videbuntur, inspector forti cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodũ sæpe et ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicari videatur. Sic quoque speculũ in terra vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo distẽt, & inuicem intueantur, os strictũ & longũ, & deformis compressa multũ apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet speculũ, quod eminus ignem iaculatur, nec combustionem causatur paruã, qui verò periculum facere concupierit, splendentis Solis radijs speculum opponat, & fomitem, vel accendibilem rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies, luciś; conus ostendit, & inducit illicò flammam. quod si diu perseuerarit, plumbum vel stannum colliquefacere potest: quanquam aurum, & argentum alios colliquasse me legisse memini. Si verò maioris sphæræ fuerit segmentum, per maiorem accendit distantiam.

De

De Parabolæ segmento, & de speculis alijs vstorijs. CAP. XV.

Quod speculũ valde perurat, sæpius retulimus, nunc verò quod maximũ, & eminus ignem iaculetur, speculum construere fuerit opportunũ, postquã horũ meminimus, quale Galeni & multorũ testimonio Archimedem construxisse legimus, & hostiũ triremes incendisse. Scito Paraboleã sectionẽ inter cæteras maximè perurere, radios enim violẽtius congregat, & in vnũ coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verè cupiẽtibus pateat fabrica, speculũ tale cõficiendi cape normã: Sit distãtia nota, ad quã radios emittere & cõburere quæris, eã dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: sed cõmoditatis gratia è cera vel creta fiat, inde plana superficie axi æquidistãs pyramidis abscindatur portio, & parabolica dicetur: si versus fastigiũ in amblygonio hyperbolem, versus basim in oxigonio ellipsim habebis, nos parabolen quærimus. Sit tamen portio minor, vt faciliùs excauetur speculũ, & mirabilior res videatur: abscissæ portionis superficiem, plana tabula, vel ferri lamina, vt inferiùs docebitur, figurã imitaberis, inde per fastigiũ, & basis medium axẽ inducito fixã, & materiã aliquã excauabis chalybeã vel ferreã, vel (si mauis) mixturã aliquã, qua parabis archetypũ: tale sic efformatũ speculũ parabola dicitur, & secundũ datam distantiã violẽter Soli appositũ, vt ipsius axis sit contra Solem, cõburet: incidentes enim radij speculo, & perpendiculariter ferientes, simul in vnũ reflectuntur & cõcidunt, vt omnes vnius radij vicem gerãt cõburentis multũ: ideo nulla est in-

ter

ter sectiones alia, quæ longiùs & valentiùs ignem immittat, quàm parabola. ALITER, quæ accendũt multa specula parantur, nec sine ignitione forti, vti ex planis multis simul coordinatis: ex vno enim hoc fieri non posset, vt constat geometricæ rationis examine. Sic tamẽ è planis vsteriũ fabricabis speculũ: Sphæricum aliquod concauum materie paretur qualibet, & simul in caua superficie ordinẽtur, vt se inuicem tangãt, nec vacuũ relinquãt, sintq́ speculi segmenta hexagona, quadrangula, vel trigona, & fuerit præstantius, vt multarum superficium numero radij numerentur, sic Soli oppositum, circa centrũ accẽdit ignem. Referebat Attenius ex septem hexagonis speculis in vnum colligatis ignem accẽdi, nec experientia succedit, nisi aliquantulum inclinetur, & ex omniũ reflexione ignis accendatur. Nec ALITER ex pluribus quoq; globosis tumẽtibus speculis ignem accẽdi posse inficior, vt multorum numero fiat in vnoquoq; radiorũ congressus: ex vno tamen impoßibile, nec sine labore huiusmodi taliũ compositio fieret. Potest quoque IDEM fieri, multorũ speculorum concauorum compositione & intersecatione, nec sine laboriosa operantis industria, sed opus efficacius expedirent, nec minus intersectione multorum speculorum pyramidalium. Nec iniucundi erit visus

Ignem accendere phiala aquæ plena

Soli opposita, rotunda, & vitrea: cùm enim directè Soli opponitur, retro in lineã vitreã amphorã pertranseunte per centrũ, cõbustibile aliquod ignis amicum constituatur, vbi pertrãseuntes radij coincidant, quod luminoso quodã noscitur, illicò ignẽ inducit nõ sine spectantiũ miraculo, cùm ex aqua ignem excitari videant. Sic

Ignis

Ignis cryſtallo rotundo quoque

Accenditur, vel ſphærula perfectè rotunda, vel ſi planum vitrum paretur, vti ſpecillum, & aliquantulum Soli oppoſitum retro partem in aduerſam radios vniẽs, vſtulat: tandiu enim materiã illam igniũ cõceptricem remouebis, & appropinquabis, dũ radiorũ reflexorum conum inueneris, inde paululum immorando ignis emicat inde. & præcipuè mirabimur, ſi parua magnæ extet ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda ſunt, non vtilius poſſe, quàm cryſtallina pila aduerſus Solis radios oppoſita.

Speculum conſtruere, quo multæ imaginum diuerſitates videantur. CAP. XVI.

N*Vnc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multa apparebunt imaginum diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit conſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia rependet. Vt ad eius fabricam accedatur: Circulum capies arctæ vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculum volueris, & hinc inde abſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt ſuo gremio perfectè recipiat, vt ex ea reſecatus videatur, cõtrariæ autem diſpoſitionis hexagoni erit latus, nam illius quantitas conuexa excipiatur tabula, vt inſtar illius arcus promineat, inde cerea vel plumbea accipiatur bractea conuenientis ſoliditatis, latitudine arcum hexagoni, & longitudine vtroſque ſuperãs; ſic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, & conuexa ſuperficies ſeruata prominens*

minens, tunc intrinsecus applicetur secundum eius latitudinem, ne concauitatis forma aduersetur conuexitati: sed lamella eadem vtrasque sine impedimēto recipiat portiones: sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum cōstruatur, vti docebimus, & per politum multas ostendet imaginum diuersitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra cum planorum omnium speculorum paßio sit, vt oculis qui fuerit dexter, hic læuus, & è læuo mutuo fiat dexter. Si verò retro gradus tuleris, commensuratum videbitur idólum, & imago anteriùs prominebit: si cōuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæres, eo fiet deformior, & equino capiti magis aßimilare videberis, quòd si speculum inclinabis, inclinabitur & ipsa, & variādo situm & speculum variationes conspicies diuersas, nunc caput deorsum, et pedes sursum, & multa conspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nam super volubilem sedem locatum, vt vtrasque poßit facies ostēdere, antè & retrò per se omnia intuitor, cernet. SPECVLVM quoque ex omnibus dictis componimus, vt eo solo imagines omnes videantur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc sinistra, hæc propiùs, illa remotiùs, et æqualia, si loco vno sinuosum, alio concauum, in medio planum locetur, magna imaginum diuersitas spectabitur. SPECVLO cylindrico conuexo ore opposito, quantò longitudine difformis, eò gracilitate turpis videbitur, si eius longitudo faciem transuersam secet, humilem vultum & compressum vti rana demonstrat, vt non nisi dentes spectentur, eodem fermè pacto, qui in ense spectabitur, vel

ferro

ferro alio pòlito & longo, si illud inclinabis antè, frons maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. CONTRA *verò retro, si in cauo intus inspicies, plures vnius rei conspiciuntur idóli vicem gerens prælati speculi. Si centro oculum apposueris, tota cernes eũ speculi latitudine, sic frontem, os, & reliqua: si tale inuertes speculũ, vt latè faciem secet inuersum caput cernes illicò, & cætera quæ in concauo retulimus.* SI *conuexum pyramidale inspicies, acuta frons, largum verò mentum, si contrà, larga frons, longißimus verò nasus.* MVLTA *autem concauo inspicies ora, si secundum cauum illud plures planorum speculorum portiones accommodaueris: intuens enim aliquis, secundũ speculorum numerum numerabit ea, eiusdemque motus omnia, & tandem qualecunque fuerit speculum, vtpote non planum, semper diuersum ab idólo spectabitur.*

In speculum excauatum idolum quomodo foras emineat. CAP. XVII.

R*Ecentiorum quoque industria nactum est, vt speculo in eodem plura cernãtur ora, vel vnius rei simulachra, sine primi impedimẽto: retro enim excauant speculum, & concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & ritè concinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optimè inuentum prouenit, vt speculo quis intuẽs, alterius rei imaginem erectam cernat, vt non sine spectantis admiratione, manibus corripiens, nil nisi aërem tangat, sæpe vidisse memini, & sic res se habet. E crystallo in speculum paratum, sed melius ex iride gemma, vti semper vidi, retro idólum vel imaginem excauant, quæ potuerint diligẽtia, folium inde accommodant supra, &*

in

in sede locant, quantum enim profunditatis habebit, tãtum extra superficiem eminebit, nec tibi satisfacies, nisi manibus tetigeris, an verè promineat, sic literæ ritè leguntur, vt argento fictæ videantur, nec tanta erit visus acies, quin respiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodo inducatur, & vitrea terminentur. CAP. XVIII.

IAM apparitiones omnes in speculis, quas nouimus narrasse visus sum, nunc autem restat, vt pauca & non prætereunda dicam, vt perfectam tradam eorũ scientiam. Primò speculorum terminatio, quæ è crystallo & vitro parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt sciens artifex & noscere & componere sciat, nam quanquam inter multa, quæ rerum referũt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam, politumque metallum, nil æquè perspicuè reddit simulachra, quàm plumbum vitro sublitum. Perspicua specula, aut crystallo, aut vitro parãtur, crystallinis planis folia quædã retro inducuntur, cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædam inducitur, qua tota perlinuntur. Crystallina specula vbi plana & adæquata sunt, quantitatis eiusdem artifex stanneam efficit bracteam planam & tenuem, qua poterit diligentia, si enim crystallum vel vitrum non sublineretur plumbo, ob sui vigorem, naturæque densitatem, non sisteret impressam imaginem, sed dilabi sineret, quia vitrum rarum & pellucidum, ob sui pellucentiam non contineret, vnde euanesceret in eo simulachrum, vt in Sole lumen: inde supra hanc bracteam viuum argentum digitis extricabis, vt ea totum combibat, & vbi in superficie cernes hærere, & argentea videbitur, tu hãc manibus capies,

&

& speculi à parte aliqua inducere incipies, paulatim totum occupato, & circumplectito lamina ea, diligentia non sine parua, ne aërem intro concipiens, irritum faciat laborem, nec eijci amplius poßit, vbi hoc accommodaueris, super planum aliquod locato, ac supra pondus inducito, & per diem sic requiescat. Hinc natura rerum omnium parens, oculū speculi instar composuit, quippe à tergo pellucentibus partibus, nigrorem quendam apposuit, quo sublato, & tolleretur vidēdi facultas. ALITER *possumus conuexa specula terminare sic: Ingens formato vas è vitro rotundum pilæ instar, vti vitrariorum fornacibus fieri solent, & igne cādens in ventre perforetur, vel apto instrumento, vel aliter, colliquato iam vitro vas tangat, & inflator suo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatum, foramineq́; illo proijcitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni contusi & elimati, vndique operator per spatiolum reuoluat, permouens opus, vbi circumlitum fuerit concauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat, inde in bina vel plura secabis specula, quod rectè proficies smiri lapide: talem enim sortitur naturam, vt vitrum tactu & crystallum secet, sic lucida & terminata habebis specula.*

Specula quomodo conflentur, & speculorum mixtura & politura. CAP. XIX.

SI concauum, conuexum, diuerseq́ue efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem, quam antea retulimus: cera archetypū parabis: aptiùs enim manibus accommodatur, in diuer-

sam

ſam reducitur formam, & aptiùs erit operi, vbi quæſita ſpeculi figura cereum archetipum habes, ſequenti terra, ritè præparata tenui penicillo illinas, dũ aliquam habuerit craßitiem, inde ſupra craßiùs tritum aliud manibus accommodabis, talisque ſoliditatis, vt fuſum ſubſtentet metallum, ne vi ignis frangatur, & in partes plures dißiliat, paruo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli reſiccandum committas: nam igni inferueſcens fluitat cera, ſic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari ſinito, & quæſitam ſpeculi habes formam. TERRÆ enim, quibus vti poterimus, multæ ſunt, vti ſmiri, tripoli vocato, pumice, lapillis, ſæpiæ teſtibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combuſtis oßibus, ferri rubigine, & multis. hæc ritè tundantur, tenuique ſuccernantur incerniculo, ſic denuo in pilam repetantur, & tritentur, igni deinde vaſe incandeſcere ſinunt, & porphyreo læuigãt marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuißimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare poßit, inde aqua, vel corio ſubtiliorem efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam menſtruum vocant. viuis carbonibus ollam ſale plenam exaggerant: vbi ſal crepitare deſierit, in aquam diſſoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proijcere metallum poteris: id enim maximò refert, vt terra colliquatũ recipiat metallum, vti tripoli uocatũ aurũ ſubſtinet, lapilli plumbum & argentum, æs molarum puluere, ijs non ſolùm in ſpeculis vti poteris, ſed in alijs. MIXTVRA, qua in ſpeculorum efformatione vtimur, ita ferè communi

ter

ter ab omnibus efficitur: Aes cum stanni triplo, tartari paulum, & arsenicũ, vt fluat, & in-simul adcorporentur: alij cum stanno æris triplum, & stibij tantillum, argentum, vel pyritem album adiungunt, alij ex plumbo cum argenti duplo: alijsq́ efficitur metallis, sed vbi in testaceum vas, igni contumax fuerit fusum, in typos immittunt, sic et aliter specula temperantur, sed horum meminisse sufficiat. IAM speculorum constructiones retulimus, nunc polituras superesse video, vt postquam conflata & constructa fuerint, læuigentur, & præpoliantnr, vt ex eo resiliens radius simulachrum redundet, fluat, & imaginet speculum, multumq́ue leuor, & partium concinnitas refert. Si verò leue minimè fuerit scinditur simulachrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuersa. Rude autem postquam fuerit speculum rotæ accommodetur, vbi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem, & æqualitatem reducatur omnium, si concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus speculum frangat, lignum dolabis, ea ad speculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde smiri subtiliter infracto, panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim puluerascit) ritè pumicabis vt accommodetur, & leuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, stanni calx, tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, salicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem sic præparatur, optimus quæratur, & conteres, & per pannum incernes, aqua madeat. Hæc autem de speculis eorumq́ue operationibus dicta sufficiant.

De Phisicis ligaturis.

CAP. XX.

INter naturalia quoque versantur experimēta Physicæ ligaturæ, vel vt malint aliqui, colli suspensiones: debēt enim, vel collo suspēdi, vel alijs locis ferri, vt insitam gerentibus elargiantur virtutem, hæc enim ex Indorum, Grecorum scriptis, præcipuè Hermetis, Costabenlucis, cæterorumque trāsferre placuit: naturaliter enim operantur, & quam retinent vim operationemque, vel à virtute habent quam vocat Zeno vniuersalem, vel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & defferantur, aiuntque prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem certamque effectus fidem. Inquit enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuantem sibi prodesse pro certo habet, ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solum incolumen mutatur corpus, sed in ventris solutionem, & in diuturnas maximè passiones incidere potest, & si hæc iuuant, per naturalem solum causam iuuant: alia enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes, infelices, & infortunatos faciunt, pigros, vel timidos. Vnde si quis viperam serpentem collo suspenderit, eamque præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi, & faucium apostematibus, si collo cuipiam aduinces. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspenderis, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cùm hominem

momor-

momorderint, in frustulis eorum ligati, armoq́ue suspensi, à canis rabidi morsibus suspendentem defendunt. Peoniæ radix collo suspensa pueris sanat comitiale morbum. Sic quoque dissectis cressente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnũ colore albũ, alterũ colore variũ eximes, ij priùs, quã terrã attingerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreantur, vt ait Discorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa non cõcipit dum in collo habuerit: idemq́ue adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidam, tenuem, densamq́ue telam orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum quartanis circuitibus medetur. Corallus rubens stomachum confirmat, & ad cordis paßionem valet, si supra illud ligetur. Aëtites lapis sinistro brachio alligatus grauidis, continet partus, cùm lubricæ sunt vuluæ, parumq́ue tenaces. Sed parturientibus si fœmoribus alligetur, facit vt sine dolore pariant, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspensus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphirus ardorem interiorem refrigerat: nam in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis venas pulsatiles suspendatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum suspendendum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad ventriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcũque si à collo pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitque illius

viginti granorũ pōdo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrum podagrici pedẽ, dolorẽ sedat, & sinistro sinister iuuabit, nec obesse poterit manus manui. Lupi stercus ossa comedentis, quod in terram non deciderit, si vincido suspenditur, non quolibet, sed lanæ laniata ouis à lupo, quòd si ea non adesset lorum tum quod cingeret inguina, tum alterum, quo stercus contineretur, parari præcipiunt, prodest multùm coliacis: Sed efficaciores præbibent sapientes hos lapidum effectus, si lapides habueris Phæbeos, vel Lunares, hos argenteo filo, illos aureo collo suspenderis, semper aiunt Solis vel Lunæ radijs vegetari. Selenitis enim non modo Lunæ figuram imitatur, sed motum, quia cum ea circuit, collo gestatus, lunarem efficit spiritum, Lunæque virtutes influit. Sic Helioselino nominatus, qui luminarium amborum coniunctionem præ se fert, gestatus vtriusque virtutis compotem facit, id in cæteris obseruato. Hæc sunt, que ex antiquorum libris decerpsimus, quibus sæpe indigentes vsi sumus, vti in toto conspicitur opere.

De gemmarum viribus, & earundẽ imaginibus.

CAP. XXI.

CVM alterius sit negotij de imaginibus, gemmis insculptis, & earũdem virtutibus transcribere aliò trãsferre decreuerim, vti nõ purè naturaliter operantibus, quo tamen vberiori doctrina occultarum operationum præauidis satisfaciam, hic apposuimus. cùm quoque conspicerem, quos demonstrãs effectus, naturali euenire virtute, horis, configurationibus et cælestibus characteribus adiuta, corroborateque cum lapidum virtuti conformibus signis describantur.

Iam & ab antiquis multa posteritati relicta sunt, & prætermissa, nec minimum in monstris interpratandis earumque virtutibus intelligendis recentior insudat ætas, sed antequam quæ dicenda sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies cælestibus vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur imagines construentes & describentes. & Hali Aben Rhodam Sapientem quendam Aegyptium scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpionis morsu afflictaretur, ille anulo scorpionis imaginem deferebat, & insculpi iusserat cæli medium, vel ortus cardinem occupante, & cum Luna iuncto, quod & à Serapione simile narratur. Vtilem quoque aduersus serpentes, imaginem effici posse Porphyrius autumat, cùm Luna cælestem intrat serpentem, vel cùm feliciter aspicit, & multa, quæ breuitati parcentes omittimus. Hic breuiter recensebimus operationes, configurationesque debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de causa ab antiquis scriptas reperimus, vti nostra se extēdi potuit cognitio. Primò anulis claudebantur, vt tali literæ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui literas dabat, facies agnosceretur. quod Suetonius Tranquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus, libellisque & epistolis signandis vsus est sphynge, mox magni Alexandri imagine, nouißimè sua, Dioscoridis manus sculpta, qua signare insequuti quoq; principes perseuerauerūt. idem Ouidius quoque retulit in tristibus: Et sæpe, quæ apud nos reperiuntur, & in manus incidunt, diuersis hominum faciebus scriptæ visuntur, atque è sardoniche potißimum fieri consueuerunt, quòd solus ceram non

conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidentia scripta, & lapidū virtuti decētibus figurationibus corroborata, vt potior viuidiorq; existat lapidis opatio: inter cætera enim, quæ cælestes influxus recipere possent, idoneæ sunt gemmæ, nam quanquam cælestibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt, tenacius & diutius retinent, quod Iamblico quoque placitum video. Sic sæpe anulis, quibus insigniuntur & decorātur, obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod nudam tāgebat digiti carnem inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum literarum notæ, verbaque conspiciuntur, statu horis oportunisque temporibus conscripta, quorū figurādi et scribendi modum latè in sequētibus intelliges: Nunc autem lapidū virtutes, nostro operi ideoneas breuiter perscribemus, vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus.

CAP. XXII.

N*VNC lapidum virtutes recensebimus, non tamen omniū virtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilitatis esset: sed eas tantùm, quæ frequentius reperiuntur, & experientia probauimus, earumque figuræ lapidū proprietati correspondent, & ad nostrum opus necessariæ videntur. facilè tamen eis plena multa reperies volumina, vt nil aliud tractent. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est, albis interlitus zonis, & aliquando intermicantibus guttis illuitur: contra scorpionum serpētumque morsus valet, facundum facit hominē, gratum, & regū amicitiā conciliat.*

ciliat. Ideo Ismeniam Choraulem multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorũ suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentũ eius esse, si in feruẽtes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, hic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli ventre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem è gallinæ ventriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiam honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone droconites, siue drachetias, à buffone borax: qui à veneno liberat, sic chelidonius è dissectis hirundinum ventribus, sed nisi viuentibus abscissus sit, nunquam gemmascit, nã si obeat prius serpens vel animal, simul euanescit & ipse; sic extractis lapidibus adhuc & viuentibus ipsis retinẽt lapides eosdem effectus, quos & stellæ quibus subijciciuntur: Alectorius enim potestatem solarẽ habet, vnde gestantes inuictos reddit, sic chelidonius ex hirundinibus erutus curat melancholiam, & amabilem facit, cùm iouialis sit, & in cæteris idem obseruabis.

Aetites lapis quassatus, sonat in eius ventre lapillus: Confert prægnantibus ne abortiantur, sedat & caducorum paßiones. Amethistus purpurei, & violacei est fulguris. dictus quasi nõ ebrius, ebrietati resistit in cõpotationibus, ex ebrio prudentem reddit & literis operam daturum iuuat, quia sculpi facile potest, multæ in eo scriptæ figuræ reperiuntur, vti dicetur, hominẽ facit vigilem, bonumq́; ferenti prebet intellectum. Corallus in multis prodest, ideo corallorum gestamine amoliendis periculis & fascinationibus maximè vtun-

tur omnes, ideo è corallo surculi pueris adligantur pectore. Confert Calcedonius gerenti, ut causas vincat, corporis virtutes vegetat, contra demonum illusiones, & phantasticas cogitationes ex melāchòlia exortas valet. Corneolus animorum callētium mollit impetus, & tumētes iras mitigat, sanguinis compescit fluorem, & præcipuè mulierū menstruis laborantiū. Heliotropius quòd deiectus in vas aquæ Solis radios accendentes percussu sanguineo mutet maximè, dictus, Solem eclypset, & obscurum reddat, quod nobis adhuc inexpertū, vel quod imbres excitet: Gestatus bonam famam acquirere facit, sanguinem sistit profluētem venena pellit, nec gestantem sinit falli, incolumen seruans. Hyacinthus venena fugat & pestilentes tractus, & tradunt Punici eū, qui hyacinthū, gestat esse à fulgure tutū. Iaspis castum reddit, sanguinem sistit, & menstruum fluens, prodest quibus aqua intercus in est, & quos febris adurit, victoriosum, & potentem contra inimicos facit, stomachū roborat, si collo rudis suspensus, os stomachi tangat, is tamen qui viridis: sunt & alij degeneres, nominis tantùm autoritate gaudantes. Iris in sexangulum mucrorem vtrinque leuiter turbinatus desinit, sub tecto si Solis radios oponitur, & pars vmbra detineatur, cælestis arcus similitudinem parietibus ostendit, quod forma euenit, ne ex se id aliqui putēt euenire, hinc auxiliatur parturienti. Lapis cyanus contra melancholiā, quartanam, & sincopin valet. Saphyrus, cui aureus puluis inesse videtur aureisque punctis collucet, vegeta conseruat membra, inuidos superare facit, nec timore afficietur gerulus, febres refrigerat, inflammationē, anthraces, & frigida tactu sanat apostemata: vim cō-

tra

tra venenū habet, sanguinem reprimit naso fluētem, si tēporibus opponatur. Smaragdus viridi colore insignis oculorū visus viriditate refocillat, vnde hāc oculis spectasse prodest, præcipue quos alterius gemmæ fulgor retuderit, rarò sculptus reperitur, nec temerè sic placuit, ne offensum decus imaginū lacunis corrūperetur, cū difficiliter incidatur, oportet castè ferri, nam coitū non sustinet, vt scribit Albertus Vngariæ Regem in congressus hora cum vxore in partes dissiluit, & fractus est. Proditur Neronem in smaragdo gladiatorum pugnas spectasse, ipse opes auget, & verba persuasoria. Topazius lunaticam sanat passionem, auget diuitias, sanguinis eo fluor stringitur, & gestatus gratiam acquirere facit, & si concauus, vt cæteri obiectum idolum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarum imaginibus.

CAP. XXIII.

HAEC sunt planetarum cæliq́ue imaginum figuræ, quas sæpe intuens lapidum virtuti conformes inscriptas reperies, vti Mercuriū gracilem iuuenē, caduceū ferentem, capite pedibusúe talaria. Martem autem loricatū, militem bellicosum, vexillum, hastam, vel scutum secum ferentem. Venerem autem nudam mulierem, speculum & secum cupidinem puerū habentē, lasciuo actu: sic Iouem solio sedentem, virga imperantem: falciferum senem Saturnum: radijs insignitū Solem. Nec minus octaua sphæra configurationes crebrius in lapidibus ijs perspicere licet, simiæ, vrsæ, corona, cigni, aquilæ, alati equi, serpentarij, reliquarūq́. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera, & ex Stellarū naturis planetū

netis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginũ cõfigurationes, quibus lapides veteres effigiabãt, iuxta Indorũ, Aegiptiorũ, Magorũ, et aliorũ astrologorũ sententias, non tã visibiles quã imaginabiles, vt in prima Arietis facie, hominẽ aiunt ascendere nigrũ, corporis ingentis, rubeos habens oculos, pannoq́ præcinctus albo, ascendit in secunda mulier clamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, vnum retinens pedem. In tertia verò ascendit homo rubeis indutus vestibus, armillam habens manibus auream, cupiens & bonum facere, nec potest, sic in cæteris alijs sunt ascripta, quas qui quæsierit, eorũ quærat libros, longum enim & nimis fastidientis esset lectionis eorũ opiniones recensere, quæ & inter se diuersantur, ideo diuersis & varijs insculpta imaginibus reperiuntur. Sunt & alij aliter operãtes, rem enim hominibus & gestibus exprimunt, vt, si gratia exempli, amorem inducere cupiunt, dulces complexus, gestus, & loquelas exprimũt, & osculãtes. at si odium vel irracundiam, terga obuersantes, se insimul fugientes, & abhorrentes, sic animi paßiones omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidum virtuti conformibus, aptis quoque insculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeant in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ. CAP. XXIIII.

LApidum virtutum iam meminimus, & quæ sint configurationes inscribende, ad cælestem fauorem aucupandum, reliquum est doceamus, ipsis aptari quomodo debeant. ac oportunum tempus eligendi normam. Amethysto sæpe insculptus iuuenis

repe-

reperitur, caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando sinistra gallum tenens, quem Mercurium esse norunt omnes, nec à lapidis virtute discordat, vnde sapientiam & intellectum gestãtibus pollicetur, & multa cùm versatilis sit eius natura. Achati scripti scorpiones reperiuntur, aranci, serpentes, animalia cætera venenosa; nunc hominem serpentibus insidentẽ, quem serpentarium cæleſtem Aesculapiũ esse noscunt, vnde veneno, & scorpionum morsibus medetur, & Siculo nascitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur scorpiones, & per eos scorpionum eius prouintiæ pestis extincta est, horumque virtute natura defectũ rependit. Inscribitur & anguifer in hæmatite: legi enim Magos Persarum Regi suo consuluisse, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly scribit. Iaspidi sæpe leones, galli, aquila, trophæa, loricæ, nunc Martem, nunc armatum militem serpentes pedibus conculcantem, & in collo scutum insculpunt, & lapidis duriciei, & virtuti respondẽtem hominem, sæpe victorem, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepsos autem Rex ad stomachi remedium, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittẽtem inscribi iußit. In Magnete sæpe cynosuræ figura visitur, cum maximè illius sideris amore detineri videant, contactu enim ferrum ad illam vergit, ac compotem virũ illius virtutis efficit, vt pote Saturnalis. In Selenite lapide semper Lunæ imago reperitur, & qui argenteo filo circundatam tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animalium figuræ, vt eorum morsus sanet. Hyacintho fulgura, vt ab eius flagrore gerẽtes reddat tutos. Corneolo variæ diuersaque ob variam & diuer-

sam

sam eius virtutem & operationem, qui lapis facilis est sculpturæ & inuentionis, vnde filios Israel in deserto horum multitudinem sculpsisse fertur. Iam exempla retulimus, quomodo aptis lapidum operationibus, apta cælorum configurationes scribi debeant. Sunt quoque qui anulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt faciliorem contrahant operandi facultatem: vti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ argento, vt saturnius gerens, solaris vel lunaris euadat, quod non nisi profuturum existimo.

Electiones inscribendis lapidibus necessariæ.

CAP. XXV.

SED maiorem è cælo virtutem suscipere, & præripere dicunt, si statis temporibus & oportunis inscribantur, sic enim animantur magisque ijs influunt siderea configurationes: & hoc fundamentum, & radicem statuunt omnium, nam si amorem excitare cupis, aptis & beneuolis aspectibus, si odium accendere, iniquis & destruentibus vtere, affectuque cognito tempus præparatur: nam si Veneris vel Saturni imagines facere constituunt, hanc Taurum, Libram, alterum Aquarium vel Capricornum subire expectant, & vt veritas pateat, in eorum sculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunam, in Geminos & Virginem Mercurium reperimus. Sic in Leonis vel Cancri figuram inscribere volunt, in eis Solem & Lunam vagari cernunt, & illicò inscribunt, præcipuè id tamen cauent, vt Luna immunis, & ab omni sit impedimento libera, vt pote Martis, Saturnique, sic Solis combustionis. Præterea mentē adhibēt, ne cursu vacua, sed crescens,

cens,

cens, & velox, nec in signi calce reperiatur (sæpe enim infortunarum termini sunt) in felici sede, conspiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono ascendens in ortus cardine, vel cæli culmine, non in cadentibus, nō sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu verò nocturna, vt facilius re potiatur, nec impedimentum afferre poßit. Contrà præposterè procedas, si odium vel infirmitatem inducere molieris, cùm signorū figuram inscribere quærunt, nō minus per triplicitates sequentes inuenies: nā ex Ariete, Leone, & Sagitario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepsculis autem frigorificum Saturnis sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebantur ægritudinibus, hydropisi, & paralysi, sic secundum reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, alijs medētia infirmitatibus. Id tamen non omittam, quod testantur omnes, seculorum turba, eorum virtutem elāguescere, & extingui. Ideo quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & vana conspiciuntur.

Iam PHILIPPE *Rex optime Naturalis Magiæ pensum absoluimus, vti nostra valuit infirmitas, & ab hoc genere post hac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm vera scribere visum est. Si quid intentatum remanet, vel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuiati àscribatur. Hec enim sunt dicendorum præludia, sublimiora enim & secretiora conscripturi sumus, si diuina fauerint.*

FINIS.

HÆC, QVOD ALIOQVI PAGINA VACASSET, ADDIDIMVS EX PICTORIO.

Scito statim reualescere ebrium; atque sanari, etiamsi caput adeo doleat, vt sensus titubent, si testes in aquā ponat frigidam, vel aceto diluat.

Vinum fœtidum emendatur, si pro vasis magnitudine iustam proportionē tritici mūdi per sacculum in vinum suspendas: quicquid enim fœtoris in vino est, attrahit, & mirè clarificat.

Vinum sublimatum, in quo modicum salis immiscueris, si accēdatur in patina, extinctis alijs luminibus, mirum quàm perterritos reddat homines: rubescit etiam cancer viuus hoc vino, etiam sale non imposito.

Si coagulo modicū de mustellæ addatur cerebro, fit vt caseus non putrescat, etiam trimestris: neque mures talem arrodant.

Si situlæ aquæ fistularis immergantur salis nitri libras duas, illicò frigebit aqua.

